

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
**Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών**

ΝΟΜΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΟΜΕΑΣ ΠΟΙΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΕΤΟΣ : 2017

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

της **Βλάχου Παναγιώτας**

ΑΜ 894

«Η Κακοποίηση των Γυναικών στις Στενές Διαπροσωπικές Σχέσεις»

Επιβλέπουσα

Καθηγήτρια: Αντωνία Ιόλη Τζανετάκη

Αθήνα, Σεπτέμβριος 2017

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α' – ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΣΥΝΤΡΟΦΟΥΣ/ ΣΥΖΥΓΟΥΣ ΤΟΥΣ

A.1 - ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

A.2 – ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

A.2.1 - ΕΙΔΗ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ

A.2.2 - Η ΚΥΚΛΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΒΙΑΣ

A.2.3 - ΜΥΘΟΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

A.2.4 - ΠΡΟΦΙΛ ΘΥΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΘΥΤΗ

A.2.4.1 - Κοινά χαρακτηριστικά των αντρών που κακοποιούν τις γυναίκες τους

A.2.4.2 - Κοινά χαρακτηριστικά των κακοποιημένων γυναικών

A.2.4.2.1 - Το Σύνδρομο της Κακοποιημένης Γυναίκας

A.2.4.2.2 – Οι λόγοι που μένει στη σχέση κακοποίησης

A.2.5 - Η ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΑΝΑ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

A.2.5.1 - Σκοτεινός αριθμός

A.2.5.2 - Η κακοποίηση γυναικών ανά τον κόσμο

A.2.5.3 - Η κακοποίηση γυναικών στην Ελλάδα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β' – ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ

B.1. - ΤΟ ΨΥΧΙΑΤΡΙΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ

B.2 - ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ

B.3 - Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ

B.4 - Η ΦΕΜΙΝΙΣΤΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ

B.5 - Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΥΠΟΚΟΥΛΤΟΥΡΑΣ ΤΗΣ ΒΙΑΣ

B.6 - Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΜΑΘΗΣΗΣ

B.6.1 - Ο ΚΥΚΛΟΣ ΤΗΣ ΒΙΑΣ

B.6.2 - Η ΨΥΧΟΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΚΤΗΤΗΣ ΑΔΥΝΑΜΙΑΣ

B.7 - Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ

B.8 - Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

B.9 - Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΩΝ ΡΟΛΩΝ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ

B.10 - Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ

B.11 - Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΩΝ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΩΝ ΔΕΣΜΩΝ

B.12 - Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΑΝΑΚΟΛΟΥΘΙΑΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΤΑΞΗΣ

B.13 - ΟΙ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΙΣΤΙΚΕΣ ΘΕΩΡΙΕΣ

B.14 - ΟΙ ΓΝΩΣΤΙΚΕΣ ΘΕΩΡΙΕΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ' – ΠΡΟΛΗΨΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ

Γ.1 - ΕΙΔΗ ΠΡΟΛΗΨΗΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ

Γ.1.1 – ΚΑΤΑΦΥΓΙΑ

Γ.1.2 - ΙΑΤΡΙΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ

Γ.1.3 - ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΙΑ

Γ.2 - ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΠΟΙΝΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Γ.2.1 - Ο Ν. 3500/2006 ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΒΙΑ

Γ.2.2 – ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΣΤΟ ΣΠΔ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ' – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

- ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ
- ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ
- ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ
- ΞΕΝΗ ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ
- ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄
ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΑΠΟ ΤΟΥΣ
ΣΥΝΤΡΟΦΟΥΣ/ ΣΥΖΥΓΟΥΣ ΤΟΥΣ

A.1 – ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Θέμα της παρούσης επιστημονικής μελέτης είναι η κακοποίηση των γυναικών στις στενές διαπροσωπικές σχέσεις. Επιλέχθηκε το συγκεκριμένο θέμα λόγω της μεγάλης διάστασης του εν λόγω φαινομένου και του μεγάλου σκοτεινού αριθμού που παρουσιάζει, καθώς σε παγκόσμια κλίμακα μόνο ελάχιστα περιστατικά άσκησης βίας μεταξύ των συζύγων ή των συντρόφων γίνονται γνωστά. Το φαινόμενο της κακοποίησης γενικά των γυναικών έχει τις ρίζες από τις αρχές του ανθρώπινου πολιτισμού και παρουσιάζεται κυρίως στις πατριαρχικές κοινωνίες, όπου υπάρχει ανισότητα των φύλων και οι γυναίκες δεν έχουν τα μέσα για να επιβληθούν.

Κακοποίηση στις στενές διαπροσωπικές σχέσεις δέχεται και το αντρικό φύλο, με εξίσου μεγάλο σκοτεινό αριθμό, ωστόσο η εν λόγω μελέτη περιορίστηκε στο γυναικείο φύλο λόγω των σοβαρότερων συνεπειών και της μεγαλύτερης διάστασης. Σε ορισμένες δε σχέσεις η βία μεταξύ των συντρόφων εναλλάσσεται, με συνέπεια άλλοτε να είναι ο άντρας δράστης της βίας και άλλοτε η γυναίκα. Περαιτέρω, επισημαίνεται ότι οι γυναίκες δεν δέχονται βία μόνο από τους συζύγους ή τους συντρόφους τους, αλλά και στο εργασιακό, οικογενειακό και φιλικό περιβάλλον. Μάλιστα, από έρευνες έχει προκύψει ότι οι γυναίκες δέχονται συχνότερα βία από κάποιο γνωστό σε αυτές πρόσωπο, με το οποίο συνήθως συνδέονται με ορισμένο είδος σχέσης, παρά από άγνωστους δράστες.

Στον όρο κακοποίηση μπορούν να συμπεριληφθούν διάφορες συμπεριφορές, οι οποίες άλλοτε είναι εμφανείς στο θύμα ή σε τρίτους και άλλοτε όχι. Σύμφωνα με έναν αρκετά πλήρη ορισμό, θα μπορούσαμε να πούμε ότι:

«Η κακοποίηση είναι μια μορφή βίας και εξαναγκαστικής συμπεριφοράς, με την οποία ο δράστης της, επιδιώκει τον έλεγχο των σκέψεων, των πεποιθήσεων και των πράξεων ενός άλλου προσώπου, το οποίο και «τιμωρεί» σε περίπτωση αποδοκιμασίας ή αντίστασής του. ... η βία δεν συνιστά κακοποίηση, παρά μόνο εν καταλήγει στον έλεγχο και την επιβολή του

δράστη πάνω στο θύμα ... Ο δράστης δημιουργεί την εντύπωση ότι ξέρει, ότι κατέχει την αλήθεια. Με αυτό τον τρόπο προσπαθεί να παρασύρει το θύμα και να το κάνει να αποδεχτεί τα λεγόμενά του. Οι δράστες προσελκύουν άτομα τα οποία δεν είναι σίγουρα για τον εαυτό τους και πιστεύουν ότι οι άλλοι ξέρουν καλύτερα. Η διαδικασία κυριαρχίας περιλαμβάνει την υποταγή, την υποδούλωση και την παραμόρφωση του θύματος. Πρόκειται για μια ολοκληρωτική λειτουργία, θεμελιωμένη στο φόβο, που στοχεύει σε μια παθητική υπακοή. Το θύμα οφείλει να αντιδρά όπως επιθυμεί ο δράστης, πρέπει να σκέφτεται όπως αυτός, δεν έχει υπόσταση, δεδομένου ότι αυτός είναι ο ρόλος που του έχει αποδώσει ο δράστης, ο οποίος θέλει να εκμηδενίσει, να εξαλείψει κάθε διαφορά. ... Το θιγόμενο άτομο θεωρείται κακοποιημένο όταν υποτάσσεται στο μοντέλο συμπεριφοράς που του επιβάλλει ο δράστης¹. Το θύμα κακοποίησης, από φόβο, προσαρμόζει την συμπεριφορά του στις απαιτήσεις του δράστη, ώστε να αποφύγει την επιδείνωση της θέσης του και να μειώσει τον κίνδυνο εξέλιξης και κλιμάκωσης της βίας. Το άτομο που διαπιστώνεται ότι είναι υποταγμένο και ελεγχόμενο από το δράστη βίαιης συμπεριφοράς, είναι κακοποιημένο ακόμη κι αν δεν έχει υποστεί σωματική επίθεση»².

Η κακοποίηση των γυναικών από τους συζύγους είναι ένα φαινόμενο που η προέλευση του είναι εκατοντάδων χρόνων και συμβαίνει παγκοσμίως. Έτσι, στη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία ο άντρας είχε το δικαίωμα να τιμωρήσει, να χωρίσει ή να σκοτώσει τη γυναίκα του για θέματα που αυτός μπορούσε να κάνει καθημερινά, χωρίς τη διεξαγωγή δίκης³. Αργότερα, στην Αγγλία το 1968 ο σύζυγος είχε το δικαίωμα να τιμωρήσει σωματικά την παρεκκλίνουσα σύζυγό του, εφόσον η βέργα δεν ήταν παχύτερη από τον αντίχειρά του (ο λεγόμενος «κανόνας του αντίχειρα»)⁴, ενώ το 1824 το Δικαστήριο του Μισσισσίπη καθιέρωσε το δικαστικό προηγούμενο

¹ Η Walker χρησιμοποίησε για την έρευνά της τον εξής ορισμό: «Μια κακοποιημένη γυναίκα είναι μια γυναίκα που έχει επανειλημμένα υποστεί οποιαδήποτε βίαιη σωματική ή ψυχολογική συμπεριφορά από έναν άντρα με τον σκοπό να εξαναγκαστεί να κάνει κάτι που αυτός θέλει, χωρίς να ενδιαφέρεται για τα δικαιώματά της. Για να χαρακτηριστεί μια γυναίκα ως κακοποιημένη, το ζευγάρι θα πρέπει να έχει περάσει από τον κύκλο της κακοποίησης τουλάχιστον δύο φορές. Οποιαδήποτε γυναίκα μπορεί να βρεθεί σε μια τέτοια σχέση με κάποιον άντρα μια φορά. Αν, όμως, συμβεί και δεύτερη φορά και η γυναίκα παραμένει στην ίδια κατάσταση, τότε χαρακτηρίζεται ως κακοποιημένη» Βλ. Walker Leone, Η κακοποιημένη γυναίκα, σελ. 20

² Παπαμιχαήλ Π. Στέλλα, Κοινωνικές αναπαραστάσεις της κακοποίησης των γυναικών από τους συζύγους/συντρόφους τους, σελ. 39

³ Dobash Emerson and Dobash Russell, Violence against wives: a case against the patriarchy, σελ. 37

⁴ Dobash Emerson and Dobash Russell, ο.π., σελ. 60

να επιτρέπει την σωματική τιμωρία των γυναικών από τους συζύγους τους⁵ και μετέπειτα ακολούθησαν και Δικαστήρια της Μέρυλαντ και της Μασαχουσέτης και το 1864 ένα Δικαστήριο στη Βόρεια Καρολίνα απεφάνθη ότι η πολιτεία δεν μπορεί να επέμβει σε περιπτώσεις οικογενειακής τιμωρίας⁶.

Υποστηρίζεται ότι όσο περισσότερο οι γυναίκες θεωρούνται ιδιοκτησία του συζύγου, τόσο μεγαλύτερο κίνδυνο κακοποίησης διατρέχουν⁷. Μάλιστα, σύγχρονοι κοινωνικοί επιστήμονες σχολιάζουν ότι σε πολλές χώρες «η άδεια γάμου είναι άδεια για χτύπημα»⁸, ωστόσο η βία εκκινεί πολύ νωρίτερα από τον γάμο, από τη σχέση των συντρόφων και μάλιστα από πολύ νεαρή ηλικία (από έρευνες έχει προκύψει ότι η βία μεταξύ των συντρόφων λαμβάνει χώρα ακόμα και κατά τη σχολική ηλικία)⁹.

Η κακοποίηση είναι ένα ιδιαίτερα συχνό φαινόμενο μεταξύ των συντρόφων. Η βία που ασκεί ο δράστης της κακοποίησης στο θύμα μπορεί να λάβει διάφορες μορφές, όπως είναι η σωματική βία, η λεκτική βία, η ψυχολογική βία, κ.α. Δεν πρόκειται για στιγμιαίες καταστάσεις βίας, αλλά για μια χρόνια «ασθένεια» του ζευγαριού, η οποία έχει ως αποτέλεσμα τη συναισθηματική εξόντωση του θύματος. Η κακοποίηση μεταξύ των συντρόφων φτάνει αρκετές φορές ως την τέλεση ανθρωποκτονίας.

Σε διεθνές επίπεδο, έχουν γίνει διάφορες δράσεις για την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών. Ειδικότερα, τα Ηνωμένα Έθνη συμπεριέλαβαν το 1992 τη βία στον ορισμό της διάκρισης του φύλου, το 1993 το Παγκόσμιο Συνέδριο για τα ανθρώπινα δικαιώματα στη Βιέννη αναγνώρισε τα δικαιώματα των γυναικών ως ανθρώπινα δικαιώματα και το ίδιο έτος η Γενικής Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών υιοθέτησε τη Διακήρυξη για την κατάργηση της βίας κατά των γυναικών. Σημαντική επίσης διεθνής δράση ήταν η θέσπιση της πρωτοβουλίας «ΔΑΦΝΗ» το 1997 και η Σύσταση No R(85) για τη βία κατά των γυναικών. Οι δράσεις για τη μείωση και την

⁵ Gelles Richard and Pedrick Cornell Claire, *Intimate Violence in Families*, σελ. 28 · Dobash Emerson and Dobash Russell, *ό.π.*, σελ. 4

⁶ Dobash Emerson and Dobash Russell, *ό.π.*, σελ. 62 · Pagelow Mildred Daley with the assistance of Lloyd W. Pagelow, *Family violence*, σελ. 13

⁷ Gelles Richard and Pedrick Cornell Claire, *ό.π.*, σελ. 31

⁸ Gelles Richard and Pedrick Cornell Claire, *ό.π.*, σελ. 39

⁹ Gelles Richard and Pedrick Cornell Claire, *ό.π.*, σελ. 66

εξάλειψη της βίας κατά των γυναικών εξακολουθούν σε διεθνές και κοινοτικό επίπεδο έως και σήμερα, ενώ προς αυτή την κατεύθυνση κινούνται και πολλές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις.

Στην παρούσα μελετάται το φαινόμενο της κακοποίησης των γυναικών στις στενές διαπροσωπικές σχέσεις, τόσο ως ενδοοικογενειακή βία όσο και ως βία μεταξύ των συντρόφων, οι οποίες συνδέονται με ερωτική σχέση χωρίς να έχουν τελέσει γάμο. Στόχος της εργασίας είναι να περιγράψει το εν λόγω φαινόμενο και να αναδείξει τα αίτιά του, την πρόληψη και την αντιμετώπισή του. Στο πρώτο μέρος της παρούσης, θα γίνει μια περιγραφή της δημιουργίας και της εξέλιξης του εν λόγω φαινομένου, και των ειδών της βίας που συμπεριλαμβάνονται σε αυτό. Επίσης, θα απαντηθούν οι μύθοι που συνδέονται με το εν λόγω φαινόμενο και θα αναλυθούν τα γενικά χαρακτηριστικά του θύματος και του θύτη, ενώ θα παρουσιαστούν και οι διαστάσεις του φαινομένου ανά τον κόσμο. Στο δεύτερο μέρος θα αναπτυχθούν όλες οι θεωρίες που αφορούν τα αίτια της κακοποίησης των γυναικών στις στενές διαπροσωπικές σχέσεις. Τέλος, στο τρίτο μέρος θα αναλυθούν οι διάφορες μορφές πρόληψης και αντιμετώπισης που εφαρμόζονται ή προτείνονται προς εφαρμογή και τα αποτελέσματά τους, καθώς και η έννομη προστασία του θύματος στην ελληνική έννομη τάξη και η αντιμετώπισή του στο σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης.

A.2 – ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

Έχουν αναπτυχθεί δύο μοντέλα για την περιγραφή της βίαιης σχέσης μεταξύ συζύγων και συντρόφων:

- **Το μοντέλο της «πατριαρχικής τρομοκρατίας»** προέρχεται από τις φεμινιστικές προσεγγίσεις. Η πατριαρχική οργάνωση της κοινωνίας νομιμοποιεί τον τρομοκρατικό έλεγχο των γυναικών από τους άντρες συντρόφους τους. Σύμφωνα με αυτό το μοντέλο, δράστης της βίαιης συμπεριφοράς είναι σχεδόν πάντοτε ο άντρας και η πλειοψηφία των γυναικών δεν ανταποδίδει τη βία. Η βίαιη συμπεριφορά χρησιμοποιείται για την άσκηση

ελέγχου στην γυναίκα και για την υποταγή της, ενώ με τον καιρό κλιμακώνεται, καθώς ο άντρας έχει ανάγκη να επιδεικνύει τη δύναμή του και να έχει τον έλεγχο.¹⁰

- **Το μοντέλο της «κοινής βίας» στο ζευγάρι** υποστηρίχτηκε κυρίως από τους Straus και Gelles. Βία ενδέχεται να ασκήσει τόσο ο άντρας όσο και η γυναίκα. *«Η κοινή βία στο ζευγάρι είναι μία περιοδική απάντηση στις περιστασιακές συγκρούσεις της καθημερινής ζωής, ωθούμενη από την ανάγκη να ελέγξει κανείς τη δεδομένη κατάσταση και όχι μια γενικευμένη ανάγκη να ηγείται της σχέσης, όπως συμβαίνει στην περίπτωση της πατριαρχικής τρομοκρατίας»*¹¹. Η βία αυτή μπορεί να είναι ελαφρές βλάβες ή να φτάνει μέχρι βαριάς μορφής βίας, όταν ξεφεύγει από τον έλεγχο του ζευγαριού.

Μετά το πρώτο συμβάν κακοποίησης συνήθως η γυναίκα-θύμα νιώθει έκπληξη, σοκ, ντροπή και ενοχές. Συνήθως το αντιμετωπίζει ως ένα μεμονωμένο περιστατικό βίας και όχι ως σημάδι της άρχης μιας βίαιης σχέσης, καθώς συνοδεύεται από διαβεβαιώσεις του δράστη ότι δεν πρόκειται να ξανασυμβεί. Μπορεί να οφείλεται σε ζήλεια, σε οικονομικής φύσεως ζητήματα, σε εκπλήρωση των υποχρεώσεων του νοικοκυριού, κλπ¹². Οι γυναίκες-θύματα κακοποίησης για να αποφύγουν την περαιτέρω βία του συντρόφου/ συζύγου τους μπορεί να αποσυρθούν, να συμφωνήσουν με τις κατηγορίες που τους προσάπτει ο δράστης, ενώ μπορεί να επικαλεστούν το άδικο των κατηγοριών που τους προσάπτει. Σπάνια απαντούν κι αυτές με βία. Η πλειοψηφία των γυναικών μένει σωματικά απαθής, κλαίει ή ουρλιάζει, αν και αυτό μπορεί να οδηγήσει σε περαιτέρω βία¹³.

Η γυναίκα διατηρεί για χρόνια την ελπίδα ότι η βία θα σταματήσει και προσπαθεί να αλλάξει τον εαυτό της, τον άντρα της ή τη σχέση τους. Εφόσον όμως βλέπει ότι τα προβλήματα δεν λύνονται ή όταν λύνονται δεν σταματάει η κακοποίηση, τότε το θύμα αρχίζει να χάνει την ελπίδα του. Ο δράστης ενδιαφέρεται όλο και λιγότερο και ζητάει συγχώρεση, ενώ σταματάει να

¹⁰ Παπαμιχαήλ Π. Στέλλα, ο.π., σελ. 29 επ.

¹¹ Παπαμιχαήλ Π. Στέλλα, ο.π., σελ. 30

¹² Dobash Emerson and Dobash Russell, ο.π., σελ. 95 επ.

¹³ Dobash Emerson and Dobash Russell, ο.π., σελ. 103 επ.

προσπαθεί να αλλάξει όσο η αυτοεκτίμηση του θύματος χειροτερεύει¹⁴. Τότε η σχέση πλέον διακατέχεται κυρίως από τη βία, καθώς αυτή γίνεται συχνότερη και σοβαρότερη¹⁵.

Η βία λαμβάνει χώρα συνήθως στο σπίτι¹⁶, διότι εκεί αλληλεπιδρούν τα μέλη της οικογένειας περισσότερο, υπάρχει ιδιωτικότητα και δεν χρειάζεται να διατηρήσουν την εικόνα της αρμονικής και στοργικής οικογένειας που μπορεί να παρουσιάζουν προς τα έξω. Πιο συγκεκριμένα, η βία λαμβάνει χώρα συνήθως στην κουζίνα, διότι εκεί μαζεύονται για αρκετή ώρα τα μέλη της οικογένειας λόγω του φαγητού και είναι αναγκασμένα να παραμείνουν εκεί και γίνονται συζητήσεις γύρω από την ανατροφή των παιδιών ή οικονομικά θέματα, τα οποία συνήθως οδηγούν σε διαμάχες. Για τους ίδιους λόγους, συνήθως όπου ασκείται η βία είναι και το σαλόνι, στο υπνοδωμάτιο υφίστανται συγκρούσεις για σεξουαλικά θέματα και είναι δύσκολο να φύγει ένας απ' τους δύο. Η βία δεν ασκείται σχεδόν ποτέ στο μπάνιο. Άλλοτε ξεκινάει από ένα δωμάτιο και προχωράει στο υπόλοιπο σπίτι¹⁷.

Περαιτέρω, συνήθως η βία ασκείται μετά το δείπνο και μέχρι την ώρα του ύπνου, λόγω ότι εκείνη την ώρα επιστρέφει ο άντρας από τη δουλειά, ενώ η γυναίκα βρίσκεται όλη μέρα σπίτι. Μερικές φορές η βία ασκείται το πρωί ως απόρροια μιας βραδινής διαφωνίας. Πιο σύνηθες είναι η βία να εκδηλωθεί το σαββατοκύριακο, καθώς τότε είναι και οι δύο σύζυγοι σπίτι¹⁸ ή την ημέρα πληρωμής του άντρα. Επίσης, συνήθως μέρες είναι τα γενέθλια ή οι επέτειοι, ενώ την περίοδο των Χριστουγέννων ή της Πρωτοχρονιάς συμβαίνουν τα σοβαρότερα περιστατικά. Αυτές οι περιόδους συνήθως συνδέονται με πολλά έξοδα ή τότε συνήθως συνειδητοποιούν ότι απέχουν από μια ευτυχισμένη και αγαπημένη οικογένεια¹⁹.

¹⁴ Όσο οι κατηγορίες επαναλαμβάνονται συνεχώς, η γυναίκα, η οποία θεωρούσε ότι δεν της συμπεριφέρεται καλά ο δράστης, αρχίζει να αμφιβάλει. Έτσι, μειώνεται η αυτοεκτίμησή της και νιώθει πλέον αβοήθητη. Βλ. Dobash Emerson and Dobash Russell, ο.π., σελ. 125 επ. · Κάθε συμβάν κακοποίησης αφήνει το θύμα με λιγότερη ελπίδα, αυτοεκτίμηση και περισσότερο φόβο. Βλ. Dobash Emerson and Dobash Russell, ο.π., σελ. 140 · Η άποψη που έχουμε για τον εαυτό μας διαμορφώνεται από τις αντιδράσεις των άλλων σε εμάς και τη συμπεριφορά μας. Όταν το θύμα λαμβάνει συνεχώς μειωτικούς χαρακτηρισμούς από το σύντροφο/ σύζυγό του και ταυτόχρονα έχει απομονωθεί κοινωνικά, και έτσι δεν λαμβάνει θετική ανατροφοδότηση από τα άτομα που το νοιάζονται, αρχίζει και διαμορφώνει αρνητική αυτοεκτίμηση. Βλ. Pagelow Mildred Daley with the assistance of Lloyd W. Pagelow, Family violence, σελ. 82

¹⁵ Dobash Emerson and Dobash Russell, ο.π., σελ. 124

¹⁶ Callie Marie Rennison and Sarah Welchans, Intimate Partner Violence, σελ. 5

¹⁷ Gelles Richard, The violent home, σελ. 94 επ.

¹⁸ Gelles Richard, ό.π., σελ. 99 επ. · Dobash Emerson and Dobash Russell, ο.π., σελ. 120 επ.

¹⁹ Gelles Richard, ό.π., σελ. 99 επ.

Μετά το συμβάν συνήθως ο δράστης δεν αφήνει το θύμα να φύγει από το σπίτι, είτε για να ζητήσει βοήθεια είτε για να αναζητήσει ιατρική βοήθεια. Ο δράστης συνήθως συμπεριφέρεται σα να μην συνέβη τίποτα ή κατηγορεί το θύμα ότι τον προκάλεσε²⁰.

Όσον αφορά την παρουσία τρίτων προσώπων, συνήθως ο δράστης περιμένει μέχρι να μείνει μόνος με το θύμα, ενώ μερικές φορές είναι παρόντα τα παιδιά ή βρίσκονται μέσα στο σπίτι. Αυτό συμβαίνει γιατί δεν θέλει να αποκτήσει φήμη ότι χτυπάει τη γυναίκα του, ενώ η γυναίκα ντρέπεται να τη βλέπουν άλλοι όταν τη χτυπάνε. Οι άνθρωποι που γνωρίζουν για τη βία συνήθως αποφεύγουν να ανακατευτούν, ενώ και οι βίαιες οικογένειες απομονώνονται ώστε να μην ανακαλύψουν οι γείτονες τη βία²¹.

Μετά από κάποια χρόνια βίαιας σχέσης/ γάμου, αυξάνεται η πιθανότητα να είναι και τρίτα πρόσωπα παρόντα στα βίαια συμβάντα. Αν είναι παρόντες συγγενείς ή φίλοι του θύματος είναι πιο πιθανό να παρέμβουν σε σχέση με τους συγγενείς και τους φίλους του δράστη. Συνήθως τα τρίτα πρόσωπα μένουν άπραγα ή λένε στο δράστη να σταματήσει και σε πολύ λίγες περιπτώσεις παρεμβαίνουν σωματικά. Η παρουσία τρίτων προσώπων μπορεί ορισμένες φορές να χειροτερεύσει την επίθεση²².

Οι κοντινοί συγγενείς, καθώς και τα μεγαλύτερα σε ηλικία παιδιά, μπορούν να προσφέρουν κάποια βοήθεια στο θύμα όταν προκύψει ένα περιστατικό κακοποίησης, ενώ η δυνατότητα διαζυγίου μειώνει τη βία. Όταν το ζευγάρι διαβιεί κοντά σε συγγενείς του θύματος είναι μικρότερη η πιθανότητα άσκησης βίας, ενώ όταν μένουν μακριά η πιθανότητα είναι πολύ μεγαλύτερη, ειδικά αν μένουν κοντά σε συγγενείς του δράστη, οι οποίοι πέρα από την υποστήριξη που παρέχουν στο δράστη μπορεί με τη σειρά τους να κακοποιούν το θύμα. Όσο πιο πολλούς κοινωνικούς δεσμούς έχει το θύμα, τόσο περισσότερο θα λάβει την υποστήριξή τους και θα αποτραπεί η βία. Υπάρχουν μικρότερες πιθανότητες βίας εναντίον ενός προσώπου με μεγάλη κοινωνική υποστήριξη, καθώς τα εν λόγω άτομα μπορούν να προμηθεύσουν το θύμα με κοινωνικούς πόρους, με τη δυνατότητα να φύγει, να αντιμετωπίσουν τη βία ή να διαμεσολαβήσουν μεταξύ των συντρόφων²³. Επίσης, η βία οδηγεί σε απομόνωση, η οποία

²⁰ Dobash Emerson and Dobash Russell, ο.π., σελ. 115 επ.

²¹ Gelles Richard, ό.π., σελ. 107 επ.

²² Dobash Emerson and Dobash Russell, ο.π., σελ. 112 επ.

²³ Felson Richard and Tedeschi James, Aggression and Violence: Social Interactionist Perspectives

αυξάνει τη βία, καθώς το θύμα δεν έχει σε ποιον να στραφεί για βοήθεια. Η απομόνωση μπορεί να οφείλεται σε ντροπή²⁴.

Η βία μπορεί να ασκείται λόγω άρνησης σε σεξουαλική συνεύρεση, λόγω διαφωνιών στην ανατροφή των παιδιών, στη διαχείριση των οικονομικών, σε θέματα πεθερικών, στο τζόγο, στο ποτό, σε προβλήματα υγείας²⁵. Υποστηρίζεται ότι ορισμένες φορές το θύμα προκαλεί τη θυματοποίησή του, με το να παραπονιέται, με το να επιτεθεί φραστικά στο δράστη ή να τον βρίσει, ωστόσο η βία δεν είναι η μόνη απάντηση σε αυτές τις «προκλήσεις» του θύματος, αντίθετα ο δράστης μπορεί να επιλέξει τον σαρकाσμό, την φραστική αντεπίθεση, την απόσυρση, κλπ.²⁶ Ωστόσο, παρατηρείται ότι η πραγματική αιτία της βίας δεν βρίσκεται στα παραπάνω, τα οποία αποτελούν απλώς αφορμές για την άσκηση βίας²⁷.

Δεν φαίνεται να υπάρχει κάποια σχέση της βίας και του μεγέθους της οικογένειας, ωστόσο ο αριθμός των παιδιών μπορεί να οδηγήσει σε οικονομικά προβλήματα και σε επακόλουθο άγχος που μπορεί να οδηγήσει σε βία²⁸. Ωστόσο, η άσκηση βίας φαίνεται να είναι πιο πιθανή σε περίπτωση απομόνωσης της οικογένειας, καθώς υπάρχει λιγότερος ανεπίσημος κοινωνικός έλεγχος και ο δράστης δεν χρειάζεται να λογοδοτήσει σε κανέναν. Η απομόνωση δεν χρειάζεται να είναι γεωγραφική, καθώς υπάρχει κοινωνική απομόνωση ακόμη και σε πυκνοκατοικημένες περιοχές των πόλεων. Επίσης, το θύμα απομονώνεται από τους φίλους του, συνήθως επειδή ο δράστης τους συμπεριφέρεται άσχημα ή τους κατηγορεί ότι ανακατεύονται και δημιουργούν εντάσεις. Μερικές φορές η σωματική βία ξεκινάει όταν το θύμα απομονώνεται κοινωνικά, χωρίς να είναι ξεκάθαρο εάν ήταν αυτός αρχικά ο σκοπός του δράστη ή εάν τότε βρήκε ευκαιρία να προβεί σε σωματική βία²⁹.

²⁴ Gelles Richard, ό.π., σελ. 134

²⁵ Gelles Richard, ό.π., σελ. 147 επ.

²⁶ Gelles Richard, ό.π., σελ. 157 επ.

²⁷ Βλ. ΠλημΘεσ 806/2011: «...ο κατηγορούμενος τη χτυπούσε κατ' επανάληψη, σε καθημερινή βάση, συστηματικά και μεθοδευμένα, με γυμνά χέρια, με γροθιές και λακτίσματα, σε όλα τα σημεία του σώματός της, που της προκαλούσαν έντονο σωματικό πόνο, μπροστά στα μάτια των τέκνων της. Έτσι λ.χ. τη χτυπούσε, γιατί δεν μαγείρευε κάποιο φαγητό, αλλά και όταν αυτή μαγείρευε πάλι τη χτυπούσε. Την παρέπεμπε να δανείζεται χρήματα από την εργοδότηριά της και, αν δεν το εκτελούσε, την χτυπούσε, αν πάλι έφερνε χρήματα τα έπαιρνε και κερνούσε με αυτά τους φίλους του στο καφενείο, και όταν επέστρεφε την ξαναχτυπούσε, γιατί τα χρήματα είχαν τελειώσει».

²⁸ Gelles Richard, ό.π., σελ. 149

²⁹ Pagelow Mildred Daley with the assistance of Lloyd W. Pagelow, Family violence, σελ. 78 επ.

Παρουσιάζεται συχνά το φαινόμενο να ασκείται σωματική βία κατά της εγγύου συντρόφου. Αυτό ίσως οφείλεται στο άγχος όταν πλησιάζει το νέο μέλος της οικογένειας, σε μια πρόωγη παιδική κακοποίηση ή στην επιθυμία τερματισμού της εγγυμοσύνης λόγω του ανωτέρω άγχους³⁰.

Όταν η γυναίκα-θύμα κακοποίησης αποφασίζει να αποκαλύψει τη βία που υφίσταται σε κάποιον τρίτο, συνήθως επιλέγει άτομα τα οποία θεωρεί πιο κοντινά της, που θεωρεί ότι θα τη βοηθήσουν κάπως ή θα την παρηγορήσουν χωρίς να δημοσιοποιήσουν το πρόβλημα. Αυτοί συνήθως είναι συγγενείς και ειδικά οι γονείς της, φίλοι της και ορισμένοι «καλοί» γείτονες. Το ότι μιλάει σε κάποιον για αυτό το θέμα, συνήθως το βλέπει ως παραβίαση της ιδιωτικότητας και της ιερότητας του γάμου της και ότι είναι ανεπαρκής ως σύζυγος να διατηρήσει την αρμονία εντός του γάμου της. Συνήθως αναζητάει από αυτούς έναν καλό ακροατή και υλική βοήθεια, όπως ένα προσωρινό καταφύγιο. Ορισμένοι από αυτούς θα την ακούσουν, θα της προσφέρουν κατάλυμα για το βράδυ, βοήθεια με τα παιδιά ή ακόμα και ένα μικρό δάνειο, ενώ άλλοι απλά θα αρκεστούν να της δώσουν συμβουλές. Ορισμένες φορές οι γείτονες δεν κάνουν απολύτως τίποτα, ακόμα και όταν η γυναίκα-θύμα τους ζητάει ευθέως βοήθεια και είναι απόμακροι³¹.

Υποστηρίζεται ότι η εξάρτηση του ενός συντρόφου από τον άλλον σχετίζεται με την κακοποίηση, καθώς ο δράστης έχει αυξημένες ανάγκες εξάρτησης και όταν η σύντροφός του προσπαθεί να έχει λίγη προσωπική αυτονομία και ανεξαρτησία υπάρχει μεγάλη πιθανότητα να ασκήσει βία. Έτσι, όσο μεγαλύτερη είναι η εξάρτηση του ενός και η επιθυμία του άλλου να είναι ανεξάρτητος, τόσο αυξάνεται η πιθανότητα άσκησης βίας από τον πρώτο στο δεύτερο. Αυτή η θεωρία ότι η βία οφείλεται σε ατομικά χαρακτηριστικά του δράστη εξηγεί γιατί εμφανίζονται υψηλά ποσοστά βίας τόσο σε ετεροφυλικές όσο και σε ομοφυλικές σχέσεις, όπου οι κοινωνικές δομές και οι διαφορές των δύο φύλων δεν έχουν καμία επίδραση³².

Συνήθως η βία μεταξύ συντρόφων λαμβάνει χώρα όταν ο άντρας έχει χειρότερη εκπαιδευτική ή εργασιακή κατάσταση από της συντρόφου του ή ενώ έχει εκπαιδευτικό υπόβαθρο, η εργασία του δεν ανταποκρίνεται σε αυτό. Επίσης, μεγαλύτερη πιθανότητα

³⁰ Gelles Richard, ό.π., σελ. 146

³¹ Dobash Emerson and Dobash Russell, ό.π., σελ. 167 επ.

³² Kennedy Bergen Raquel, Issues in intimate violence, σελ. 122

εκδήλωσης βίας υπάρχει όταν όλες τις αποφάσεις τις παίρνει μόνο ο ένας από τους δύο συντρόφους³³. Η κοινωνική πίεση (ανεργία, οικονομικά προβλήματα, χαμηλή εργασιακή ικανοποίηση, μεγάλο μέγεθος της οικογένειας, προβλήματα στέγασης) και η κοινωνική απομόνωση της οικογένειας αποτελούν επίσης παράγοντες που αυξάνουν τον κίνδυνο εμφάνισης βίας³⁴.

Έχει παρατηρηθεί επίσης ότι στις κοινωνίες χωρίς ενδοοικογενειακή βία ο άντρας και η γυναίκα παίρνουν μαζί τις αποφάσεις για το νοικοκυριό, η γυναίκα έχει επίσης οικονομικούς πόρους, μπορεί να πάρει διαζύγιο από τον άντρα της όσο εύκολα μπορεί και αυτός, οι άντρες λύουν τις μεταξύ τους διαφορές ειρηνικά, υπάρχει άμεση παρέμβαση σε περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας, υπάρχει οικειότητα και ισότητα στη σχέση, κ.α.³⁵

A.2.1 - ΕΙΔΗ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ

Οι διάφορες μορφές κακοποίησης παρουσιάζονται είτε διαδοχικά είτε ταυτόχρονα και είναι οι εξής:

Σωματική βία: Εδώ περιλαμβάνονται οι πράξεις που γίνονται με σκοπό πρόκλησης σωματικού πόνου ή τραυματισμού. Παραδείγματα τέτοιων πράξεων είναι ξυλοδαρμός με γροθιές, κλωτσιές, χαστούκια, τράβηγμα των μαλλιών, σπρώξιμο από την σκάλα, πέταγμα στον τοίχο, απόπειρα πνιγμού, καψίματος, σπάσιμο των χεριών ή πλευρών. Οι πράξεις αυτές μπορούν να φτάσουν σε βαρύ τραυματισμό και απειλή θανάτου για το θύμα³⁶. Η θέση των αντρών στη διάρκεια της σωματικής βίας είναι πλεονεκτική, καθώς όχι μόνο είναι σωματικά πιο δυνατοί και μεγαλόσωμοι, αλλά έχουν μάθει από νωρίς στη ζωή τους πώς να παλεύουν. Από τη στιγμή που το πρώτο συμβάν σωματικής βίας λάβει χώρα, είναι έπειτα πιθανότερο να ξανασυμβεί. Έτσι, οι

³³ Gelles Richard and Pedrick Cornell Claire, *Intimate Violence in Families*, σελ. 76

³⁴ Gelles Richard and Pedrick Cornell Claire, *ό.π.*, σελ. 77

³⁵ Levinson David, *Family violence in cross-cultural perspective*, σελ. 103 επ.

³⁶ Παπαμιχαήλ Π. Στέλλα, *ό.π.*, σελ. 31

μικρές επιθέσεις κλιμακώνονται σε μεγαλύτερες, οι οποίες μπορεί να φτάσουν έως και το θάνατο του θύματος³⁷.

Συχνά οι γυναίκες κρύβονται μετά από το συμβάν κακοποίησης μέχρι να μην είναι ορατά τα εν λόγω σημάδια. Μάλιστα, υπομένουν τον πόνο, ακόμη και όταν πρόκειται για σπασμένα κόκαλα. Προτιμούν να μην επισκεφτούν κάποιο ιατρό ή νοσοκομείο, ώστε να μην αποκαλυφθεί το «μυστικό» τους, άλλοτε δε αναζητούν μετά από πολλές μέρες ιατρική βοήθεια. Η σωματική βία είναι φαινομενικά η πιο συχνή μορφή βίας, καθώς είναι εμφανής και μπορεί να αποκαλυφθεί πιο εύκολα από τις λοιπές μορφές βίας, ενώ είναι πιο πιθανό να αναγνωρίσει η γυναίκα την ύπαρξη κακοποίησης όταν υφίσταται και σωματική βλάβη. Το θύμα κακοποίησης συνήθως προσπαθεί να δικαιολογήσει τη συμπεριφορά του δράστη, πράγμα που είναι ευκολότερο στις λοιπές μορφές κακοποίησης από ό, τι στις σωματικές βλάβες.

Λόγω του ότι η σωματική βία εκτείνεται από έναν ελαφρύ πόνο, όπως είναι το χαστούκι, έως την ανθρωποκτονία, υποστηρίζεται ότι πρέπει να γίνει διάκριση της σωματικής βίας στην κανονική βία και την καταχρηστική βία. Στη κανονική βία εντάσσονται συμπεριφορές που θεωρούνται αποδεκτές στις συζυγικές σχέσεις, όπως είναι το χαστούκι, το σπρώξιμο, κλπ. Στην καταχρηστική βία εντάσσονται οι πιο επικίνδυνες συμπεριφορές, που έχουν υψηλή πιθανότητα να τραυματίσουν το θύμα, όπως οι μπουνιές, οι κλωτσιές, το πνίξιμο, το μαχαίρωμα ή οι πυροβολισμοί (ή η απόπειρα αυτών), κλπ. Έτσι, συγκαταλέγονται στη σωματική βία συμπεριφορές, που ενώ είναι πολύ πιθανό να προκαλέσουν κάποιο τραυματισμό, από τύχη ή από αστοχία δεν προκαλούν³⁸.

Ο Gelles κάνει ένα διαχωρισμό της σωματικής βίας. Από τη μια μεριά υπάρχει η «φυσιολογική» βία, η οποία αποτελεί μια ρουτίνα και θεωρείται απαραίτητη από τα μέλη της οικογένειας. Αυτή η μορφή βίας είναι αποδεκτή και επιβεβλημένη στην οικογένεια. Οι δράστες την αποδέχονται διότι παίζει βασικό ρόλο στην επίτευξη κάποιου σκοπού (συνήθως θέλει να συνεφέρει το θύμα, δηλαδή το κάνει για το καλό του) και το θύμα διότι πιστεύει ότι άξιζε τη σωματική βία (συνήθως επειδή την προκάλεσε ή επειδή παραπονιόταν στο σύζυγό του),

³⁷ Walker Leone, Η κακοποιημένη γυναίκα, σελ. 99

³⁸ Gelles Richard and Pedrick Cornell Claire, Intimate Violence in Families, σελ. 22 επ.

επωφελήθηκε κάπως από αυτή ή η σωματική βλάβη που υπέστη δεν ήταν σοβαρή ή θεραπεύτηκε γρήγορα³⁹.

Η άλλη μορφή βίας είναι η «δευτερογενής» βία. Όταν χρησιμοποιούμε βία για να τερματίσουμε μια σύγκρουση αντίθετη με τις οικογενειακές νόρμες, δημιουργείται μια επιπλέον σύγκρουση για τη βία. Η δευτερογενής σύγκρουση τείνει να δημιουργήσει περαιτέρω βία. Πηγές της δευτερογενούς βίας είναι διαφωνίες σχετικά με την ανατροφή των παιδιών και τα χρησιμοποιούμενα πειθαρχικά μέσα. Για παράδειγμα, μπορεί η σύζυγος να παρέμβει σε ένα περιστατικό βίας του συζύγου εναντίον του παιδιού και ο σύζυγος να στραφεί εναντίον της γυναίκας του και να τη χτυπήσει⁴⁰.

Μια μορφή βίας είναι οι απειλές με σκοπό να δείξουν την ανδρική τους υπεροχή και τι είναι ικανοί να κάνουν σε περίπτωση που η γυναίκα δεν υπακούσει. Παραδείγματα απειλών είναι το χτύπημα τοίχων ή πορτών, το σπάσιμο των πιάτων, ο πυροβολισμός στον αέρα, οι απειλές ότι θα αυτοκτονήσει ή θα σκοτώσει κάποιο μέλος της οικογένειας⁴¹.

Υπάρχει επίσης η εκρηκτική βία, η οποία λαμβάνει χώρα όταν ο δράστης έχει φτάσει στα άκρα, έχει εξαντληθεί η υπομονή του λόγω του άγχους από την απώλεια της εργασίας του, της απογοήτευσής του από την αδυναμία επικοινωνίας με τη σύζυγό του, της προκαλούμενης από το θύμα αναστάτωσής του. Αυτή η μορφή βίας είναι παράτυπη και οφείλεται είτε σε εξωτερικούς από την οικογένεια παράγοντες είτε στην αλληλεπίδραση στην οικογένεια (για παράδειγμα λόγω αδυναμίας επικοινωνίας σε έναν καβγά). Αυτή η βία προκαλείται από το άγχος που εκρήγνυται σε βία και καταλήγει στα σοβαρότερα περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας⁴².

Επίσης, υπάρχει η βία που σχετίζεται με το αλκοόλ. Το αλκοόλ θεωρείται ότι είναι παράγοντας που προκαλεί επιθετικότητα και βία⁴³. Υπάρχει η «προστατευτική» βία, όταν η σύζυγος αρχίζει επίθεση εναντίον του συζύγου της επειδή φοβάται ότι είναι έτοιμος να τη χτυπήσει ή έχει αρχίσει να τη χτυπάει και αυτή ανταποδίδει τη βία ως άμυνα (συνήθως τον

³⁹ Gelles Richard, *The violent home*, σελ. 58 επ.

⁴⁰ Gelles Richard, *ό.π.*, σελ. 70 επ.

⁴¹ Gelles Richard, *ό.π.*, σελ. 73

⁴² Gelles Richard, *ό.π.*, σελ. 74

⁴³ Gelles Richard, *ό.π.*, σελ. 77

χτυπάει με βαριά αντικείμενα ή τον κηνυγά με μαχαίρια)⁴⁴. Τέλος, υπάρχει η βία μονής κατεύθυνσης, όταν η σύζυγος δεν ανταποδίδει τη βία είτε διότι πιστεύει ότι δεν είναι σωστό η γυναίκα να ασκεί σωματική βία είτε διότι πιστεύει ότι έτσι θα ηρεμήσει ο δράστης⁴⁵, η βία που σχετίζεται με τη ζήλεια, η οποία λαμβάνει χώρα όταν ο σύζυγος υποπτεύεται απιστία ή φλερτ (οι εξωσυζυγικές σεξουαλικές σχέσεις και το φλερτ θεωρούνται ότι παραβιάζουν τους βασικούς και παραδοσιακούς κανόνες της εμπιστοσύνης στην οικογένεια), ενώ μπορεί το θύμα να κατηγορήσει το δράστη για απιστία και αυτός να ασκήσει σωματική βία⁴⁶.

Σεξουαλική κακοποίηση: Σεξουαλική κακοποίηση είναι ο εξαναγκασμός του θύματος σε σεξουαλική επαφή, με την άσκηση σωματικής βίας ή την απειλή βίας από τον δράστη. Η κακοποίηση αυτή μπορεί να φτάσει μέχρι και το βιασμό του θύματος, ενώ μπορεί να εμπεριέχει και άλλα είδη κακοποίησης, όπως σωματική, λεκτική και ψυχολογική βία (π.χ. με την απειλή απιστίας). Σύμφωνα με ορισμένους ερευνητές, οι άντρες διαγείρονται σεξουαλικά με τη βία. Πολλές γυναίκες θεωρούν ότι ο σεξουαλικός εξαναγκασμός σε μια ερωτική σχέση δεν είναι βιασμός, λόγω της κοινωνικής αντίληψης ότι οφείλουν να έρχονται σε σεξουαλική επαφή με τον σύντροφό τους⁴⁷.

Σύμφωνα με τη Walker, η σεξουαλική επαφή του ζευγαριού άλλοτε είναι ευχάριστη και άλλοτε δυσάρεστη. Έτσι, το θύμα σεξουαλικής κακοποίησης τείνει να ελπίζει στις ευχάριστες στιγμές, και ίσως να θυμάται και μόνο αυτές. Αυτό οδηγεί το θύμα να υπομένει και τις δυσάρεστες σεξουαλικές εμπειρίες που βιώνει με το σύντροφό του και να μετατρέπεται σε θύμα, μέσω της ενίσχυσης από την ευχαρίστηση που λαμβάνει άλλες φορές από την σεξουαλική επαφή⁴⁸.

Όσον αφορά τον συζυγικό βιασμό, αυτός τυγχάνει διαφορετικής αντιμετώπισης στις διάφορες κοινωνίες και έννομες τάξεις. Σε πολλές χώρες επικρατεί η κοινωνική αντίληψη ότι δεν υφίσταται βιασμός εντός του γάμου, καθώς η σεξουαλική συνεύρεση αποτελεί υποχρέωση βάσει

⁴⁴ Gelles Richard, ό.π., σελ. 78 επ.

⁴⁵ Gelles Richard, ό.π., σελ. 80 επ.

⁴⁶ Gelles Richard, ό.π., σελ. 82 επ.

⁴⁷ Παπαμιχαήλ Π. Στέλλα, ο.π., σελ. 31 επ.

⁴⁸ Walker Leone, ο.π., σελ. 128

του συμβολαίου του γάμου. Αυτή αντίληψη μπορεί να εφαρμόζεται και για ανύπαντρα ζευγάρια, ενώ συχνά υποστηρίζεται η άποψη ότι δεν μπορεί να υπάρξει βιασμός σε μια στενή διαπροσωπική σχέση, καθώς η παραμονή στη σχέση σημαίνει αυτομάτως και συναίνεση για μελλοντικές σεξουαλικές συνενυρέσεις, άποψη που έχει εξόχως λανθασμένη βάση. Υποστηρίζεται επίσης ότι ο βιασμός δεν οφείλεται στην αντρική φύση, αλλά σε κοινωνικούς, οικονομικούς και ιστορικούς παράγοντες⁴⁹.

Λεκτική επιθετικότητα: Λεκτική βία είναι οι πράξεις που έχουν σκοπό να προκαλέσουν ψυχικό πόνο και να πλήξουν το «εγώ» του θύματος μέσα από τον υποβιβασμό, τον εξευτελισμό και την καταστροφή της αυτοεκτίμησής του. Η βία αυτή σε ορισμένες περιπτώσεις μπορεί να μην είναι εμφανής, αλλά η μακροχρόνια άσκησή της έχει σοβαρότερες επιπτώσεις από την σωματική βία. Εδώ περιλαμβάνονται χυδαιότητες, υποτιμητικά σχόλια, χτύπημα πόρτας, σπάσιμο αντικειμένων, νεκρική σιγή, κακοδιαθεσία, απειλές σωματικής βίας⁵⁰.

Συναισθηματική και ψυχολογική κακομεταχείριση: Εδώ περιλαμβάνονται τόσο η λεκτική βία και ο υποβιβασμός, όσο και η εκούσια παραμέληση ικανοποίησης και ανταπόκρισης του δράστη στις συναισθηματικές ανάγκες του θύματος. Συγκεκριμένα, στην ψυχολογική βία μπορεί να υπαχθεί κάθε συμπεριφορά που μειώνει την αυτοεκτίμηση και το αίσθημα ασφάλειας ή αυτοελέγχου του θύματος⁵¹. Παραδείγματα τέτοιας βίας είναι η καταστροφή αντικειμένων, η συναισθηματική πίεση και ο εξαναγκασμός του θύματος για ικανοποίηση των επιθυμιών του δράστη, ο υπερβολικός έλεγχος, ο περιορισμός και οι απαγορεύσεις, η παθολογική ζήλεια, η οποία συνοδεύεται από καχυποψία και αβάσιμες κατηγορίες για απιστία του θύματος, απομόνωση του θύματος από το στενό και ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον, κ.α. Αυτή η συμπεριφορά έχει στόχο την ενδυνάμωση της υσχύος του δράστη και την επικράτηση του φόβου στη σχέση, και έχει ως συνέπεια την πρόκληση ψυχικών τραυμάτων στο θύμα μέσω του

⁴⁹ Mies Maria, Patriarchy and accumulation on a world scale: women in the international division of labour, σελ. 166

⁵⁰ Παπαμιχαήλ Π. Στέλλα, ο.π., σελ. 33 επ.

⁵¹ Αρτινοπούλου Βάσω, Ενδοοικογενειακή Κακοποίηση Γυναικών, σελ. 34

ψυχολογικού βασανισμού του. Λόγω του χειρισμού του θύματος από το δράστη, αυτό αποκτά άγχος. Αυτή η μορφή βίας είναι πολύ δύσκολα διαπιστώσιμη τόσο από το ίδιο το θύμα όσο και από τους γύρω τους, οι οποίοι συνήθως θεωρούν φυσιολογικές τέτοιες συμπεριφορές. Πολλές φορές ασκείται με έμμεσο τρόπο (π.χ. υπό το πρόσχημα της καλοσύνης), οι απειλές δε είναι καλυμμένες, ενώ το θύμα συχνά δεν έχει επίγνωση ότι του ασκείται κάποια μορφή βίας. Αυτή η μορφή βίας έχει καταστροφικές συνέπειες για το θύμα, το οποίο κατηγορεί τον εαυτό του για τη συμπεριφορά του δράστη, διακατέχεται από άγχος και θυμό, ενώ νιώθει ντροπή για το χειρισμό που δέχεται και την αδυναμία του να αντιδράσει⁵².

Από έρευνες που έχουν διαξαχθεί έχει προκύψει ότι ψυχολογική βία υπάρχει στην πλειονότητα των σχέσεων, στις οποίες υπάρχει σωματική κακοποίηση, και ότι η ύπαρξη ψυχολογικής βίας σημαίνει την πιθανότητα εμφάνισης σωματικής βίας. Επίσης, τα θύματα ψυχολογικής κακοποίησης δυσκολεύονται να αναγνωρίσουν ότι υφίστανται βία. Ακόμα, η ψυχολογική βία δεν εμφανίζεται με επαναλαμβανόμενους κύκλους, αλλά έχει τη μορφή μιας γραμμικής κλιμάκωσης⁵³.

Οικονομική αποστέρηση: Αυτή η μορφή βίας συντελείται με τον έλεγχο της χρήσης και της διάθεσης των οικονομικών πόρων από το δράστη στο θύμα. Ο δράστης εμποδίζει το θύμα να ανεξαρτητοποιηθεί οικονομικά, να διαχειριστεί τα χρήματα του νοικοκυριού, το αποστερεί από τα απαραίτητα χρήματα για τις βασικές ανάγκες του, κ.α.⁵⁴ Η οικονομική αποστέρηση οδηγεί τόσο σε ψυχολογική όσο και σωματική κακοποίηση. Πολλοί πιστεύουν ότι η αιτία της κακοποίησης είναι οικονομικής φύσεως και ότι οι οικονομικά ανεξάρτητες γυναίκες είναι λιγότερο πιθανόν να υπάρξουν θύματα κακοποίησης, πράγμα όμως που δεν ισχύει. Σύμφωνα με τη Walker, ακόμα και οι οικονομικά ανεξάρτητες γυναίκες δε νιώθουν οικονομική σταθερότητα και αισθάνονται ότι οι άντρες τους έχουν τον έλεγχο της περιουσίας τους⁵⁵.

⁵² Παπαμιχαήλ Π. Στέλλα, ο.π., σελ. 34 επ.

⁵³ Αρτινοπούλου Βάσω, ο.π., σελ. 34 επ.

⁵⁴ Παπαμιχαήλ Π. Στέλλα, ο.π., σελ. 37 · Walker Leone, ο.π., σελ. 149

⁵⁵ Walker Leone, ο.π., σελ. 147

Κοινωνική κακομεταχείριση: Η κοινωνική κακομεταχείριση συνίσταται στην άσκηση ελέγχου από το δράστη όσον αφορά τις κοινωνικές δραστηριότητες του θύματος. Έτσι, το θύμα απομακρύνεται από το οικογενειακό και φιλικό περιβάλλον του και απομονώνεται στην σχέση κακοποίησης. Με αυτόν τον τρόπο, ο δράστης έχει τον απόλυτο έλεγχο στη σχέση και ισχυροποιεί τη θέση του⁵⁶, καθώς μειώνεται η αυτοπεποίθηση του θύματος και απουσιάζει οποιαδήποτε υποστήριξη στην απόφασή του να αποδεσμευτεί από τη βίαιη σχέση⁵⁷. Το αποτέλεσμα αυτό επιτυγχάνεται με τη βία ή την απειλή βίας σε περίπτωση μη υπακοής από το θύμα⁵⁸, με το συνεχή έλεγχο των κοινωνικών δραστηριοτήτων και συναναστροφών καθώς και με τη πρόκληση σκηνών ζήλειας. Με την κοινωνική απομόνωση, το θύμα νιώθει αβοήθητο και ανίσχυρο, και έτσι νιώθει αδύναμο να ξεφύγει από τη σχέση κακοποίησης⁵⁹. Επίσης, νιώθει μοναξιά, ενώ το αποτέλεσμα της κοινωνικής απομόνωσης είναι η μεγαλύτερη εξάρτηση τόσο του θύματος από το δράστη όσο και το αντίστροφο.

Οικογενειακές συγκρούσεις: Ορισμένες φορές οι δράστες απειλούν ότι θα βλάψουν μέλη της οικογένειας του θύματος, εάν στέκονται εμπόδιο στο δρόμο τους⁶⁰.

A.2.2 - Η ΚΥΚΛΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΒΙΑΣ

Η συζυγική βία δεν συμβαίνει μόνο με ένα μοναδικό περιστατικό, αλλά πρόκειται για μοτίβο. Κατά μέσο όρο μια γυναίκα-θύμα κακοποίησης από το σύντροφό της υφίσταται βία τρεις φορές το χρόνο⁶¹. Η κακοποίηση των γυναικών δεν συμβαίνει συνέχεια ούτε σε τυχαία χρονικά διαστήματα, αλλά πραγματοποιείται με έναν κύκλο συμβάντων. Δεν μπορεί να προβλεφθεί η

⁵⁶ Παπαμιχαήλ Π. Στέλλα, ο.π., σελ. 37

⁵⁷ Βλάχου Βασιλική, ο.π., σελ. 29

⁵⁸ Walker Leone, ο.π., σελ. 176

⁵⁹ Walker Leone, ο.π., σελ. 180

⁶⁰ Walker Leone, ο.π., σελ. 163

⁶¹ Gelles Richard and Pedrick Cornell Claire, *Intimate Violence in Families*, σελ. 69

χρονική διάρκεια του κύκλου, ούτε τα χρονικά διαστήματα που διαρκεί κάθε φάση του κύκλου της κακοποίησης. Ο κύκλος της κακοποίησης ακολουθεί τα εξής τρία στάδια⁶²:

1^ο Στάδιο: Η δημιουργία της έντασης

Στο πρώτο αυτό στάδιο λαμβάνουν χώρα μικρότερης σημασίας επεισόδια κακοποίησης, τα οποία η γυναίκα προσπαθεί να ελέγξει, προσπαθώντας να ηρεμήσει τον δράστη-σύντροφό της με τεχνικές που στο παρελθόν είχαν αποδειχθεί επιτυχείς. Για παράδειγμα να είναι περιποιητική, υποχωρητική, να δικαιολογεί το θυμό του δράστη. Κατ' αυτόν τον τρόπο επιμηκύνει τη διάρκεια του πρώτου αυτού σταδίου. Αν τυχόν αποτύχει με αυτές τις τεχνικές, νιώθει ένοχη και κατηγορεί τον εαυτό της για την αποτυχία αυτή. Γενικά οι ενοχές είναι κυρίαρχες στην ψυχολογία των κακοποιημένων γυναικών, καθώς αυτές αιτιολογούν την συμπεριφορά του δράστη, φτάνοντας στο ακραίο συμπέρασμα ότι αξίζουν αυτήν την κακομεταχείριση. Επίσης, το θύμα μπορεί να δικαιολογεί την συμπεριφορά του δράστη με την ύπαρξη εξωτερικών παραγόντων, όπως είναι η ύπαρξη προβλημάτων στη δουλειά του ή η κατανάλωση αλκοόλ. Περαιτέρω, η γυναίκα θύμα κακοποίησης τείνει να ελαχιστοποιεί τη σοβαρότητα των επεισοδίων κακοποίησης, σκεπτόμενη ότι θα μπορούσε να ήταν και χειρότερα. Όλα αυτά την οδηγούν να υπομένει αυτά τα μικρότερα επεισόδια κακοποίησης, με την ελπίδα ότι, αν τα υπομείνει, θα καλυτερέψει η κατάσταση. Φυσικά κάτι τέτοιο δεν συμβαίνει, καθυστερείται όμως η είσοδος στη δεύτερη φάση της κακοποίησης⁶³.

Έτσι, τα θύματα κακοποίησης θεωρούν πως έχουν κάποιον έλεγχο της κατάστασης, ο οποίος χάνεται καθώς αυξάνεται η ένταση ανάμεσα στο ζευγάρι. Κάθε μικρό επεισόδιο κακοποίησης προστίθεται στη συνολική ένταση μέχρι που η ένταση έχει μεγαλώσει τόσο που χάνεται ο έλεγχος και κλείνει το πρώτο στάδιο της κακοποίησης. Η διαφορά των γυναικών που δέχονται την κακοποίηση και αυτών που δεν την ανέχονται είναι, σύμφωνα με τη Walker, ότι οι πρώτες έχουν μάθει ότι δεν έχουν την δύναμη να διακόψουν τον κύκλο της βίας. Επίσης, η κοινωνία τις έχει διδάξει να είναι παθητικές. Αποτέλεσμα της παθητικής τους στάσης και της αποδοχής της βίαιης συμπεριφοράς από τον σύντροφό τους, καθώς και ότι η κοινωνία διδάσκει

⁶² Leone E. Walker, ο.π., σελ. 77

⁶³ Walker Leone, ο.π., σελ. 77 επ.

στους άντρες ότι μπορούν να εξουσιάζουν τις γυναίκες τους, είναι ότι ο δράστης δεν προσπαθεί καν να ελέγξει τον εαυτό του, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν αναγνωρίζει ότι η συμπεριφορά του δεν είναι σωστή. Φοβούμενος ο δράστης να μην χάσει τη σύζυγο/ σύντροφό του γίνεται πιο καταπιεστικός, ζηλότυπος και δεσποτικός, πιστεύοντας ότι με αυτόν τον τρόπο θα την κρατήσει⁶⁴.

Το πρώτο αυτό στάδιο μπορεί να κρατήσει μέχρι και αρκετά χρόνια. Ορισμένες γυναίκες-θύματα προσπαθούν να ελέγξουν όσους περισσότερους εξωτερικούς παράγοντες μπορούν με την ελπίδα ότι η ένταση δεν θα κλιμακωθεί. Για παράδειγμα, απομακρύνουν πρόσωπα από τον περίγυρό τους, καθώς πιστεύουν ότι μπορεί να αναστατώσουν το δράστη. Σταδιακά η ένταση ανάμεσα στο ζευγάρι κλιμακώνεται, δράστης και θύμα δεν μπορούν αν ελέγξουν πια την κατάσταση και εισέρχονται στο δεύτερο στάδιο της κακοποίησης⁶⁵.

2^ο Στάδιο: Η έκρηξη ή το επεισόδιο κακοποίησης

Όταν η ένταση που δημιουργείται στο πρώτο στάδιο ξεφύγει από τον έλεγχο, λαμβάνει χώρα το επεισόδιο κακοποίησης, το οποίο αποτελεί έκρηξη των εντάσεων που έχουν δημιουργηθεί στο πρώτο στάδιο. Συνήθως, αιτία της έναρξης του δεύτερου σταδίου είναι ένα εξωτερικό γεγονός και δεν φταίει η γυναίκα. Χαρακτηριστικά αυτής της φάσης είναι η έλλειψη ελέγχου και τα σοβαρά επεισόδια κακοποίησης. Οι άντρες δικαιολογώντας αυτά τα επεισόδια εντοπίζουν την αιτία τους σε μικροενοχλήσεις που είχαν κατά το πρώτο στάδιο, στο αλκοόλ που έχουν καταναλώσει ή στην κούραση από τη δουλειά τους. Τις περισσότερες φορές δεν έχει καμία σχέση με τη συμπεριφορά της γυναίκας, αλλά οφείλεται σε κάποιο εξωτερικό παράγοντα ή στην ψυχολογία του δράστη. Μερικές φορές το επεισόδιο του δεύτερου σταδίου το προκαλεί η γυναίκα, μην μπορώντας άλλο να υπομένει το άγχος από το φόβο του ερχομού του. Η αναμονή του δεύτερου σταδίου προκαλεί σοβαρό ψυχολογικό στρες στη γυναίκα. Έτσι, καθώς γνωρίζει

⁶⁴ Walker Leone, ο.π., σελ. 78 επ.

⁶⁵ Walker Leone, ο.π., σελ. 79 επ.

ότι πρόκειται να ακολουθήσει ένα σοβαρότερο επεισόδιο βίας, προτιμά να ξεμπερδεύει γρηγορότερα, ενώ ελέγχει το χρόνο και τον τόπο που θα συμβεί αυτό⁶⁶.

Το στάδιο αυτό χαρακτηρίζεται από την ανεξέλεγκτη έκρηξη των εντάσεων που έχουν δημιουργηθεί στο πρώτο στάδιο, την έλλειψη ελέγχου και τα σοβαρά επεισόδια κακοποίησης. Στη διάρκεια αυτού του σταδίου, ο θυμός του δράστη είναι τόσο μεγάλος που τον τυφλώνει. Σκοπός του είναι να δώσει ένα μάθημα στη σύντροφό του, και όχι να της κάνει κακό, και σταματά όταν θεωρεί ότι αυτή έχει πάρει πια το μάθημά της, δηλαδή όταν αυτός εκτονωθεί συναισθηματικά από την συσσωρευμένη ένταση. Το επεισόδιο κακοποίησης δεν συμβαίνει ενώπιον τρίτων προσώπων. Μάλιστα, η παρουσία άλλων ατόμων μπορεί να καθυστερήσει ή και να αποτρέψει το επεισόδιο⁶⁷.

Σύμφωνα με μαρτυρίες κακοποιημένων γυναικών, μόνο ο άντρας μπορεί να σταματήσει τη δεύτερη αυτή φάση της κακοποίησης. Ο λόγος είναι άγνωστος αλλά πιθανολογείται ότι είναι η συναισθηματική εκτόνωσή του. Οι γυναίκες προσπαθούν είτε να μείνουν παθητικές είτε να αποκρούουν τα χτυπήματα. Ωστόσο, όποια αντίδραση και να έχουν το βίαιο επεισόδιο δεν σταματάει. Οι ίδιες γνωρίζουν ότι εκείνη την ώρα ο δράστης βρίσκεται εκτός ελέγχου. Μετά το επεισόδιο προσπαθούν να το δικαιολογήσουν, ειδικότερα δε συχνά ελαχιστοποιούν τη σοβαρότητα του τραυματισμού τους. Θυμούνται κάθε λεπτομέρεια του επεισοδίου, σε αντίθεση με το δράστη. Πολλές κακοποιημένες γυναίκες δεν ζητάνε ιατρική βοήθεια για τον τραυματισμό τους ή μπορεί να προσέλθουν στο νοσοκομείο μετά από ημέρες. Όσον αφορά την Αστυνομία, πολλές γυναίκες υποστήριζαν ότι δεν την καλούσαν διότι δεν πίστευαν ότι οι αστυνομικοί μπορούσαν να τις προστατεύσουν. Επίσης, σε περίπτωση που δεν ακολουθούσε η σύλληψη του δράστη, η βία ηύξανε μετά την αποχώρηση των αστυνομικών⁶⁸.

Το δεύτερο στάδιο είναι το συντομότερο από τα τρία. Μπορεί να διαρκέσει από δύο έως εικοσιτέσσερις ώρες, ενώ ο τρόμος που μένει μπορεί να διαρκέσει και μια βδομάδα⁶⁹.

⁶⁶ Walker Leone, ο.π., σελ. 80 επ.

⁶⁷ Walker Leone, ο.π., σελ. 81 επ.

⁶⁸ Walker Leone, ο.π., σελ. 82 επ.

⁶⁹ Walker Leone, ο.π., σελ. 81

3^ο Στάδιο: Ευγενική και μεταμελημένη συμπεριφορά

Το στάδιο της ηρεμίας και της αγάπης είναι ευπρόσδεκτο και από τους δύο συντρόφους. Το στάδιο αυτό χαρακτηρίζεται από υπερβολική αγάπη, ευγένεια και μεταμελημένη συμπεριφορά του δράστη, λόγω της συνειδητοποίησής του ότι το έχει παρακάνει και της προσπάθειάς του να τα ξαναβρεί με τη σύντροφό του. Στη διάρκεια αυτού του σταδίου ολοκληρώνεται η μετατροπή της γυναίκας σε θύμα⁷⁰.

Στο σημείο αυτό δεν υπάρχει πια η ένταση του πρώτου σταδίου, καθώς έχει εκτονωθεί στο δεύτερο, ο άντρας παρακαλάει τη σύντροφό του να τον συγχωρέσει, της υπόσχεται ότι δεν θα το ξανακάνει ποτέ και γενικά διατηρεί μια συμπεριφορά υπερβολικής αγάπης και τρυφερότητας. Μάλιστα, για να τον συγχωρέσει το θύμα, τόσο ο δράστης, όσο και πρόσωπα του κοντινού τους περιβάλλοντος, προσπαθούν να της δημιουργήσουν ενοχές για την εγκατάλειψη του δράστη, καθώς πλέον αυτός παρουσιάζεται ότι δεν μπορεί να ζήσει χωρίς αυτήν. Έτσι, ενώ αναγνωρίζεται το φταίξιμο του δράστη για το επεισόδιο κακοποίησης, κατηγορείται το θύμα για την τυχόν τιμωρία του δράστη. Ως συνέπεια αυτών, προστιθεμένων των αντιλήψεων που έχει διδάξει η κοινωνία στη γυναίκα περί παντοτινής αγάπης και ενοχής σε περίπτωση διάλυσης της οικογένειας (στις περιπτώσεις των παντρεμένων γυναικών), αποφασίζει να μείνει μαζί του και να τον «βοηθήσει»⁷¹. Έτσι, πείθεται ότι αυτός θα αλλάξει και ότι αυτός είναι ο πραγματικός του χαρακτήρας, δηλαδή ο τρυφερός και ήρεμος, και ξεκινάει μια περίοδος ευτυχίας και ονείρων. Οι γυναίκες πιστεύουν ότι ο δράστης θα αλλάξει. Πιστεύουν ότι ο χαρακτήρας που έχει σε αυτή τη φάση είναι και ο πραγματικός του χαρακτήρας. Βλέπουν έναν άνθρωπο εύθραυστο και ανασφαλή και θέλουν να τον βοηθήσουν. Από την κατάσταση κατάθλιψης, φόβου και τρόμου που βρίσκονταν στα δύο προηγούμενα στάδια, τώρα νιώθουν ασφάλεια και ευτυχία⁷².

Σε αυτό το στάδιο πραγματοποιείται η εξάρτηση μεταξύ των συντρόφων. Ενώ καθ' όλη τη διάρκεια του κύκλου της κακοποίησης είναι εμφανής η εξάρτηση, ωστόσο αυτή η εξάρτηση δημιουργείται σε αυτό το χρονικό διάστημα. Μάλιστα, επειδή σε αυτό το στάδιο η γυναίκα είναι ήρεμη και αισιόδοξη για το μέλλον, αποσύρει τυχόν μηνύσεις και αγωγές που έχει καταθέσει,

⁷⁰ Walker Leone, ο.π., σελ. 85

⁷¹ Συχνά η κακοποιημένη γυναίκα λαμβάνει το μήνυμα, βλέποντας σε αυτό το στάδιο πόσο εύθραυστος και ανασφαλής είναι ο δράστης, ότι αυτός χρειάζεται βοήθεια.

⁷² Walker Leone, ο.π., σελ. 86 επ.

ενώ δεν επιθυμεί πια τη διακοπή της σχέσης τους, αν και σε αυτήν την περίοδο είναι πιο πιθανό να αναζητήσει βοήθεια. Οι κακοποιημένες γυναίκες πιστεύουν ότι αν εξαιρεθούν τα άλλα δύο στάδια θα έχουν τη σχέση που ονειρεύονται. Στην ουσία μένουν στη σχέση λόγω αυτού του τρίτου σταδίου και συχνά μισούν τον εαυτό τους που πρέπει να υποστούν τα άλλα δύο στάδια⁷³.

Η διάρκεια του τρίτου αυτού σταδίου δεν μπορεί να καθοριστεί, πάντως συχνά είναι μικρότερο από το πρώτο και μεγαλύτερο από το δεύτερο, το οποίο συνήθως διαρκεί ώρες. Μάλιστα, το στάδιο αυτό δεν εκτιλίσσεται και δεν τελειώνει με κάποιον συγκεκριμένο τρόπο, καθώς οι κακοποιημένες γυναίκες αναφέρουν στις μαρτυρίες τους ότι η ήρεμη και τρυφερή συμπεριφορά έδωσε τη θέση της στην συμπεριφορά έντασης, ήτοι από το τρίτο στάδιο επιστρέψανε στο πρώτο, από τη μια στιγμή στην άλλη⁷⁴.

Αξίζει να αναφερθεί ότι σε ορισμένες περιπτώσεις που κατάφεραν οι γυναίκες να διατηρήσουν το τρίτο στάδιο για μεγάλα χρονικά διαστήματα, όταν εισήλθαν στο πρώτο στάδιο, ήταν τόσοσ πολύς ο καταπιεσμένος τους θυμός που δεν μπορούσαν να τον ελέγξουν και κατέληξαν να τραυματίσουν σοβαρά τον συντροφό τους. Σε ένα μικρό ποσοστό έφτασαν μέχρι τη δολοφονία του. Αυτό προέκυψε λόγω των επανειλημμένων κύκλων κακοποίησης. Έτσι, δεν μπορούσαν πια να αντέξουν πια άλλες κακοποιήσεις. Οι ίδιες αναφέρουν ότι δεν ήθελαν να τον σκοτώσουν, απλά ήθελαν να τον σταματήσουν από περαιτέρω κακοποιήσεις⁷⁵.

A.2.3 - ΜΥΘΟΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

Η κακοποίηση γυναικών από τους συντρόφους τους δεν είναι ένα φαινόμενο που έχει ανησυχητικές διαστάσεις: Αυτός ο μύθος οφείλεται στην ιδιωτική φύση της σχέσης και στην αθέατη πλευρά των συμπεριφορών βίας, στον υψηλό σκοτεινό αριθμό λόγω της απροθυμίας ή της δυσκολίας του θύματος να καταγγείλει το δράστη. Αντιθέτως όμως η άσκηση βίας στις στενές διαπροσωπικές σχέσεις είναι ένα πάρα πολύ συχνό φαινόμενο⁷⁶. Μάλιστα, σε πολλά

⁷³ Walker Leone, ο.π., σελ. 88 επ.

⁷⁴ Walker Leone, ο.π., σελ. 89

⁷⁵ Walker Leone, ο.π., σελ. 89

⁷⁶ Παπαμιχαήλ Π. Στέλλα, ο.π., σελ. 41

κράτη δεν καταγράφονται και τα περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας είτε από την αστυνομία είτε από τα νοσοκομεία που προσέρχονται τα θύματα κακοποίησης⁷⁷.

Άνδρες και γυναίκες χρησιμοποιούν τη βία κατά των συντρόφων τους στον ίδιο βαθμό:

Άντρες και γυναίκες χρησιμοποιούν παρόμοιους τρόπους σωματικού εξαναγκασμού, ωστόσο είναι διαφορετικές οι συνέπειες της αντρικής και της γυναικείας βίας (είναι πιο σοβαρά τα τραύματα της ανδρικής βίας)⁷⁸. Επίσης, είναι διαφορετικά τα κίνητρα της βίας (συνήθως η γυναικεία βία χρησιμοποιείται για άμυνα και όχι για επίθεση, ενώ η αντρική βία ασκείται με σκοπό τον έλεγχο και την υποταγή των γυναικών)⁷⁹. Ωστόσο, οι άντρες χρησιμοποιούν πιο συχνά βία από τις γυναίκες⁸⁰.

Η κακοποίηση αφορά άτομα χαμηλής οικονομικής θέσης ή άτομα που ανήκουν σε

μειονότητες: Τις περισσότερες φορές, η κακοποίηση εμφανίζεται σε άτομα ή οικογένειες χαμηλής οικονομικής θέσης και εθνικών μειονοτήτων. Ωστόσο, το ίδιο συμβαίνει με το σύνολο της εγκληματικότητας. Αυτό συμβαίνει διότι οι γυναίκες-θύματα που ανήκουν σε χαμηλές εισοδηματικές κατηγορίες είναι πιο πιθανό να εντοπιστούν από τους κοινωνικούς φορείς⁸¹ και να καταγγείλουν το δράστη από ό, τι τα άτομα μεσαίων και υψηλών εισοδηματικών κατηγοριών, τα οποία ανησυχούν περισσότερο για τη δημόσια εικόνα τους και την καριέρα του συντρόφου τους, ενώ θεωρούν ότι λόγω της κοινωνικής θέσης του συζύγου τους δεν θα γίνουν πιστευτές⁸².

Από την άλλη πλευρά, παράγοντες που υπάρχουν στα χαμηλού κοινωνικού και οικονομικού επιπέδου άτομα, όπως η ανεργία, η οικονομική ανεπάρκεια, ο κοινωνικός

⁷⁷ Gelles Richard and Pedrick Cornell Claire, *Intimate Violence in Families*, σελ. 13

⁷⁸ Amy Holtzworth-Munroe, *Male Versus Female Intimate Partner Violence: Putting Controversial Findings Into Context*, σελ. 1121

⁷⁹ Μάλιστα, από έρευνες έχει προκύψει ότι ήπια βία χρησιμοποιείται και από τους δύο συντρόφους, ενώ σοβαρή ή/ και συχνή βία συνήθως ασκείται από τους άντρες. Βλ. Amy Holtzworth-Munroe, *Male Versus Female Intimate Partner Violence: Putting Controversial Findings Into Context*, σελ. 1123

⁸⁰ Παπαμιχαήλ Π. Στέλλα, ο.π., σελ. 42 επ. · Dobash Emerson and Dobash Russell, ο.π., σελ. 20

⁸¹ Στις εύπορες οικογένειες συνήθως οι γείτονες δεν μένουν κοντά ώστε να αντιληφθούν τη βία και να καλέσουν την αστυνομία. Βλ. Gelles Richard and Pedrick Cornell Claire, *Intimate Violence in Families*, σελ. 75

⁸² Walker Leone, ο.π., σελ. 44

αποκλεισμός, κ.α., αυξάνουν την πιθανότητα εκδήλωσης βίας⁸³. Η ανεργία εκλαμβάνεται από τους άντρες ως ότι δεν συναντούν τις κοινωνικές προσδοκίες ότι οι άντρες είναι υπεύθυνοι για την εισροή εισοδημάτων στην οικογένεια. Πάντως, φαίνεται η μερική απασχόληση να είναι χειρότερη από την ανεργία, πιθανώς λόγω του ότι δεν έχουν εργασία πλήρους απασχόλησης αλλά ούτε και τις παροχές ενός ανέργου⁸⁴, ή όταν εργάζονται σε μέτριες εργασίες, λόγω του μεγαλύτερου ανταγωνισμού και των περισσότερων ωρών εργασίας⁸⁵. Από την άλλη, θύματα κακοποίησης φαίνεται να είναι πιο συχνά γυναίκες με χαμηλό εργασιακό επίπεδο ή με πολύ υψηλό εργασιακό επίπεδο, είτε λόγω ότι δεν μπορούν να είναι ταυτόχρονα καλές νοικοκυρές, είτε στη δεύτερη περίπτωση λόγω συγκρούσεων επειδή το επίπεδό τους είναι ανώτερο από του συζύγου τους. Όσον αφορά τη θρησκεία, φαίνεται να αυξάνει η βία όταν οι σύντροφοι έχουν διαφορετική θρησκεία, ιδιαίτερα εάν το θύμα είναι άθεη, αγνωστικίστρια ή δεν έχει θρησκεία⁸⁶.

Επίσης, είναι πιο πιθανό να εκδηλωθεί βία ανάμεσα σε άτομα χαμηλού οικονομικού επιπέδου, λόγω της γειτονιάς στην οποία διαμένουν. Έτσι, όταν στην γειτονιά υπάρχει έλλειψη τόσο επίσημου όσο και ανεπίσημου κοινωνικού ελέγχου, υπάρχουν μεγαλύτερες πιθανότητες εμφάνισης βίας, τόσο διότι οι γείτονες δεν επεμβαίνουν όταν αντιληφθούν ένα περιστατικό βίας, όσο και διότι δεν ενδιαφέρουν τους δράστες οι συνέπειες της άσκησης βίας⁸⁷.

Ένας άλλος παράγοντας αυξημένης εκδήλωσης βίας μεταξύ συντρόφων ή συζύγων είναι σε περιπτώσεις μεταναστών⁸⁸. Υποστηρίζεται ότι η ενσωμάτωση και το άγχος της ενσωμάτωσης οδηγούν σε πιθανότητα εκδήλωσης ενδοοικογενειακής βίας. Αυτό μπορεί να οφείλεται τόσο στις γειτονίες όπου διαβιούν οι μετανάστες, όπου υπάρχει ελάχιστος κοινωνικός έλεγχος και άθλιες συνθήκες διαβίωσης, όσο και στους αδύναμους ή απόντες κοινωνικούς δεσμούς με άλλα άτομα⁸⁹.

⁸³ Gelles Richard and Pedrick Cornell Claire, ό.π., σελ. 16

⁸⁴ Gelles Richard and Pedrick Cornell Claire, ό.π., σελ. 75

⁸⁵ Gelles Richard, *The violent home*, σελ. 124

⁸⁶ Gelles Richard, ό.π., σελ. 126 επ.

⁸⁷ Carol B. Cunradi, *Intimate Partner Violence Among Hispanic Men and Women: The Role of Drinking, Neighborhood Disorder, and Acculturation-Related Factors*, σελ. 94

⁸⁸ Για παράδειγμα, υποστηρίζεται ότι οι αφρικανοί αμερικάνοι είναι πιθανότερο να εκδηλώσουν ενδοοικογενειακή βία, όχι επειδή είναι βιολογικά ή πολιτισμικά επιρρεπείς στη βία, αλλά λόγω της οικονομικής και κοινωνικής μειονεκτικότητάς τους, καθώς οι μαύρες γυναίκες είναι συχνά περιθωριοποιημένες, ενώ η πλειοψηφία των μαύρων αντρών είναι άνεργοι. Βλ. Carolyn M. West, *Black Women and Intimate Partner Violence, New Directions for Research*, σελ. 1489

⁸⁹ Carol B. Cunradi, *Intimate Partner Violence Among Hispanic Men and Women: The Role of Drinking, Neighborhood Disorder, and Acculturation-Related Factors*, σελ. 85

Επίσης, υποστηρίζεται ότι κάποιες κοινωνικές ομάδες χαμηλότερης κοινωνικής θέσης αντιμετωπίζουν περισσότερες απογοητεύσεις σε σχέση με τα υπόλοιπα άτομα, καθώς δεν μπορούν να συναντήσουν στόχους και να ανέβουν κοινωνικά, ενώ δεν τους έχει εξοπλίσει η κοινωνία με τους κατάλληλους πόρους. Αυτό σε συνδυασμό με την αποδοχή της βίας ως κοινωνικής αξίας, οδηγεί στη χρήση βίας ως πόρο όταν τους λείπουν άλλοι πόροι. Έτσι, τα άτομα με χαμηλότερη εκπαίδευση, εργασιακή απασχόληση ή εισόδημα είναι περισσότερο βίαιοι⁹⁰.

Αν και η βίαιη συμπεριφορά συναντάται σε κάθε ηλικία, πιο συχνά εμφανίζεται σε άτομα που βρίσκονται στη μέση ηλικία ή στη μέση της καριέρας τους⁹¹. Ωστόσο, υπάρχει λιγότερη βία σε σχέσεις όπου η γυναίκα είναι μεγαλύτερη του άντρα⁹². Επίσης, ασκείται πιο συχνά βία όταν η γυναίκα έχει ανώτερο μορφωτικό ή εργασιακό επίπεδο, ειδικά όταν επιζητά μεγαλύτερη ελευθερία, λόγω της απογοήτευσης του άντρα να επιτύχει τους κοινωνικούς στόχους που τον θέλουν κεφαλή της οικογένειας⁹³.

Παρ' όλα αυτά, το φαινόμενο της κακοποίησης εκδηλώνεται σε όλες τις κοινωνικές ομάδες, ανεξάρτητα από το εισόδημα, το επάγγελμα, την κοινωνική θέση, τη μόρφωση, την ηλικία, την εθνικότητα, τη θρησκεία⁹⁴.

Η χρήση αλκοόλ και τοξικών ουσιών από το δράστη κακοποίησης αποτελεί την πραγματική αιτία εκδήλωσης βίας κατά της συντρόφου του: Αυτός ο μύθος οφείλεται σε έρευνες που έχουν διαπιστώσει συσχέτιση μεταξύ της κατανάλωσης αλκοόλ ή ουσιών και της βίας, ενώ σε αρκετές περιπτώσεις ο δράστης και το θύμα είχαν καταναλώσει αλκοόλ ή ουσίες πριν το βίαιο περιστατικό⁹⁵.

Η χρήση αλκοόλ και τοξικών ουσιών είναι πιθανό να επιδρά έμμεσα στην εκδήλωση βίας, αλλά δεν είναι η κύρια αιτία της. Υπάρχουν άντρες που κακοποιούν τις γυναίκες τους και κάνουν χρήση αλκοόλ, και άντρες που κάνουν χρήση αλκοόλ και δεν κακοποιούν τις γυναίκες τους. Επίσης, υπάρχουν άντρες που κακοποιούν τις γυναίκες τους είτε έχουν καταναλώσει αλκοόλ είτε

⁹⁰ Gelles Richard, *The violent home*, σελ. 120 επ.

⁹¹ Gelles Richard, *ό.π.*, σελ. 121

⁹² Gelles Richard, *ό.π.*, σελ. 137

⁹³ Gelles Richard, *ό.π.*, σελ. 137

⁹⁴ Παπαμιχαήλ Στέλλα, *ο.π.*, σελ. 43 επ.

⁹⁵ Gelles Richard and Pedrick Cornell Claire, *Intimate Violence in Families*, σελ. 18

όχι⁹⁶. Συνήθως, οι δράστες χρησιμοποιούν τη δικαιολογία της κατανάλωσης αλκοόλ για να εξασφαλίσουν την επιείκεια της κοινωνίας. Δεν πρέπει βέβαια να παραβλεφθεί το γεγονός ότι η κατανάλωση αλκοόλ μειώνει τις αναστολές. Απ' την άλλη όσον αφορά τις τοξικές ουσίες, από ιατρικές έρευνες που έχουν λάβει χώρα έχει διαπισωθεί ότι καθεμία έχει διαφορετικές επιδράσεις στην ανθρώπινη συμπεριφορά. Έτσι, άλλα ναρκωτικά αυξάνουν την πιθανότητα χρήσης βίας (π.χ. αμφεταμίνες) και άλλα τη μειώνουν (π.χ. μαριχουάνα, LSD), καθώς προσφέρουν ένα αίσθημα ευφορίας.⁹⁷

Από έρευνες που έχουν γίνει έχει προκύψει ότι το αλκοόλ από μόνο του δεν οδηγεί στη βία⁹⁸. Επίσης, η επίδραση της κατανάλωσης αλκοόλ στην άσκηση βίας φαίνεται να αλλάζει από πολιτισμό σε πολιτισμό⁹⁹, ανάλογα με το τι πιστεύουν οι άνθρωποι ότι προκαλεί το αλκοόλ (αν πιστεύουν ότι το αλκοόλ μειώνει τις αναστολές, τότε μειώνονται οι αναστολές, αν πιστεύουν ότι οδηγεί σε παθητικότητα, γίνονται παθητικοί, αν πιστεύουν ότι οδηγεί σε κατάθλιψη, γίνονται καταθλιπτικοί, αν πιστεύουν ότι το αλκοόλ ωθεί σε τάση για βία, τότε εφόσον μπορούν να ξεφύγουν για λίγο από τους κανόνες, θα βιαιοπραγήσουν). Έτσι, εφόσον οι δράστες γνωρίζουν ότι δεν θα θεωρηθούν υπεύθυνοι εάν έχουν καταναλώσει αλκοόλ ή ναρκωτικά πριν το περιστατικό βίας, είτε θα πουν πριν το περιστατικό είτε θα πουν ότι είχαν πει, με αποτέλεσμα να διατηρήσουν την καλή τους εικόνα, αφού δεν ευθύνονται αυτοί για ό, τι συνέβη αλλά το αλκοόλ, καθώς ο αλκοολισμός στιγματίζει λιγότερο από το να χτυπάς τη γυναίκα σου¹⁰⁰.

Τελικά η σχέση μεταξύ κατανάλωσης αλκοόλ ή ουσιών και βίας είναι περίπλοκη και εξαρτάται από προσωπικούς, συγκυριακούς και κοινωνικούς παράγοντες¹⁰¹. Μάλιστα, αναφέρεται ότι κάποιοι καταναλώνουν αλκοόλ χωρίς να γίνονται ποτέ βίαιοι, κάποιοι ασκούν βία χωρίς να έχουν καταναλώσει αλκοόλ, ενώ κάποιοι όταν πίνουν άλλοτε είναι βίαιοι και άλλοτε όχι¹⁰². Έτσι, έχουν μια δικαιολογία για τη βίαιη συμπεριφορά τους, να δείξουν μετανιωμένοι ή να δηλώσουν ότι δεν συνέβη τίποτα ή δεν θυμούνται τίποτα. Άλλη αιτία της σύνδεσης του αλκοόλ

⁹⁶ Pagelow Mildred Daley with the assistance of Lloyd W. Pagelow, Family violence, σελ. 93

⁹⁷ Παπαμιχαήλ Στέλλα, ο.π., σελ. 45 επ. · Gelles Richard and Pedrick Cornell Claire, ό.π., σελ. 19

⁹⁸ Gelles Richard and Pedrick Cornell Claire, ό.π., σελ. 74

⁹⁹ Για παράδειγμα, από έρευνα έχει προκύψει ότι οι Λατινοαμερικάνοι δεν θεωρούν ότι το αλκοόλ συνδέεται με την επιθετικότητα τόσο όσο οι μαύροι. Βλ. Carol B. Cunradi, Intimate Partner Violence Among Hispanic Men and Women: The Role of Drinking, Neighborhood Disorder, and Acculturation-Related Factors, σελ. 91

¹⁰⁰ Gelles Richard, The violent home, σελ. 115

¹⁰¹ Gelles Richard and Pedrick Cornell Claire, Intimate Violence in Families, σελ. 18 επ.

¹⁰² Gelles Richard, The violent home, σελ. 114

με την συζυγική βία είναι ότι όταν επιστρέφει σπίτι μεθυσμένος ο σύζυγος η γυναίκα νευριάζει και αρνείται να τον υπακούσει οπότε αυτός ασκεί σωματική βία¹⁰³. Πάντως, η δικαιολογία της κατανάλωσης αλκοόλ δεν γίνεται πλέον πιστευτή¹⁰⁴.

Οι γυναίκες- θύματα κακοποίησης είναι υπεύθυνες ως ένα βαθμό για την κακοποίησή τους:

Υπάρχει η κοινωνική αντίληψη ότι οι γυναίκες προκαλούν τη βίαιη συμπεριφορά του συντρόφου τους και είναι οι μόνες υπεύθυνες για αυτήν, καθώς και ότι οι συγκεκριμένες γυναίκες απολαμβάνουν τη βία ή ότι τους αξίζει, διότι παραμένουν σε αυτές τις σχέσεις κακοποίησης. Από τις έρευνες έχει προκύψει ότι η απόφαση της εκδήλωσης βίας εξαρτάται από τον ίδιο το δράστη και όχι από τη συμπεριφορά του θύματος. Μάλιστα, στις περισσότερες περιπτώσεις τα θύματα προσπαθούν να ηρεμήσουν τον σύντροφό τους, ενώ η παραμονή τους στη σχέση κακοποίησης δεν έχει ως αιτία την απόλαυση της βίας που δέχονται, αλλά υπάρχουν αίτια οικονομικά, συναισθηματικά ή κοινωνικά¹⁰⁵, κ.ά.

Οι κακοποιημένες γυναίκες είναι «ψυχικά άρρωστες» προσωπικότητες, ή/ και μαζοχίστριες και πιθανώς απολαμβάνουν ή επιδιώκουν μία σχέση βίας, διαφορετικά θα εγκατέλειπαν το βίαιο σύζυγό τους και θα διέλυαν τη σχέση τους: Οι κακοποιημένες γυναίκες μένουν στη σχέση κακοποίησης για διάφορους λόγους, μεταξύ των οποίων είναι η οικονομική, κοινωνική και συναισθηματική εξάρτηση από το δράστη, η μη ύπαρξη εναλλακτικής κατοικίας όπου θα μπορούσαν να μείνουν¹⁰⁶, η ύπαρξη παιδιών, ο φόβος της γυναίκας για κλιμάκωση της βίας σε περίπτωση εγκατάλειψης του δράστη, οι παραδοσιακές αντιλήψεις της για το γάμο και το αίσθημα αποτυχίας της σε περίπτωση διάλυσης αυτού, κ.α.¹⁰⁷

Επίσης, πολλές φορές οι ιατροί κάνουν διάγνωση των ψυχολογικών συμπτωμάτων που οφείλονται στην κακοποίηση, όπως για παράδειγμα άγχος, κατάθλιψη, κλπ, χωρίς να αναγνωρίζουν τη σύνδεση αυτών με την κακοποίηση, δηλαδή βλέπουν και θεραπεύουν τα

¹⁰³ Gelles Richard, ό.π., σελ. 113 επ.

¹⁰⁴ Klein Ethel, Campbell Jacquelyn, Soler Esta, Ghez Marissa, Ending Domestic Violence Changing Public Perceptions/Halting the Epidemic, σελ. 45

¹⁰⁵ Παπαμχαήλ Στέλλα, ο.π., σελ. 47 επ.

¹⁰⁶ Gelles Richard and Pedrick Cornell Claire, Intimate Violence in Families, σελ. 17

¹⁰⁷ Παπαμχαήλ Στέλλα, ό.π., σελ. 47 επ.

συμπτώματα και όχι την αιτία αυτών. Ως εκ τούτου, λαμβάνουν το αποτέλεσμα ως το αίτιο, διαιωνίζοντας με αυτόν τον τρόπο τον εν λόγω μύθο¹⁰⁸.

Τέλος, η ενδοοικογενειακή βία, παρά το γεγονός ότι είναι ένα χρόνιο πρόβλημα, δεν είναι συνεχές αλλά πρόκειται για επεισόδια βίας και τον υπόλοιπο καιρό η οικογένεια λειτουργεί χωρίς βία (αν και η απειλή για ενδεχόμενη κακοποίηση υπάρχει). Έτσι, οι γυναίκες αναπτύσσουν ισχυρά θετικά συναισθήματα για τους συζύγους τους. Επομένως, η βία και η αγάπη μπορεί να συνυπάρχουν στην οικογένεια, καθώς έχουμε μάθει ότι όποιος αγαπά μπορεί και να πληγώσει αυτούς που αγαπά¹⁰⁹.

Οι κακοποιημένες γυναίκες έχουν χαμηλή μόρφωση και μειωμένα επαγγελματικά προσόντα:

Η κακοποίηση που υφίστανται οι γυναίκες τις ωθεί να εξαρτώνται οικονομικά, κοινωνικά και συναισθηματικά από τους δράστες. Έτσι, πολλές φορές εγκαταλείπουν την επαγγελματική τους σταδιοδρομία, ώστε να παραμείνουν στο σπίτι για να φροντίζουν τον άντρα τους ή/ και τα παιδιά τους. Ωστόσο, το φαινόμενο της κακοποίησης παρουσιάζεται σε όλες τις κοινωνικές ομάδες, ανεξάρτητα από το οικονομικό και μορφωτικό επίπεδο του θύματος¹¹⁰.

Οι δράστες κακοποίησης είναι «ασθενείς» ή πνευματικά διαταραγμένα άτομα: Από έρευνες έχει προκύψει ότι λιγότεροι από το 10% των δραστών κακοποίησης παρουσίαζε κάποια πνευματική ασθένεια ή ψυχική διαταραχή¹¹¹. Αντιθέτως, οι περισσότεροι δράστες παρουσιάζουν δημόσια συγκροτημένη σεβαστή και μη βίαιη προσωπικότητα, ενώ η βίαιη συμπεριφορά τους εκδηλώνεται αποκλειστικά και μόνο στο πλαίσιο των ιδιωτικών τους σχέσεων και είναι άψογοι κοινωνικά, πράγμα που δυσχεραίνει την αποκάλυψη της βίαιης συμπεριφοράς¹¹². Επίσης, αν αναλογιστούμε ότι οι δράστες έχουν αισθήματα ενοχής και ντροπής για τη βίαιη συμπεριφορά τους, καταλαβαίνουμε ότι αυτός ο μύθος δεν ισχύει. Ωστόσο, σε αυτό το μύθο συμβάλλει τόσο η λογοτεχνία όσο και η τηλεόραση ή οι ταινίες, καθώς προβάλλουν ότι ασκούν οικογενειακή βία μόνο οι ψυχικά ασθενείς, ενώ οι υγιείς άνθρωποι δεν χτυπούν τα μέλη της οικογένειάς τους¹¹³.

¹⁰⁸ Walker Leone, ο.π., σελ. 43

¹⁰⁹ Gelles Richard and Pedrick Cornell Claire, ό.π., σελ. 20

¹¹⁰ Παπαμχαήλ Στέλλα, ό.π., σελ. 49 επ., Walker Leone, ό.π. σελ. 44

¹¹¹ Gelles Richard and Pedrick Cornell Claire, ό.π., σελ. 14

¹¹² Παπαμχαήλ Στέλλα, ό.π., σελ. 50 επ.

¹¹³ Gelles Richard and Pedrick Cornell Claire, ό.π., σελ. 14

Οι δράστες δεν μπορούν να ελέγξουν τον θυμό τους: Ο θυμός είναι ένα πολύ συχνό συναίσθημα, που προκαλείται λόγω βαθιάς θλίψης, ντροπής ή άλλου ψυχικού πόνου. Ωστόσο, δεν αντιδρούν όλοι οι άνθρωποι με τον ίδιο τρόπο. Μια συμπεριφορά γίνεται βίαιη όταν τα άτομα επιλέγουν την κλιμάκωση του θυμού τους και την εξωτερίκευσή του με αυτόν τον τρόπο. Επομένως, η βίαιη συμπεριφορά είναι επιλεγμένη συμπεριφορά. Αυτός ο μύθος χρησιμοποιείται συχνά από τους δράστες με σκοπό να μειώσουν τη σημασία του βίαιου επεισοδίου¹¹⁴. Επίσης, από τις έρευνες φαίνεται ότι οι δράστες δεν είναι βίαιοι σε άλλους τομείς της ζωής τους. Βέβαια, αυτοί που είναι γενικά βίαιοι είναι πιο εύκολο να γίνουν αντιληπτοί¹¹⁵.

Τα άτομα που υπήρξαν θύματα κακοποίησης στην παιδική τους ηλικία, εξελίσσονται σε βίαιους συντρόφους/συζύγους: Οι άντρες που είχαν υποστεί κακοποίηση στην παιδική τους ηλικία ή έχουν υπάρξει μάρτυρες κακοποίησης είναι πιο πιθανό να εξελιχθούν σε βίαιους συντρόφους. Λόγω της κακομεταχείρισής τους έχουν προβλήματα εμπιστοσύνης, αυτονομίας και πρωτοβουλίας, κυριαρχούνται από το φόβο της εγκατάλειψης ή της εκμετάλλευσης, οι σχέσεις τους χαρακτηρίζονται από αστάθεια και ένταση, ενώ δεν έχουν την ικανότητα επίλυσης των διάφορων συγκρούσεων με τη χρήση μη βίαιων μεθόδων¹¹⁶. Ωστόσο, οι άντρες που έχουν υποστεί κακοποίηση στην παιδική ηλικία δεν θα γίνουν αναγκαστικά και βίαιοι σύζυγοι, απλά είναι πολύ πιθανό να γίνουν¹¹⁷. Έτσι, υπάρχουν άτομα που έχουν υπάρξει θύματα ή μάρτυρες ενδοοικογενειακής βίας κατά την παιδική τους ηλικία και δεν έχουν εξελιχθεί σε βίαιους ενήλικες και άτομα που δεν έχουν βιώσει αυτές τις εμπειρίες και έχουν βίαιη συμπεριφορά. Από έρευνες έχει προκύψει ότι τόσο ο δράστης όσο και το θύμα είναι πιθανό να είχαν βίαιη παιδική ηλικία¹¹⁸.

A.2.4 - ΠΡΟΦΙΛ ΘΥΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΘΥΤΗ

¹¹⁴ Παπαμχαήλ Στέλλα, ό.π., σελ. 51 επ.

¹¹⁵ Walker Leone, ο.π., σελ. 46

¹¹⁶ Παπαμχαήλ Στέλλα, ό.π., σελ. 52 επ.

¹¹⁷ Gelles Richard and Pedrick Cornell Claire, ό.π., σελ. 16

¹¹⁸ Gelles Richard and Pedrick Cornell Claire, ό.π., σελ. 75 επ.

A.2.4.1 - Κοινά χαρακτηριστικά των αντρών που κακοποιούν τις γυναίκες τους

Οι δράστες κακοποίησης συνήθως έχουν χαμηλή αυτοεκτίμηση, πιστεύουν σε όλους τους μύθους που είναι σχετικοί με τις σχέσεις κακοποίησης, πιστεύουν στην παραδοσιακή υπεροχή των αντρών και στον στερεότυπο ανδρικό ρόλο μέσα στην οικογένεια, κατηγορούν άλλους για τις πράξεις τους, αρνούνται ότι έχουν κάποιο πρόβλημα, ενώ γνωρίζουν ότι έχουν και νευριάζουν όταν κάποιος αποκαλύπτει την αλήθεια, δεν θέλουν να συζητάνε το πρόβλημα, ενώ δεν μπορούν να περιγράψουν λεπτομέρειες και να θυμηθούν τι ακριβώς συνέβη¹¹⁹.

Η Walker πιστεύει ότι υπάρχει σχέση ανάμεσα στο στρατό και στη βία, καθώς το αποκαλεί «σχολείο για τη βία», αν και δεν προέκυψε κάτι τέτοιο από την έρευνά της. Επίσης, οι δράστες συνήθως ζηλεύουν παθολογικά, παρουσιάζουν μια διπλή προσωπικότητα, έχουν έντονες αντιδράσεις στρες, που προσπαθούν να τις αντιμετωπίσουν πίνοντας και δέρνοντας τις γυναίκες τους, ενώ συχνά χρησιμοποιούν το σεξ σαν μια βίαιη πράξη για να αυξήσουν την αυτοεκτίμησή τους και τον χλωμό ανδρισμό τους, και δεν πιστεύουν πως η βίαιη συμπεριφορά τους θα έχει αρνητικές επιπτώσεις. Παρουσιάζουν υπερβολή τόσο στην κακοποίηση όσο και στην γεναιοδωρία, δεσποτισμό, ζηλοτυπία και αδιακρισία, και έχουν μια ασυνήθιστη σχέση με τη μητέρα τους¹²⁰.

Άλλα χαρακτηριστικά των αντρών που κακοποιούν τις συζύγους ή τις συντρόφους τους είναι η αμφιθυμία, το άγχος, η έλλειψη οικειότητας στις διαπροσωπικές σχέσεις, η αδυναμία άσκησης ελέγχου σε διάφορους τομείς της προσωπικής ζωής (επαγγελματικό, προσωπικό), η αποδοχή της βίας ως τρόπου επίλυσης των διαφορών, η χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών¹²¹, η ανασφάλεια και η συναισθηματική εξάρτηση από τη σύντροφό τους. Επίσης, το προφίλ τους

¹¹⁹ Leone E. Walker, ό.π., σελ. 58 επ.

¹²⁰ Leone E. Walker, ό.π., σελ. 58 επ.

¹²¹ Μηλιώνη Φωτεινή, σε: Έμφυλη Εγκληματικότητα: Ποινική και εγκληματολογική προσέγγιση του φύλου, σελ. 465 επ.

μοιάζει με ατόμων που έχουν πρόβλημα στην έλεγχο των παρορμήσεών τους¹²², εκδηλώνουν άρνηση και ελαχιστοποίηση της βίαιης συμπεριφοράς¹²³

Από κλινικές παρατηρήσεις έχει προκύψει ότι οι άντρες-δράστες κακοποίησης γυναικών συχνά παρουσιάζουν αντικοινωνική διαταραχή της προσωπικότητας, αποκλίσεις από το φυσιολογικό, καθώς και πολλαπλή προσωπικότητα. Επίσης, χαρακτηριστικά των εν λόγω δραστών είναι η κοινωνική δυσπροσαρμοστικότητά τους, η συναισθηματική τους αστάθεια, τα προβλήματα κοινωνικής συμμόρφωσης και διάφορα αρνητικά συναισθήματα στις διαπροσωπικές τους σχέσεις, όπως εχθρότητα, ζήλια, ανασφάλεια, θυμός, άγχος, φοβίες, καταπίεση, σαδισμός, συναισθηματική ψυχρότητα, κατάθλιψη, αυτοκαταστροφικές τάσεις¹²⁴.

Για να αντισταθμίσουν το άγχος από τις κοινωνικές πιέσεις και το αίσθημα ότι δεν έχουν τον έλεγχο της ζωής τους, πολλές φορές καταφεύγουν στη χρήση αλκοόλ και ουσιών και στην άσκηση βίας εναντίον της συντρόφου τους. Η εμφάνιση βίαιης συμπεριφοράς δεν έχει σχέση με την κοινωνική και οικονομική τους κατάσταση, καθώς και την εθνική, θρησκευτική και πολιτισμική τους ταυτότητα¹²⁵.

Οι άνδρες με βίαιη συμπεριφορά είναι αγχώδεις, αμφιθυμικοί σχετικά με τις σχέσεις, επιθυμούν και φοβούνται τη συναισθηματική ένωση, εμφανίζουν δυσκολία στην ανοχή της αυτονομίας των συντρόφων τους, εξαρτώνται από αυτές για αγάπη, υποστήριξη, συντροφικότητα και επίλυση των προβλημάτων, ενώ σε περίπτωση που νιώσουν ότι απειλείται αυτή η συναισθηματική ασφάλεια, χρησιμοποιούν βία με σκοπό να την ελέγξουν. Λόγω της χαμηλής τους αυτοεκτίμησης και της υψηλής συναισθηματικής προσκόλλησης στα άλλα άτομα, είναι περισσότερο ανασφαλείς ότι θα τους εγκαταλείψουν ή θα μείνουν μόνοι τους, επιζητούν την υποστήριξη και αποδοχή, ενώ δεν ικανοποιούνται με τη προσοχή που δέχονται¹²⁶.

Οι σχέσεις των δραστών κακοποίησης με τις συντρόφους τους είναι προβληματικές και χαρακτηρίζονται από προβλήματα στην επικοινωνία μεταξύ τους, καθώς οι δράστες δεν μπορούν να εκφράσουν τα συναισθήματα και τις ανάγκες τους, από μειωμένα επίπεδα ικανοποίησης,

¹²² Παπαμιχαήλ Π. Στέλλα, ο.π., σελ. 95

¹²³ Παπαμιχαήλ Π. Στέλλα, ο.π., σελ. 101

¹²⁴ Παπαμιχαήλ Π. Στέλλα, ο.π., σελ. 94

¹²⁵ Παπαμιχαήλ Π. Στέλλα, ο.π., σελ. 94 επ.

¹²⁶ Παπαμιχαήλ Π. Στέλλα, ο.π., σελ. 96

καθώς μερικές φορές και από σεξουαλική δυσλειτουργία. Έτσι, οι εν λόγω σχέσεις συνδέονται κυρίως με άγχος, χαμηλούς δείκτες επικοινωνίας, αδυναμία επίλυσης των προβλημάτων και απογοήτευση ή δυσαρέσκεια από την ερωτική σχέση¹²⁷.

Επίσης, οι δράστες κακοποίησης έχουν ευαίσθητη εικόνα για τον εαυτό τους. Μια παρατήρηση, προσβολή, ή σχόλιο που μπορεί να μην επηρεάσει κάποιο άλλο άτομο, μπορεί να ερμηνευτεί ως υποτίμηση ή πρόκληση για αυτούς. Επίσης, αισθάνονται αβοήθητοι, αδύναμοι και ανεπαρκείς, ενώ ερευνητές τους περιγράφουν ως σαδιστές, παθητικο-επιθετικούς, επιρρεπείς σε εθισμούς, παθολογικά παθητικούς και εξαρτημένους. Χρησιμοποιούν συχνά τη βία για να επιδείξουν τη δύναμη και την επάρκειά τους¹²⁸.

Πολύ συχνά οι δράστες έχουν υπάρξει θύματα σωματικής ή σεξουαλικής βίας κατά την παιδική τους ηλικία ή έχουν υπάρξει μάρτυρες της βίας μεταξύ των γονέων τους, με αποτέλεσμα να νιώθουν θυμό απέναντί τους που δεν τους προστάτησαν, ο οποίος μεταφέρεται στις τωρινές σχέσεις τους, με αποτέλεσμα να απομονώνονται, να μην εμπιστεύονται εύκολα τους άλλους, να είναι ιδιαίτερα ευαίσθητοι στην απόρριψη και βίαιοι. Αυτά τα δεδομένα ενισχύουν τα επιχειρήματα της θεωρίας της κοινωνικής μάθησης. Η θεωρία της διαγενεακής μεταφοράς της βίας δεν έχει ντετερμινιστικό χαρακτήρα, αλλά εξαρτάται και από ατομικά και κοινωνικά στοιχεία¹²⁹.

Οι δράστες είναι πιθανόν να έχουν υπάρξει μάρτυρες κακοποίησης της μητέρας τους από τον πατέρα τους ή να ήταν οι ίδιοι θύματα κακοποίησης κατά την παιδική τους ηλικία. Σύμφωνα με την Walker, ένα τέτοιο οικογενειακό περιβάλλον διδάσκει την έλλειψη σεβασμού προς τις γυναίκες, ενώ σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας της ίδιας, πολλοί δράστες είχαν μια παράξενη σχέση αγάπης-μίσους με τη μητέρα τους, η οποία τους επηρέαζε σε σημαντικό βαθμό, αλλά ήταν οι δράστες αυτοί που κακοποιούσαν τις μητέρες τους¹³⁰.

Η κατάχρηση και όχι η χρήση αλκοόλ συνδέεται με περιστατικά βίας. Ωστόσο, τα αποτελέσματα των ερευνών είναι αντιφατικά. Τα άτομα με άγχος και κατάθλιψη χρησιμοποιούν

¹²⁷ Παπαμχαήλ Π. Στέλλα, ο.π., σελ. 96

¹²⁸ Gelles Richard and Pedrick Cornell Claire, ό.π., σελ. 72 επ.

¹²⁹ Παπαμχαήλ Π. Στέλλα, ο.π., σελ. 98 επ.

¹³⁰ Walker Leone, ο.π., σελ. 60 επ.

το αλκοόλ για να χαλαρώσουν με αποτέλεσμα την άρση των αναστολών τους, την έλλειψη ελέγχου των σκέψεων και των συναισθημάτων τους και την πιθανότητα εμφάνισης βίαιης συμπεριφοράς. Η κατανάλωση αλκοόλ ή ουσιών δεν σχετίζεται αιτιακά με τη βίαιη συμπεριφορά. Ωστόσο, το αλκοόλ μειώνει τις αναστολές και οδηγεί ορισμένες φορές σε βίαιη συμπεριφορά. Οι δράστες κατηγορούν το αλκοόλ για τα βίαια επεισόδια, η βία όμως αποτελεί πρόβλημα ανεξάρτητο από τη χρήση αλκοόλ ή ουσιών¹³¹.

Η άρνηση ή ελαχιστοποίηση της βίαιης συμπεριφοράς οφείλεται σε ντροπή ή ενοχή που αισθάνεται ο δράστης και στην προσπάθεια να αποφύγει τον επακόλουθο συναισθηματικό και ψυχικό πόνο, ενώ συχνά κατηγορεί το θύμα, την κατανάλωση αλκοόλ ή ουσιών, την δήθεν αδυναμία του να ελέγξει τις αντιδράσεις του ή την απώλεια μνήμη του για τη βίαιη συμπεριφορά του. Ορισμένες φορές και το θύμα αρνείται το συμβάν κακοποίησης, ώστε να αποφύγει τα δυσάρεστα συναισθήματα που το συνοδεύουν. Ο δράστης μπορεί είτε να μειώσει τη σοβαρότητα του βίαιου περιστατικού, είτε να κατηγορήσει το θύμα και να αρνηθεί να αναλάβει την ευθύνη, είτε να προσπαθήσει να εκλογικεύσει τη βίαιη συμπεριφορά, είτε να την αρνηθεί τελείως¹³².

Οι δράστες συνήθως δεν αναγνωρίζουν το πρόβλημα και δεν μπορούν να περιγράψουν με λεπτομέρειες έναν καβγά. Μάλιστα, σε περίπτωση που το θύμα τους κατηγορήσει νευριάζουν. Η συμπεριφορά του δράστη χαρακτηρίζεται από υπερβολή, τόσο κατά τη διάρκεια της βίας που ασκεί στο θύμα όσο και κατά τη διάρκεια των καλών στιγμών, με την επίδειξη υπερβολικής αγάπης, στοργής και τρυφερότητας. Επίσης, διακατέχεται από δεσποτισμό, ζηλοτυπία και αδιακρισία στην προσπάθειά του να ελέγξει κάθε πτυχή της ζωής της συντρόφου του λόγω της ανασφάλειάς του. Συνήθως θα υποψιάζεται τη συντροφοό του για κρυφή σχέση με τρίτο άτομο, χωρίς ωστόσο να έχει κάποιο στοιχείο που θα του επέτρεπε να υποψιαστεί κάτι τέτοιο¹³³.

Περαιτέρω, οι δράστες κακοποίησης εμφανίζουν ένα εγωκεντρικό μοντέλο της σεξουαλικής συμπεριφοράς των βίαιων αντρών που ονομάζεται «*Σεξουαλικός Ναρκισσισμός*», χαρακτηρίζουν δε συχνά τους εαυτούς τους ως καλούς εραστές ανεξάρτητα από την άποψη της συντρόφου τους, πιθανόν για να προστατεύσουν το εύθραυστο «εγώ» τους ή επειδή δεν

¹³¹ Παπαμχαήλ Π. Στέλλα, ο.π., σελ. 100 · Walker Leone, ο.π., σελ. 61

¹³² Παπαμχαήλ Π. Στέλλα, ο.π., σελ. 101 επ.

¹³³ Walker Leone, ο.π., σελ. 58 επ.

λαμβάνουν υπόψη τις ανάγκες της συντρόφου τους. Επίσης, εμφανίζουν ερωτοφοβικές ή αρνητικές στάσεις απέναντι στο σεξ, λόγω της ανασφάλειάς τους και ως εκ τούτου πολλές φορές οι σχέσεις τους είναι σχέσεις αγάπης-μίσους¹³⁴.

Το μοντέλο του Συναισθηματικά Καταπιεσμένου Άνδρα συνοψίζει τα κυριότερα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας και της συμπεριφοράς του δράστη ενδοοικογενειακής βίας. Πρόκειται για απολύτως φυσιολογικά άτομα με ιδιαίτερες σωματικές και πνευματικές ικανότητες και επαγγελματικά και κοινωνικά προσόντα. Ωστόσο, είναι συναισθηματικά καταπιεσμένοι και έχουν συσσωρεύσει αρνητικά συναισθήματα και θλίψη, με αποτέλεσμα να έχουν ανώριμες αντιδράσεις και εκρήξεις επιθετικότητας και βίας, ενώ συχνά έχουν εξάρτηση από αλκοόλ και ουσίες¹³⁵.

Χαρακτηριστικά της προσωπικότητας του συναισθηματικά καταπιεσμένου άνδρα είναι η χαμηλή αυτοεκτίμηση, σύνθηως διότι υπήρξε θύμα ή μάρτυρας ενδοοικογενειακής βίας κατά την παιδική του ηλικία και λόγω της αποτυχίας του να συναντήσει τα κοινωνικά αντρικά στερεότυπα. Επίσης, παρουσιάζουν υψηλά επίπεδα απομόνωσης, υπερβολική συναισθηματική εξάρτηση από τις συντρόφους τους, υπερβολική ζηλοτυπία και καχυποψία, άρνηση και ελαχιστοποίηση της βίαιης συμπεριφοράς, προβλήματα στον τρόπο επικοινωνίας (συνήθως δεν μπορούν να εκφράσουν τις ανάγκες τους). Ωστόσο, μπορούν να είναι τρυφεροί και ευγενικοί σύντροφοι¹³⁶.

Σύμφωνα με τη Walker, υπάρχουν δύο είδη δραστών: οι «pit bulls», των οποίων τα συναισθήματα φουντώνουν γρήγορα, και οι «cobras», οι οποίοι είναι χαλαροί και μεθοδικοί καθώς προκαλούν πόνο και ταπείνωση στις συντρόφους τους¹³⁷.

A.2.4.2 - Κοινά χαρακτηριστικά των κακοποιημένων γυναικών

¹³⁴ Παπαμχαήλ Π. Στέλλα, ο.π., σελ. 97

¹³⁵ Παπαμχαήλ Π. Στέλλα, ο.π., σελ. 101

¹³⁶ Παπαμχαήλ Π. Στέλλα, ο.π., σελ. 101 επ.

¹³⁷ Walker E. Leone, Psychology and Domestic Violence Around the World, σελ. 25

Οι κακοποιημένες γυναίκες παρουσιάζουν χαμηλή αυτοεκτίμηση, υποτιμούν την ικανότητά τους να κάνουν οτιδήποτε και κάθε επιτυχία τους, αμφισβητούν τις ικανότητές τους, η κριτική που τους κάνουν οι σύντροφοί τους επηρεάζουν την κρίση τους. Επίσης, πιστεύουν όλους τους μύθους για τις σχέσεις κακοποίησης, αντιμετωπίζουν με τον παραδοσιακό τρόπο το σπίτι τους, πιστεύουν πολύ στην ενότητα της οικογένειας και στα προκαθορισμένα στερεότυπα του γυναικείου ρόλου. Περαιτέρω, δέχονται την ευθύνη για τις βίαιες πράξεις των αντρών τους, αισθάνονται ενοχή αλλά αρνούνται τον τρόπο και τον θυμό που νιώθουν, πιστεύουν ότι αν αλλάξουν οι ίδιες συμπεριφορά θα αλλάξει και ο σύντροφός τους, ενώ όταν αυτό δεν συμβαίνει, αισθάνεται ακόμα χειρότερα και προσπαθούν να ελέγξουν το περιβάλλον της οικογένειάς τους. Δείχνουν παθητικότητα προς το κοινωνικό περιβάλλον, αλλά έχουν τη δύναμη να αντιμετωπίζουν το προσωπικό τους περιβάλλον έτσι που να αποφεύγουν μεγαλύτερη κακοποίηση ή δολοφονία. Έχουν έντονες αντιδράσεις λόγω στρες, με ψυχοσωματικά συμπτώματα, κατάθλιψη, ενώ χρησιμοποιούν το σεξ ως μέσο για τη διατήρηση των σχέσεών τους¹³⁸.

Συνήθως εγκαταλείπουν την εργασία τους, και ακόμη και αν δεν την εγκαταλείψουν, νιώθουν ενοχές που εργάζονται γιατί πιστεύουν ότι αυτό είναι παράγοντας πρόκλησης προβλημάτων στη σχέση τους. Πολλές φορές αναγκάζονται από τη συμπεριφορά του συντρόφου τους να εγκαταλείψουν την καριέρα τους, καθώς αυτός μπορεί να είναι υπερβολικά καχύποπτος και να ζηλεύει. Αντίστοιχα, τα έσοδά τους συνήθως τα διαχειρίζεται ο άντρας. Συχνή αντίληψη που επικρατεί στην κοινωνία και πιο πολύ στις γυναίκες που υφίστανται κακοποίηση είναι ότι ο άντρας είναι η κεφαλή του σπιτιού και οφείλουν να κάνουν οτιδήποτε μπορούν για να είναι ευχαριστημένος και να νιώθει ισχυρότερος από αυτές. Επιπλέον, κάνουν τα πάντα για να μη θυμώσει ο άντρας τους, συχνά υποφέρουν από σωματικές και ψυχολογικές ενοχλήσεις, όπως στρες, φόβο, κόπωση, οσφυαλγίες, πονοκεφάλους, αϋπνίες, γενική δυσφορία, κατάθλιψη, ανησυχία, καχυποψία, κρύβουν πράγματα από τους συντρόφους τους για να μην προκαλέσουν καβγά και πιστεύουν ότι κανένας δεν θα τις βοηθήσει να λύσουν τα προβλήματά τους, εκτός από τον εαυτό τους¹³⁹.

¹³⁸ Walker E. Leone, Η κακοποιημένη γυναίκα, σελ. 53

¹³⁹ Leone E. Walker, ο.π., σελ. 53

Τέλος, έχουν βιώματα κακοποίησης, κυρίως στην πατρική οικογένεια, δυσκολία εξωτερίκευσης συναισθημάτων, χαμηλή διεκδικητικότητα και κινητοποίηση, ενστερνίζονται στερεοτυπικούς ρόλους των φύλων¹⁴⁰. Παρουσιάζουν εξάρτηση από τον σύντροφό τους, συνεχή αμφιβολία για την επάρκειά τους στους διάφορους ρόλους τους, υποβάθμιση κάθε επιτυχίας τους. Συχνά καταφεύγουν στη χρήση αλκοόλ ή ουσιών και έχουν αυτοκαταστροφικές τάσεις, απομονώνονται για να μην αποκαλυφθεί η βίαιη συμπεριφορά. Επίσης, δεν είναι μαζοχίστριες και δεν επιδιώκουν τη βία, αντίθετα επιζητούν φροντίδα και υπακούουν στους άλλους λόγω της μειωμένης εικόνας που έχουν για τον εαυτό τους¹⁴¹.

Όσον αφορά τις γυναίκες-θύματα κακοποίησης, δεν μπορούμε να γνωρίζουμε εάν τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς τους προϋπήρχαν της κακοποίησης ή οφείλονται σε αυτή. Επίσης, συνήθως το δείγμα προέρχεται από γυναίκες που βρίσκονται στα καταφύγια, δηλαδή πρόκειται για τον τύπο γυναικών που ζητάνε βοήθεια. Αισθάνονται αβοήθητες και ανεπαρκείς, παρουσιάζουν κατάθλιψη, άγχος, αυτοκτονικές τάσεις, διαταραχές¹⁴².

Η αίσθηση της απώλειας του ελέγχου προκαλεί ψυχικό πόνο στη γυναίκα- θύμα κακοποίησης. Έτσι, για να μειώσει τα αρνητικά συναισθήματα που βιώνει (φόβο, θυμό, ανασφάλεια, απόγνωση κλπ) μπορεί να προσπαθήσει να ελέγξει διάφορους εξωτερικούς παράγοντες για να μειώσει την ένταση της βίας, καταπιέζει το θυμό της, αρνείται ή ελαχιστοποιεί την κακοποίηση που υφίσταται, κ.ά.¹⁴³ Επίσης, οι γυναίκες-θύματα κακοποίησης είναι πιθανό να καταφύγουν στην κατανάλωση αλκοόλ ή ουσιών, ώστε να τα βγάλουν πέρα με την κακοποίηση, τα ψυχικά προβλήματα, όπως είναι η διαταραχή μετατραυματικού στρες και η κατάθλιψη, τα προβλήματα του νοικοκυριού και των οικονομικών, την περιορισμένη κοινωνική στήριξη, κλπ¹⁴⁴.

A.2.4.2.1 - Το Σύνδρομο της Κακοποιημένης Γυναίκας

¹⁴⁰ Μηλιώνη Φωτεινή, σε: Έμφυλη Εγκληματικότητα: Ποινική και εγκληματολογική προσέγγιση του φύλου, σελ. 465

¹⁴¹ Παπαμιχαήλ Π. Στέλλα, ο.π., σελ. 116 επ.

¹⁴² Gelles Richard and Pedrick Cornell Claire, ό.π., σελ. 73

¹⁴³ Παπαμιχαήλ Π. Στέλλα, ο.π., σελ. 121 επ.

¹⁴⁴ Echo A. Rivera, Heather Phillips, Carole Warshaw, Eleanor Lyon, Patricia J. Bland, Orapan Kaewken, The Relationship Between Intimate Partner Violence and Substance Use, An Applied Research Paper, σελ. 9

Τα ψυχολογικά τραύματα της κακοποιημένης γυναίκας εκδηλώνονται ως συμπτώματα διαταραχής, η οποία εντάσσεται στη «*Διαταραχή Μετα-τραυματικού Στρες*» και ονομάζεται «*Σύνδρομο Κακοποιημένης Γυναίκας*». Το σύνδρομο αυτό είναι μια «*παθολογική*» κατάσταση εξάρτησης και αδυναμίας που δεν επιτρέπει στο άτομο να λειτουργήσει κανονικά¹⁴⁵. Το Σύνδρομο αυτό περιλαμβάνει διάφορα συναισθήματα και συμπεριφορές, όπως άγχος, φόβο, κατάθλιψη, σοκ, θυμό, ενοχή, εξευτελισμό, σύγχυση σκέψης, φορτικές αναμνήσεις, μη ελεγχόμενη αναβίωση των τραυματικών γεγονότων, σκληρότητα, καχυποψία, έλλειψη εμπιστοσύνης, τρόμος μπροστά στην πιθανότητα βίαιης επίθεσης, φυσική και συναισθηματική απομάκρυνση – απομόνωση, κακή ποιότητα σχέσεων με φίλους και μέλη της οικογένειας¹⁴⁶. Επίσης, συχνά οι κακοποιημένες γυναίκες υποφέρουν από ψυχοσωματικές ασθένειες, όπως για παράδειγμα οσφυαλγίες, πονοκεφάλους, στομαχόπονους, αναπνευστικά προβλήματα, εκζέματα, υπέρταση, κλπ¹⁴⁷.

Το Σύνδρομο αυτό έχει χρησιμοποιηθεί σε αρκετές δικαστικές αποφάσεις των ΗΠΑ ως στοιχείο υπεράσπισης: «*Οι κακοποιημένες γυναίκες ωθούμενες από συναισθήματα υπέρμετρου φόβου, αλλά και οργής από τον εξευτελισμό τους για μεγάλο χρονικό διάστημα από το βασανιστή – σύντροφό (συσσωρευμένη κακοποίηση), μπορεί να υπερβούν τους κοινωνικούς κανόνες και κάτω από την ισχυρή πίεση του ενστίκτου αυτοσυντήρησης να οδηγηθούν σε εγκληματική επίθεση εναντίον του κακοποιού τους*»¹⁴⁸.

Όσον αφορά τη «*Διαταραχή Μετα-Τραυματικού Στρες*», τα συμπτώματά της μειώνουν την αντίληψη της γυναίκας για εναλλακτικές επιλογές και μεγενθύνουν την αίσθηση αδυναμίας της¹⁴⁹. Η απειλή για τη ζωή του θύματος, η υποκειμενική αντίληψη της απειλής και η πρόθεση του δράστη να το βλάψει είναι παράγοντες πρόβλεψης εμφάνισης της διαταραχής¹⁵⁰. Όσο μεγαλύτερη η σοβαρότητα και η συχνότητα της βίας τόσο περισσότερες πιθανότητες υπάρχουν

¹⁴⁵ Μαγγανάς Αντώνης, Το σύνδρομο της κακοποιημένης γυναίκας και το σύνδρομο συνεξάρτησης: Μια προσπάθεια «παθολογικοποίησης» της γυναικείας συμπεριφοράς

¹⁴⁶ Παπαμιχαήλ Π. Στέλλα, Κοινωνικές αναπαραστάσεις της κακοποίησης των γυναικών από τους συζύγους/συντρόφους τους, σελ. 123 επ.

¹⁴⁷ Walker Leone, ο.π., σελ. 125

¹⁴⁸ Παπαμιχαήλ Π. Στέλλα, ο.π., σελ. 123

¹⁴⁹ Jorielle R. Brown, Hope M. Hill and Sharon F. Lambert, Traumatic Stress Symptoms in Women Exposed to Community and Partner Violence, σελ. 1481

¹⁵⁰ Ask Elklit and Ole Brink, Acute Stress Disorder as a Predictor of Post-Traumatic Stress Disorder in Physical Assault Victims, σελ. 711

να αναπτύξει το θύμα τη διαταραχή. Τις πιθανότητες αυξάνουν η ύπαρξη απειλής για τη ζωή του θύματος και η χρήση όπλου. Επίσης, η εν λόγω διαταραχή συχνά συνυπάρχει με κατάθλιψη, επιθετικότητα, καρδιακές ασθένειες, υψηλή αρτηριακή πίεση, κατανάλωση ή κατάχρηση αλκοόλ ή ουσιών, ελλιπή φροντίδα της υγείας του θύματος¹⁵¹. Η σωματική κακοποίηση συνδέεται έντονα με την εν λόγω διαταραχή¹⁵².

Η διαταραχή μετατραυματικού στρες μπορεί να είναι συνέπεια αλλά και συμβάλλον παράγοντας στη βία μεταξύ των συντρόφων. Η διαταραχή μπορεί να εκδηλωθεί μετά από έξι μήνες έως και χρόνια από το τραυματικό γεγονός. Συμπτώματα της διαταραχής είναι η επαναβίωση του τραυματικού συμβάντος μέσω αναμνήσεων ή εφιαλτών, η αποφυγή οτιδήποτε μπορεί να θυμήσει το γεγονός, κ.ά. Δεν εμφανίζουν όλα τα θύματα βίας διαταραχή μετατραυματικού στρες, αλλά συνήθως τα άτομα που αποτυγχάνουν να προσαρμοστούν. Ωστόσο, είναι φυσιολογικό έως ένα βαθμό το άτομο του οποίου η ζωή απειλείται να έχει έντονες συναισθηματικές αντιδράσεις, αλλά η ένταση αυτών των αντιδράσεων πρέπει να μειωθεί με τον καιρό. Όμως για τα άτομα που πάσχουν από την εν λόγω διαταραχή, η ένταση αυτή δεν μειώνεται¹⁵³. Όταν συνυπάρχει η έκθεση σε βία και η διαταραχή μετατραυματικού στρες πρέπει να θεραπεύονται και τα δύο, ωστόσο δεν υπάρχει μια κοινή θεραπεία¹⁵⁴.

A.2.4.2.2 – Οι λόγοι που μένει στη σχέση κακοποίησης

Μεταξύ δράστη και θύματος κακοποίησης υπάρχει μια ιδιόρρυθμη δέσμευση που προκαλεί προβλήματα στην παροχή βοήθειας προς το θύμα. Συχνά δε οι επαγγελματίες που προσπαθούν να βοηθήσουν τα θύματα διακατέχονται από τους μύθους σχετικά με την κακοποίηση. Οι κακοποιημένες γυναίκες συχνά ελαχιστοποιούν την κακοποίηση που υφίστανται ώστε να αποφύγουν τα αρνητικά συναισθήματα που αυτή συνεπάγεται, ενώ θεωρούν συνήθως τον εαυτό τους υπεύθυνο για τη βίαιη συμπεριφορά του συντρόφου τους. Υποστηρίζεται ότι το

¹⁵¹ Mary Ann Dutton, Bonnie L. Green, Stacey I. Kaltman, Darren M. Roesch, Thomas A. Zeffiro and Elizabeth D. Krause, *Intimate Partner Violence, PTSD, and Adverse Health Outcomes*, σελ. 958 επ.

¹⁵² Jorielle R. Brown, Hope M. Hill and Sharon F. Lambert, ό.π., σελ. 1489

¹⁵³ Theresa Mignone, Emma Papagni, Melissa Mahadeo, Keith Klostermann and Rene A Jones, *PTSD and Intimate Partner Violence: Clinical Considerations and Treatment Options*, σελ. 1

¹⁵⁴ Theresa Mignone, Emma Papagni, Melissa Mahadeo, Keith Klostermann and Rene A Jones, ό.π., σελ. 5

θύμα τείνει να ζυγίζει τα θετικά και τα αρνητικά της σχέσης και να μένει επειδή θεωρεί ότι υπάρχουν και χειρότερες καταστάσεις¹⁵⁵.

Ένας σοβαρός λόγος που μένει στη σχέση κακοποίησης το θύμα είναι ο φόβος. Οι κακοποιημένες γυναίκες φοβούνται ότι, εάν φύγουν από τη σχέση κακοποίησης, ο δράστης θα γίνει περισσότερο επικίνδυνος από πριν. Η βία εξακολουθεί και μετά τη διακοπή της σχέσης. Μάλιστα, έχουν υπάρξει περιστατικά απαγωγής των παιδιών, απειλή αυτοκτονίας του δράστη, ακόμη και απόπειρας ανθρωποκτονίας ή ανθρωποκτονίας¹⁵⁶.

Επίσης, οι κακοποιημένες γυναίκες μένουν στη σχέση κακοποίησης λόγω οικονομικής ανεπάρκειας. Εάν η γυναίκα δεν εργάζεται ή δεν έχει αρκετούς οικονομικούς πόρους για να ζήσει μόνη της, αποτρέπεται να αφήσει τη σχέση κακοποίησης. Πόσω μάλλον εάν έχει και παιδιά, που στην περίπτωση αυτή χρειάζεται περισσότερα οικονομικά εφόδια¹⁵⁷.

Από την άλλη πλευρά, η κακοποιημένη γυναίκα, μέσα από τη χρόνια σωματική και συναισθηματική κακοποίηση, έχει αποκτήσει χαμηλή αυτοεκτίμηση και εξαρτάται συναισθηματικά, οικονομικά και κοινωνικά από το δράστη. Σε ορισμένες περιπτώσεις νομίζει ότι δεν μπορεί να επιβιώσει μακριά του, ενώ λόγω των αισθημάτων της προς το δράστη, πιστεύει και ελπίζει ότι αυτός θα αλλάξει¹⁵⁸.

Ορισμένες γυναίκες πιστεύουν ότι η βία είναι αποδεκτή στα πλαίσια της οικογένειας, ότι είναι κοινωνικά αποδεκτή. Για αυτό δεν την θεωρούν λόγο για τη διάλυση της οικογένειάς τους. Επίσης, σύμφωνα με ορισμένες γυναίκες, ο «ανδρισμός» περιλαμβάνει στοιχεία βίας και επιβολής και αυτό τις γοητεύει. Έτσι, βρίσκουν τους βίαιους άντρες εκλυστικούς και για αυτό δεν θέλουν να τους εγκαταλείψουν.¹⁵⁹

Ορισμένοι συγγραφείς υποστηρίζουν ότι οι κακοποιημένες γυναίκες φαίνεται να παρουσιάζουν το σύνδρομο της Στοκχόλμης, το οποίο έχει εμφανιστεί σε ομήρους· μετά από ένα χρονικό διάστημα ομηρίας αρχίζουν να συμπαθούν τον δράστη, δένονται- εξαρτώνται από αυτόν

¹⁵⁵ Παπαμιχαήλ Π. Στέλλα, ο.π., σελ. 124 επ.

¹⁵⁶ Παπαμιχαήλ Π. Στέλλα, ό.π., σελ. 131

¹⁵⁷ Παπαμιχαήλ Π. Στέλλα, ό.π., σελ. 131

¹⁵⁸ Παπαμιχαήλ Π. Στέλλα, ό.π., σελ. 131

¹⁵⁹ Παπαμιχαήλ Π. Στέλλα, ό.π., σελ. 131

και δεν επιθυμούν πια την απελευθέρωσή τους. Άλλος λόγος μπορεί να είναι ότι διδάχτηκαν ότι είναι αβοήθητες. Συγκεκριμένα, όπως στα πειράματα όπου ζώα διδάσκονται με ηλεκτροσόκ ότι οι ενέργειές τους δεν έχουν αποτέλεσμα, έτσι και οι γυναίκες έχουν μάθει ότι είναι αβοήθητες.

Άλλοι λόγοι που δεν φεύγει το θύμα από τη βίαιη σχέση είναι ότι οι συγγενείς και οι φίλοι προσπαθούν να κρατήσουν το ζευγάρι ενωμένο και η γυναίκα νιώθει υπεύθυνη τόσο για τη διάλυση του γάμου της¹⁶⁰ όσο και για την αποτυχία της να ικανοποιήσει τις ανάγκες του συζύγου της¹⁶¹, ενώ τα θύματα δεν θέλουν να στιγματιστούν ως διαζευγμένες, τις τρομάζει το ενδεχόμενο να μείνουν μόνες τους¹⁶². Σε αυτό προστίθενται και οι παραδοσιακές αντιλήψεις για το ρόλο της γυναίκας ως μητέρας και συζύγου και οι συνακόλουθες ενοχές σε περίπτωση διάλυσης του γάμου της¹⁶³.

Τέλος, πιστεύουν ότι είναι δύσκολο να ζουν μόνες τους με τα παιδιά, ενώ τα παιδιά πρέπει να ζουν και με τον πατέρα τους και θα στιγματιστούν ότι προέρχονται από ένα διαλυμένο σπίτι, ενώ δεν θέλουν να τους αλλάξουν σχολείο και φιλίες¹⁶⁴. Επίσης, είναι κοινωνικά απομονωμένες και δεν γνωρίζουν για τις υπηρεσίες που μπορούν να τις βοηθήσουν¹⁶⁵.

Οι γυναίκες-θύματα κακοποίησης έχουν άσχημη εικόνα για τον εαυτό τους, ενώ η χαμηλή αυτοεκτίμησή τους και τα συνεχόμενα χτυπήματα τις αφήνουν με το αίσθημα ότι δεν μπορούν να ελέγξουν ό, τι συμβαίνει και νιώθουν ανίκανες να προστατεύσουν τον εαυτό τους. Έτσι, δεν πιστεύουν ότι μπορούν να τα καταφέρουν μόνες τους ή πιστεύουν ότι θα στιγματιστούν με το διαζύγιο ή είναι δύσκολο να βρουν εργασία ενώ πρέπει να προσέχουν τα παιδιά ή δηλώνουν αφοσιωμένες στη συζυγική σχέση. Ωστόσο, οι περισσότερες γυναίκες δεν είναι παθητικές, αλλά καλούν την αστυνομία, απευθύνονται σε καταφύγια ή κοινωνικές υπηρεσίες, πηγαίνουν σε φιλικά ή συγγενικά σπίτια ή αντεπιτίθενται. Ωστόσο, συγκρατούνται από την κοινωνία στο να διακόψουν τη βίαιη σχέση¹⁶⁶.

¹⁶⁰ Dobash Emerson and Dobash Russell, ο.π., σελ. 147 επ.

¹⁶¹ Pagelow Mildred Daley with the assistance of Lloyd W. Pagelow, Family violence, σελ. 307 επ.

¹⁶² Dobash Emerson and Dobash Russell, ο.π., σελ. 147

¹⁶³ Παπαμχαήλ Π. Στέλλα, ο.π., σελ. 48 επ.

¹⁶⁴ Dobash Emerson and Dobash Russell, ο.π., σελ. 148

¹⁶⁵ Παπαμχαήλ Π. Στέλλα, ο.π., σελ. 48 επ.

¹⁶⁶ Gelles Richard and Pedrick Cornell Claire, ό.π., σελ. 78 επ.

Πιο πιθανό να εγκαταλείψουν τη βίαιη σχέση είναι οι γυναίκες που υφίστανται βαριά και συχνά βίαια επεισόδια, ενώ πιο πιθανό να μείνουν στη βίαιη σχέση είναι γυναίκες που έχουν βιώσει κακοποίηση κατά την παιδική τους ηλικία ή που δεν έχουν εκπαιδευτικές επιτυχίες και επαγγελματικά προσόντα ή δεν έχουν επαρκείς πόρους¹⁶⁷.

Η πιο συχνή αντίδραση στη βίαιη συμπεριφορά είναι το κλάμα, ακολουθούν οι κραυγές και οι κατάρρες, η αντεπίθεση, και η κλήση της αστυνομίας. Από την άλλη για να αποφύγουν μελλοντική βία συνήθως αποφεύγουν τους συζύγους τους ή συγκεκριμένα θέματα συζήτησης, ή προσπαθούν να συζητήσουν με τον σύντροφό τους για τη βίαιη συμπεριφορά του ή φεύγουν ή κρύβονται¹⁶⁸.

Ωστόσο, ορισμένες γυναίκες φεύγουν από το σπίτι αρκετά συχνά, χωρίς όμως να είναι μόνιμη αυτή η πράξη. Για παράδειγμα, κάποια θύματα φεύγουν για μερικές μόνο ώρες ή μένουν ένα σαββατοκύριακο σε συγγενείς, φίλους ή γείτονές τους. Συνήθως η απόφασή του θύματος είναι να εγκαταλείψει μόνιμα τη σχέση, αλλά ο δράστης τη βρίσκει, της ζητάει συγχώρεση και της υπόσχεται ότι δεν θα ξανασυμβεί, την παρακαλάει να γυρίσει πίσω και αυτή επιστρέφει στο σπίτι με την ελπίδα ότι ο σύντροφος/σύζυγός της θα αλλάξει. Αυτό μπορεί να επαναληφθεί πολλές φορές. Άλλες φορές επιστρέφει γιατί πιστεύει ότι δεν πρέπει να καταστρέψει το γάμο της ή ότι δεν έχει άλλες εναλλακτικές.¹⁶⁹

Ωστόσο, οι κακοποιημένες γυναίκες είναι δύσκολο να ανταπεξέλθουν οικονομικά, και μάλιστα όταν έχουν και την φροντίδα των παιδιών και γι' αυτό συχνά επιστρέφουν στη βίαιη σχέση. Η επιστροφή αυτή εκλαμβάνεται ως καπρίτσιο, έλλειψη σοβαρότητας ή αποφασιστικότητας της γυναίκας, ενώ υπάρχει η αντίληψη ότι επιστρέφει επειδή της αρέσει η βία, ότι είναι μαζοχίστρια, ότι είναι ψυχικά ασθενής ή έχει αποδεχτεί τη βία¹⁷⁰.

A.2.5 - Η ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΑΝΑ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

¹⁶⁷ Gelles Richard and Pedrick Cornell Claire, ό.π., σελ. 79

¹⁶⁸ Gelles Richard and Pedrick Cornell Claire, ό.π., σελ. 80 επ.

¹⁶⁹ Dobash Emerson and Dobash Russell, ό.π., σελ. 144 επ.

¹⁷⁰ Dobash Emerson and Dobash Russell, ό.π., σελ. 156 επ.

A.2.5.1 - Σκοτεινός αριθμός

Ο σκοτεινός αριθμός στα εγκλήματα ενδοοικογενειακής βίας είναι τεράστιος, καθώς ένα πολύ μικρό ποσοστό αυτών των περιστατικών γίνεται γνωστό στις αρμόδιες αρχές¹⁷¹. Ο σκοτεινός αυτός αριθμός αλλοιώνει τόσο τα αποτελέσματα των στατιστικών ερευνών, καθώς δεν μπορούμε να γνωρίζουμε τις πραγματικές διαστάσεις του φαινομένου, αλλά κυριότερο αποτέλεσμα του σκοτεινού αριθμού είναι η καταπάτηση των δικαιωμάτων τόσο των γυναικών. Μάλιστα, η μόνη διαπίστωση που έχουμε για την έκταση του φαινομένου προέρχεται από ιατρικά και αστυνομικά αρχεία, από αιτήσεις διαζυγίων και έρευνες¹⁷².

Η αστυνομία λαμβάνει γνώση των περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας από τις καταγγελίες των πολιτών και των θυμάτων και από την άσκηση των υπηρεσιακών τους καθηκόντων. Ο σκοτεινός αριθμός οφείλεται στην ιδιωτική φύση των υποθέσεων αυτών, καθώς δεν μπορεί να λάβει γνώση αυτών ο επίσημος μηχανισμός κοινωνικού ελέγχου, καθώς και στην απροθυμία των θυμάτων να καταγγείλουν τη σωματική βία εις βάρος τους¹⁷³.

Κυριότεροι λόγοι που τα θύματα ενδοοικογενειακής βίας δεν επιθυμούν να την καταγγείλουν είναι διότι πιστεύουν ότι δεν θα αλλάξει η καταγγελία την κατάσταση προς το καλύτερο αλλά προς το χειρότερο, καθώς δεν πιστεύουν ότι μπορούν να ξεφύγουν από αυτήν, ενώ μετά την καταγγελία η σχέση με το δράστη θα ενταθεί περισσότερο. Επίσης, δεν έχουν εμπιστοσύνη στην αστυνομία¹⁷⁴.

Άλλος λόγος μη καταγγελίας μπορεί να είναι η πεποίθηση του θύματος ότι τα παιδιά χρειάζονται και τους δύο γονείς μαζί για να μεγαλώσουν, και ως εκ τούτου ανέχονται τη βία και δεν την καταγγέλλουν. Επίσης, μπορεί να φοβούνται ότι σε περίπτωση καταγγελίας από τις ίδιες, ο δράστης θα επεκτείνει τις πράξεις βίας και στα παιδιά. Συχνοί λόγοι είναι επίσης ότι η γυναίκα-θύμα εξαρτάται οικονομικά ή συναισθηματικά από το δράστη, ότι προσπαθεί να αποφύγει τον

¹⁷¹ Σύμφωνα με τη Γενική Γραμματεία Ισότητας μόνο 1 στα 20 περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας καταγγέλλεται στις αρμόδιες αρχές.

¹⁷² Βλάχου Βασιλική, Η Αντιμετώπιση της Σωματικής Βίας κατά των Γυναικών από το Σύστημα Απονομής της Ποινικής Δικαιοσύνης, σελ. 75 επ.

¹⁷³ Βλάχου Βασιλική, ο.π., σελ. 75

¹⁷⁴ Βλάχου Βασιλική, ο.π., σελ. 76

κοινωνικό στιγματισμό της, ιδιαίτερα στις μικρές πόλεις και τα χωριά, ανησυχεί μήπως κατηγορηθεί η ίδια για την εκδήλωση της βίας. Ως εκ τούτου, δεν επιθυμούν να διαλύσουν το γάμο τους, λόγω των παραδοσιακών τους αξιών, ενώ η ύπαρξη σχέσης με το δράστη αυξάνει το ποσοστό των μη καταγγελιών¹⁷⁵.

Επίσης, τα θύματα συχνά έχουν αρνητική άποψη για το σύστημα απονομής της δικαιοσύνης. Η ποινική διαδικασία αποτελεί μια χρονοβόρα (λόγω των συνεχών αναβολών), δαπανηρή, επίπονη και αβέβαιη διαδικασία, η οποία και αποθαρύνει τα θύματα από την προσφυγή σε αυτή. Σε αυτό συντελεί και η γραφειοκρατική οργάνωση και λειτουργία του ποινικού συστήματος, με αποτέλεσμα οι αρμόδιοι φορείς να είναι απρόσιτοι στα θύματα. Επίσης, ανασταλτικό παράγοντα καταγγελίας αποτελεί η δύσκολη και δυσνόητη νομική γλώσσα και η εξειδικευμένη ορολογία, η οποία καθιστά τα θύματα ανάκατα να εκφραστούν και να κατανοήσουν την γενικότερη διαδικασία. Άλλοτε τα θύματα δεν γνωρίζουν ότι οι πράξεις που αντιμετωπίζουν συνιστούν αδικήματα¹⁷⁶.

Επίσης, η επιείκεια προς το δράστη, η δευτερογενής θυματοποίηση, η προηγούμενη άσχημη εμπειρία στα δικαστήρια, η μη επίλυση του προβλήματος ακόμα και μετά την καταδίκη του δράστη¹⁷⁷, η καταδίκη με μικρή ποινή, ο κίνδυνος να κατηγορηθεί το θύμα για ψευδή καταμήνυση από τον κατηγορούμενο, η μη υποστήριξή του από το οικογενειακό και φιλικό περιβάλλον, κ.ά. αποτελούν αιτίες της μη καταγγελίας¹⁷⁸.

Περαιτέρω, ο στιγματισμός, η ντροπή και η ταλαιπωρία, ο φόβος εκδήλωσης αντιποίνων και επανάληψης της βίας από το δράστη, η επιθυμία για προστασία της οικογένειας, η ελπίδα αποκατάστασης των σχέσεων με το δράστη, η αποφυγή ψυχικού τραυματισμού των τέκνων, η έλλειψη εμπιστοσύνης για δίκαιη τιμωρία αποτελούν επίσης παράγοντες για τη μη καταγγελία

¹⁷⁵ Βλάχου Βασιλική, ο.π., σελ. 77 επ.

¹⁷⁶ Βλάχου Βασιλική, ο.π., σελ. 82

¹⁷⁷ Η καταδίκη του δράστη και ο εγκλεισμός του δεν αποτελούν λύση στο πρόβλημα της ενδοοικογενειακής βίας, αλλά θα πρέπει να υπάρξει ένα σύνολο προληπτικών και θεραπευτικών μέτρων για την εξομάλυνση της έντασης και της σύγκρουσης μεταξύ θύματος και δράστη. Βλ. Βλάχου Βασιλική, ο.π., σελ. 85

¹⁷⁸ Βλάχου Βασιλική, ο.π., σελ. 84 επ.

των θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας. Επίσης, στο πλαίσιο της πατριαρχικής δομής της οικογένειας συχνά η βία συγκαλύπτεται¹⁷⁹.

Σημαντικοί παράγοντες που επηρεάζουν την απόφαση του θύματος να καταγγείλει την ενδοοικογενειακή βία είναι το εάν αυτή διεπράχθη ενώπιον των παιδιών, εάν ο δράστης χρησιμοποίησε όπλο, το πόσο συχνά λαμβάνουν χώρα περιστατικά βίας, το εάν υπήρχαν τρίτοι μπροστά την ώρα του συμβάντος, το πόσο σοβαρό ήταν το περιστατικό βίας και το εάν το θεωρούν έγκλημα, το βεβαρημένο ποινικό παρελθόν, η χρήση ουσιών, η σχέση θύματος - δράστη¹⁸⁰. Επίσης, παράγοντες που επηρεάζουν την απόφαση καταγγελίας της βίας είναι οι αξίες και παραδόσεις της εκάστοτε κοινωνίας¹⁸¹.

Έτσι, το θύμα συνήθως φοβάται, καθώς μετά την καταγγελία υπάρχει μεγάλη πιθανότητα να κλιμακωθεί η βία και να φτάσει μέχρι την ανθρωποκτονία, ενώ βιώνει μετα-τραυματικό στρες και δυσκολεύεται στον σχεδιασμό των μέτρων που πρέπει να λάβει. Επίσης, μερικές κακοποιημένες γυναίκες είχαν στο παρελθόν αρνητικές εμπειρίες από την επαφή τους με τους φορείς του επίσημου κοινωνικού ελέγχου, καθώς επικρατεί η αντίληψη ότι ευθύνονται οι ίδιες για την κακοποίησή τους, ενώ αρκετές δεν γνωρίζουν ότι η κακοποίηση είναι έγκλημα και τιμωρείται και ότι μπορούν να ζητήσουν σύλληψη του δράστη¹⁸².

Από την άλλη πλευρά, ορισμένες γυναίκες δεν επιθυμούν να δημοσιοποιήσουν τις οικογενειακές τους συγκρούσεις, λόγω ντροπής και φόβου, και λόγω της ταυτόχρονης δημοσιοποίησης άλλων θεμάτων, για τα οποία το θύμα κατέχει σημαντικό μερίδιο ευθύνης (π.χ. έλλειψη άδειας παραμονής)¹⁸³. Επίσης, επικρατεί η πεποίθηση ότι η καταγγελία δεν θα διαφοροποιήσει την κατάσταση υπέρ του θύματος και τα θύματα εμπιστεύονται ελάχιστα την αστυνομία, καθώς συνήθως υιοθετούν μια στερεοτυπική στάση σε θέματα φύλου¹⁸⁴.

¹⁷⁹ Βλάχου Βασιλική, ο.π., σελ. 83 επ.

¹⁸⁰ Η αντίληψη του θύματος για το εάν η βία που υφίσταται αποτελεί εγκληματική πράξη, προέρχεται από την προβολή της εν λόγω μορφής βίας από ΜΜΕ, των εμπειριών που ενδεχομένως έχει βιώσει κατά το παρελθόν, κλπ. Βλ. Βλάχου Βασιλική, ο.π., σελ. 80

¹⁸¹ Βλάχου Βασιλική, ο.π., σελ. 80 επ.

¹⁸² Παπαμχαήλ Π. Στέλλα, ο.π., σελ. 143 επ.

¹⁸³ Παπαμχαήλ Στέλλα, ό.π., σελ. 143 επ.

¹⁸⁴ Μηλιώνη Φωτεινή, σε: Έμφυλη Εγκληματικότητα: Ποινική και εγκληματολογική προσέγγιση του φύλου, σελ.

Επίσης, οι μειωμένες καταγγελίες μπορεί να οφείλονται σε ύπαρξη κοινωνικών στερεοτύπων ότι έγκλημα είναι μόνο οι συμπεριφορά μεταξύ αγνώστων, ύπαρξη εναλλακτικών μορφών επίλυσης, ανοχή της βίας λόγω της πατριαρχικής δομής της κοινωνίας, αποφυγή δευτερογενούς θυματοποίησης, επιρροές από το περιβάλλον του θύματος, συνυπολογισμό οφέλους ζημίας¹⁸⁵, έλειψη αποδείξεων¹⁸⁶.

Ο σκοτεινός αριθμός προκύπτει επίσης από τη μικρή συχνότητα με την οποία προσέρχονται οι γυναίκες-θύματα ενδοοικογενειακής βίας στα νοσοκομεία για αναζήτηση ιατρικής βοήθειας, λόγω της χαμηλής τους αυτοεκτίμησης, της αυτοενοχοποίησής τους και την επιθυμία αποφυγής της δευτερογενούς τους θυματοποίησης. Το ιατρικό και νοσηλευτικό προσωπικό, σε περίπτωση που προσέλθουν σε νοσοκομεία ή ιατροδικαστικά κέτρα τα θύματα, δεν είναι εκπαιδευμένα ώστε να αναγνωρίζουν την ενδοοικογενειακή βία, να εκμαιεύουν τις απαραίτητες πληροφορίες, να καταγράφουν τα εν λόγω περιστατικά, να υποστηρίζουν τα θύματα και να τα παραπέμπουν στις αρμόδιες αρχές, ενώ συνήθως διακατέχονται από στερεοτυπικές αντιλήψεις¹⁸⁷.

Επίσης, παρατηρείται η απόσυρση των καταγγελιών των θυμάτων. Η μεγάλη σοβαρότητα της βίας, ο τονισμός κάποιων μορφών βίας από τα ΜΜΕ, ορισμένες νομοθετικές και πολιτικές πρωτοβουλίες, η διάπραξη του περιστατικού ενώπιον των παιδιών, η χρήση όπλου από το δράστη, η συχνότητα της βίας, η ύπαρξη μαρτύρων κατά τη διάπραξη της βίας, αποτελούν παράγοντες που είναι πιθανό να οδηγήσουν το θύμα στην καταγγελία.

Ο σκοτεινός αριθμός μπορεί να μειωθεί μέσα από νομοθετικές και πολιτικές πρωτοβουλίες για την ενίσχυση της απόφασης του θύματος να καταγγείλει τη βία που υφίσταται, με την αναφορά περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας μέσω των μέσων μαζικής ενημέρωσης, με την ενημέρωση του κοινού ότι οι πράξεις αυτές αποτελούν εγκλήματα, ακόμα κι όταν λαμβάνουν χώρα στους κόλπους της ιδιωτικής σφαίρας της οικογένειας¹⁸⁸. Επίσης, θα πρέπει να γίνουν

¹⁸⁵ Βλάχου Βασιλική, ο.π., σελ. 75 επ.

¹⁸⁶ Μηλιώνη Φωτεινή, ό.π., σελ. 515

¹⁸⁷ Μηλιώνη Φωτεινή, ό.π., σελ. 516

¹⁸⁸ Βλάχου Βασιλική, ο.π., σελ. 80 · Απόδειξη της άποψης των ανθρώπων περί της ιδιωτικής φύσης της ενδοοικογενειακής βίας αποτελεί το γεγονός ότι το 1964 στη Νέα Υόρκη, η Kitty Genovese δέχθηκε επίθεση από άγνωστο γυρίζοντας σπίτι της και μαχαιρώθηκε μέχρι θανάτου, και ενώ οι γείτονες άκουσαν τις κραυγές της, δεν

ενέργειες για την αλλαγή των στάσεων απέναντι στην ενδοοικογενειακή βία και για την ενίσχυση της θέσης του θύματος. Τέλος, πρέπει να κρατούνται ως υπόλογοι οι δράστες για τις πράξεις τους, να επιμορφώνεται το κοινό και η ενδοοικογενειακή κακοποίηση να τιμωρείται όπως η βία μεταξύ αγνώστων.

Όσον αφορά την φθορά στο σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης, ήτοι την έλλειψη προόδου μέχρι και την ολοκλήρωση των ποινικών υποθέσεων, και ειδικότερα κατά τα στάδια στα οποία οι υποθέσεις εκτρέπονται από το ποινικό σύστημα, έχουν προταθεί μεταξύ άλλων η δημιουργία εξειδικευμένων υπηρεσιών στην αστυνομία, την εισαγγελία και τα δικαστήρια, η δημιουργία ειδικών δικαστηρίων για την ενδοοικογενειακή βία, η παροχή στήριξης των θυμάτων με στόχο την οικονομική απεξάρτηση από τους δράστες, κ.ά.¹⁸⁹

A.2.5.2 - Η κακοποίηση γυναικών ανά τον κόσμο

Ευρώπη

Από έρευνα που πραγματοποίησε το European Union Agency for Fundamental Rights προέκυψε ότι κατά μέσο όρο το 22% των ευρωπαίων πολιτών¹⁹⁰ υφίστανται σωματική ή/ και σεξουαλική βία, το 20% υφίσταται σωματική βία, το 7% σεξουαλική βία, το 43% αντιμετωπίζει ψυχολογική βία, το 12% υφίσταται ψυχολογική κακοποίηση με οικονομική βία, το 35% ψυχολογική κακοποίηση με συμπεριφορά ελέγχου και το 32% ψυχολογική κακοποίηση με καταχρηστική συμπεριφορά¹⁹¹.

Όσον αφορά τη χώρα μας, από την ανωτέρω έρευνα προέκυψαν τα εξής ποσοστά: το 19% των κατοίκων της Ελλάδας υφίστανται σωματική ή/ και σεξουαλική βία, το 18% υφίσταται σωματική βία, το 5% σεξουαλική βία, το 33% αντιμετωπίζει ψυχολογική βία, το 9% υφίσταται

επενέβησαν, διότι νόμιζαν ότι έβλεπαν έναν άντρα να χτυπάει τη γυναίκα του. Βλ. Gelles Richard and Pedrick Cornell Claire, *Intimate Violence in Families*, σελ. 67 επ.

¹⁸⁹ Βέης Κώστας, *Αντιμετώπιση της φθοράς στις υποθέσεις βίας στην οικογένεια*, σελ. 80

¹⁹⁰ Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε κάθε κράτο-μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και έπειτα εξήχθη ο μέσος όρος των εν λόγω ποσοστών.

¹⁹¹ <http://fra.europa.eu/el>

ψυχολογική κακοποίηση με οικονομική βία, το 24% ψυχολογική κακοποίηση με συμπεριφορά ελέγχου και το 25% ψυχολογική κακοποίηση με καταχρηστική συμπεριφορά¹⁹².

Τα ποσοστά έμφυλης βίας στην Ελλάδα αρχικά φαίνονται χαμηλότερα σε σχέση με το μέσο όρο των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ωστόσο αυτό μπορεί να οφείλεται στο μεγάλο σκοτεινό αριθμό που επικρατεί στη χώρα μας και να μην απεικονίζει την πραγματικότητα. Ειδικότερα, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη η μειωμένη ενημέρωση του κοινού για την ενδοοικογενειακή βία, την αντιμετώπιση δράστη και θύματος στο σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης, αλλά κυρίως των αντιλήψεων που επικρατούν στην χώρα μας σχετικά με το ρόλο των δύο φύλων στην οικογένεια, στη μεγάλη σημασία της διατήρησης του θεσμού της οικογένειας, στην επικράτηση των παραδοσιακών στερεοτύπων, κ.ά.

Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής

Στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, η ενδοοικογενειακή βία κατέχει ποσοστό 14,6% ανάμεσα στο σύνολο των εγκλημάτων. Η πλειοψηφία της ενδοοικογενειακής βίας στρέφεται κατά των γυναικών. Το 77% των περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας συνέβη κοντά ή στο σπίτι του θύματος, ενώ στο 19,1% των περιπτώσεων υπήρξε χρήση κάποιου όπλου. Περίπου τα μισά (55%) περιστατικά βίας καταγγέλθηκαν στην αστυνομία¹⁹³.

A.2.5.3 - Η κακοποίηση γυναικών στην Ελλάδα

Η πρώτη επιδημιολογική έρευνα για τη βία κατά των γυναικών στην Ελλάδα έγινε το 2003 από το Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας. Η εν λόγω έρευνα διεξήχθη με συνεντεύξεις σε ολόκληρη τη χώρα¹⁹⁴, ώστε να διερευνηθεί η έκταση, η φύση και οι διαστάσεις του φαινομένου.

¹⁹² <http://fra.europa.eu/el>

¹⁹³ Jennifer L. Truman and Rachel E. Morgan, Special Report, Nonfatal Domestic Violence, 2003-2012

¹⁹⁴ Οι συνεντεύξεις έγιναν σε 1200 γυναίκες, ηλικίας 18-60 ετών, οι οποίες κατά το χρόνο διεξαγωγής της έρευνας συμβίωναν με τον σύντροφο ή σύζυγό τους, σε διάφορους νομούς της χώρας και σε περιοχές αστικές, ημι-αστικές και αγροτικές. Η επιλογή των ερωτώμενων έγινε με τη μέθοδο της πολυσταδιακής τυχαίας δειγματοληψίας.

Οι ερωτήσεις επικεντρώνονταν τόσο σε εμπειρίες βίας που έχει βιώσει ο ερωτώμενος όσο και σε στη στάση των ερωτώμενων απέναντι στα διάφορα είδη βίας¹⁹⁵.

Τα συμπεράσματα της εν λόγω έρευνας είναι ότι οι περισσότερες γυναίκες στην Ελλάδα υφίστανται βία από τους συντρόφους/ συζύγους τους. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, το 56% των ερωτώμενων υφίσταται μερικές φορές ή/ και συχνά λεκτική ή / και ψυχολογική βία, ενώ μόνο το 3,6% υφίσταται σωματική βία και το 3,5% του δείγματος υφίσταται σεξουαλική βία. Παρατηρήθηκε ότι οι γυναίκες που διαμένουν σε ημι-αστικές περιοχές βιώνουν συχνότερα βίαιη συμπεριφορά από τους συντρόφους τους σε σχέση με τις γυναίκες των αστικών και των αγροτικών περιοχών¹⁹⁶. Μάλιστα, περίπου οι μισές ερωτώμενες απάντησαν ότι τα παιδιά ήταν μερικές φορές ή/ και συχνά παρόντα στα βίαια συμβάντα¹⁹⁷.

Όσον αφορά την χρήση/ κατάχρηση ουσιών/αλκοόλ, από την έρευνα προέκυψε ότι αυτή δεν αποτελεί αιτία της βίαιης συμπεριφοράς, καθώς μόνο στο 11,40% των περιπτώσεων συμμετείχε στο βίαιο συμβάν, ωστόσο θεωρείται ότι η χρήση ουσιών ή αλκοόλ μπορεί να επιβαρύνει ή να προδιαθέσει την εμφάνιση της βίαιης συμπεριφοράς. Επίσης, πιο συχνά συνοδεύεται η σωματική βία με τη χρήση αλκοόλ ή ουσιών σε σχέση με τις άλλες μορφές βίας¹⁹⁸.

Σημαντικό προϊόν της εν λόγω έρευνας είναι ότι η αποδοχή της βίας και οι στάσεις απέναντι σε αυτήν εξαρτώνται από την ηλικία. Μάλιστα, το ποσοστό της μορφής της βίας έχει διακυμάνσεις ανάλογα με την ηλικία της γυναίκας. Επίσης, φαίνεται να υπάρχει σχέση του μορφωτικού επιπέδου της γυναίκας με την ύπαρξη βίας, καθώς προέκυψε ότι οι γυναίκες με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο υφίστανται σοβαρότερες μορφές βίας από ότι οι γυναίκες με υψηλότερο μορφωτικό επίπεδο. Ακόμα προέκυψε ότι η εμφάνιση της βίαιης συμπεριφοράς δεν εξαρτάται από το χρονικό διάστημα που μεσολάβησε μέχρι τη δέσμευση του ζευγαριού¹⁹⁹.

¹⁹⁵ Αρτινοπούλου Βάσω, Ενδοοικογενειακή Κακοποίηση Γυναικών, σελ. 89 επ.

¹⁹⁶ Αρτινοπούλου Βάσω, ο.π., σελ. 112 επ.

¹⁹⁷ Αρτινοπούλου Βάσω, ο.π., σελ. 127 επ.

¹⁹⁸ Αρτινοπούλου Βάσω, ο.π., σελ. 130

¹⁹⁹ Αρτινοπούλου Βάσω, ο.π., σελ. 116 επ.

Περαιτέρω, προέκυψε ότι υψηλά ποσοστά των κακοποιημένων ερωτώμενων γυναικών υπήρξαν μάρτυρες σκηνών βίας ή δέχτηκαν κακοποίηση στην παιδική τους ηλικία. Επομένως, η ύπαρξη ιστορικού βίας στη γυναίκα επηρεάζει την εμφάνιση βίας στις μετέπειτα σχέσεις της. Πιο συγκεκριμένα, το 26,3% των ερωτώμενων υπήρξαν μάρτυρες βίας μεταξύ των γονέων τους, το 29,2% των ερωτώμενων υπήρξε θύμα ενδοοικογενειακής κακοποίησης κατά την παιδική του ηλικία και το 28% των γυναικών που έχουν υποστεί βία σε προηγούμενες σχέσεις τους, αντιμετωπίζουν βία και στην παρούσα σχέση τους²⁰⁰.

Ενώ οι περισσότερες γυναίκες αναγνωρίζουν ως βίαιη συμπεριφορά όλες τις μορφές βίας, ωστόσο αναγνωρίζεται ως βία περισσότερο η σωματική και σεξουαλική βία, ανάλογα με την περιοχή, καθώς στις αστικές περιοχές οι ερωτώμενες αναγνώριζαν συχνότερα όλες τις μορφές βίας ως βίαιες συμπεριφορές. Ως εκ τούτου, φαίνεται να υπάρχει μια ανοχή για μορφές βίας λιγότερο φανερές, όπως είναι η λεκτική και ψυχολογική. Η πλειοψηφία των ερωτώμενων δήλωσε ότι η βίαιη συμπεριφορά του συντρόφου κατά της συντρόφου του αποτελεί έγκλημα, ενώ δεν έλειψαν και απαντήσεις, αν και σε πολύ χαμηλό ποσοστό, ότι πρόκειται απλώς για λάθος και όχι για έγκλημα ή ότι είναι κάτι που απλά συμβαίνει. Οι δε απαντήσεις αυτές διαφοροποιούνται ανάλογα με την περιοχή (αστική, ημι-αστική, αγροτική)²⁰¹. Επίσης, οι γυναίκες που έχουν υποστεί ή υφίστανται βία είναι πιο ανεκτικές και ήπιες ως προς αυτήν σε σχέση με αυτές που δεν έχουν υποστεί ποτέ κάποιας μορφής βία. Πολλές φορές μάλιστα οι γυναίκες δεν αναγνωρίζουν ως βίαιη τη συμπεριφορά του συζύγου τους, η τάση τους δε αυτή μειώνεται όσο αυξάνει η σοβαρότητα της βίας²⁰².

Περίπου το ένα τέταρτο των ερωτώμενων (με μεγαλύτερο ποσοστό αυτό των αστικών περιοχών) γνωρίζει κάποια γυναίκα από το συγγενικό/ φιλικό περιβάλλον που να έχει υποστεί ή να υφίσταται βία από το σύζυγο/ σύντροφό τους, ενώ η αντίδρασή τους στις εν λόγω περιπτώσεις ποικίλλουν²⁰³. Ωστόσο, σε περίπτωση που ένα φιλικό τους ή συγγενικό τους πρόσωπο υφίστατο

²⁰⁰ Αρτινοπούλου Βάσω, ο.π., σελ. 143 επ.

²⁰¹ Αρτινοπούλου Βάσω, ο.π., σελ. 104 επ.

²⁰² Αρτινοπούλου Βάσω, ο.π., σελ. 123 επ.

²⁰³ Αρτινοπούλου Βάσω, ο.π., σελ. 108 επ.

ενδοοικογενειακή βία, θα το προέτρεπαν να απευθυνθεί σε κάποιον κοινωνικό φορέα-συμβουλευτικό κέντρο, θα ανησυχούσαν και θα το συμβούλευαν να εγκαταλείψει το δράστη²⁰⁴.

Από την άλλη πλευρά, σε περίπτωση που θα τους συνέβαινε κάποιο περιστατικό βίας οι περισσότερες ερωτώμενες θα έφευγαν απ' το σπίτι, θα χώριζαν ή θα κατήγγειλαν το περιστατικό στις αρμόδιες αρχές, και περίπου οι μισές θα το αποκάλυπταν σε κάποιο φιλικό ή συγγενικό πρόσωπο²⁰⁵.

Οι ερωτώμενες γυναίκες που είχαν υπάρξει θύματα ενδοοικογενειακής βίας σε προηγούμενες σχέσεις τους είτε χώρισαν τον δράστη είτε προσπαθούσαν να τον ηρεμήσουν. Οι γυναίκες που υφίστανται λεκτική και ψυχολογική βία προτιμούν να προσπαθήσουν να ηρεμήσουν το δράστη, ενώ οι γυναίκες που υφίστανται σωματική ή σεξουαλική βία συνήθως απειλούν με χωρισμό το δράστη. Οι γυναίκες που αισθάνονται ένοχες για τη συμπεριφορά του δράστη επιλέγουν να προσπαθήσουν να τον ηρεμήσουν, ενώ καμία τους δεν απευθύνθηκε σε κοινωνικές υπηρεσίες²⁰⁶.

Η αντίδραση των ερωτώμενων γυναικών θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας διαφέρει επίσης και από τη διάρκεια της σχέσης τους με το δράστη. Έτσι, όταν η βία λαμβάνει χώρα το πολύ για ένα χρόνο συνήθως το θύμα προσπαθεί να ηρεμήσει το δράστη · όταν η βία λαμβάνει χώρα από 1 έως 5 έτη, τα θύματα συνήθως απειλούν με χωρισμό το δράστη · για βία που διαρκεί από 6 έως 10 χρόνια το θύμα είτε φεύγει από το σπίτι είτε απειλεί με χωρισμό το δράστη είτε προσπαθεί να τον ηρεμήσει · ενώ, τέλος, όταν η βία διαρκεί για πάνω από 10 χρόνια τα θύματα συνήθως προσπαθούν να ηρεμήσουν το δράστη²⁰⁷.

Περαιτέρω, σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία του «Καταφυγίου Γυναίκας». Το 2016, ο αριθμός των ατόμων που ήρθε σε επαφή με το «Καταφύγιο Γυναίκας» ανέρχεται στα 643, το 2015 ήρθαν σε επαφή 568 άτομα, το 2014 ο αριθμός αυτός ανήλθε στα 597, ενώ το 2013 απευθύνθηκαν σε αυτό μόνο 278 άτομα²⁰⁸. Συγκεκριμένα, από το παραπάνω σύνολο, άλλες

²⁰⁴ Αρτινοπούλου Βάσω, ο.π., σελ. 160

²⁰⁵ Αρτινοπούλου Βάσω, ο.π., σελ. 108 επ.

²⁰⁶ Αρτινοπούλου Βάσω, ο.π., σελ. 160 επ.

²⁰⁷ Αρτινοπούλου Βάσω, ο.π., σελ. 161 επ.

²⁰⁸ Οι αριθμοί αυτοί περιλαμβάνουν τις ίδιες τις γυναίκες θύματα βίας που απευθύνθηκαν στην Οργάνωση και τα άτομα που ζήτησαν πληροφορίες για τρίτο πρόσωπο.

γυναίκες έλαβαν κάποιου είδους υποστήριξη από τους επαγγελματίες της Οργάνωσης, ενώ οι υπόλοιπες εξυπηρετήθηκαν τηλεφωνικά ή παραπέμφθηκαν σε άλλους φορείς ανάλογα με τον τόπο κατοικίας τους και τις ιδιαίτερες ανάγκες τους²⁰⁹.

Σύμφωνα λοιπόν με τα στατιστικά του «Καταφυγίου Γυναίκας» περίπου οι μισές γυναίκες (48%) που απευθύνθηκαν σε αυτό 2016 είχαν ηλικία 30-44 χρονών, το 32% είχαν ηλικία 45-59, το 15% είχαν ηλικία 18-29, ενώ μόνο το 5% είχε ηλικία από 60 χρονών και άνω. Τα τρία τέταρτα ήταν ελληνίδες και το 66% ήταν παντρεμένες, ενώ το 77% των γυναικών αυτών είχαν παιδιά και το 42% είχε ανήλικα παιδιά. Όσον αφορά το μορφωτικό επίπεδο, φαίνεται να αντιπροσωπεύονται όλες οι βαθμίδες εκπαίδευσης (δημοτικό, Γυμνάσιο/ Λύκειο, Τεχνικές και Ιδιωτικές Σχολές, TEI/ AEI) σχεδόν ισάξια. Περίπου οι μισές (55%) ήταν άνεργες και το 65% εξαρτιόταν οικονομικά από κάποιον άλλον. Επίσης, περίπου οι μισές (48%) είχαν τη δυνατότητα να διαμείνουν σε άλλο χώρο σε περίπτωση φυγής από την οικία τους, ενώ η πλειοψηφία αυτών δεν είχε προβλήματα υγείας, ούτε εξαρτήσεις από τυχερά παιχνίδια, ουσίες ή αλκοόλ. Η πλειοψηφία τους γυναικών που απευθύνθηκαν στο ανωτέρω καταφύγιο αντιμετώπιζε ψυχολογική και σωματική βία και στη συντριπτική πλειοψηφία των περιπτώσεων η κακοποίηση ήταν επαναλαμβανόμενη και όχι μεμονωμένο γεγονός²¹⁰.

Όσον αφορά το δράστη, αυτός ήταν ο σύζυγός της γυναίκας σε ποσοστό 64%, σύντροφός της σε ποσοστό 13% και πρώην σύζυγος/ σύντροφος στο 9% των περιπτώσεων. Επίσης, το 42% των δραστών είχε ηλικία 45-59 χρόνων, το 36% είχε ηλικία 30-44, το 17% ήταν 60 χρονών και άνω και μόνο το 5% των δραστών ήταν 18-29 χρονών, ενώ το 85% του συνόλου των δραστών ήταν Έλληνες. Όσον αφορά το επάγγελμα των δραστών, το 25% ήταν Ιδιωτικοί Υπάλληλοι, το 25% Ελεύθεροι Επαγγελματίες, το 16% ήταν άνεργοι, το 13% ήταν συνταξιούχοι, το 10% Δημόσιοι Υπάλληλοι και το 9% είχαν περιστασιακή απασχόληση. Τέλος, από τα εν λόγω στατιστικά στοιχεία προέκυψε ότι το 69% δεν είχε καμία εξάρτηση, ενώ το 23% ήταν εξαρτημένοι από το αλκοόλ²¹¹. Παρόμοια είναι τα δεδομένα και τα προηγούμενα έτη που τηρεί στατιστικά στοιχεία το «Καταφύγιο Γυναίκας» (2011-2016). Ωστόσο, αναφέρεται ότι τα δεδομένα που προέρχονται από οργανώσεις και καταφύγια δεν είναι αντιπροσωπευτικά του

²⁰⁹ <http://www.katafygiogynaikas.org>

²¹⁰ <http://www.katafygiogynaikas.org>

²¹¹ <http://www.katafygiogynaikas.org>

συνόλου της χώρας, καθώς αφορούν μόνο άτομα που αναζήτησαν βοήθεια στις οργανώσεις αυτές.

Σύμφωνα με στατιστικά δεδομένα από τα δικαστηριακά αρχεία, τα εγκλήματα σχετικά με το γάμο και την οικογένεια ανήλθαν το 2015 στα 2404, από τα οποία τα 2400 ήταν τετελεσμένα και τα 4 απόπειρες τέλεσης εγκλήματος. Από αυτά μόνο 513 άνδρες δράστες συνελήφθησαν, ενώ 1.464 ήταν αυτοί που δεν συνελήφθησαν. Στα στατιστικά στοιχεία φαίνεται ότι τελούν εγκλήματα σχετικά με την οικογένεια και αρκετές γυναίκες (122 συνελήφθησαν, ενώ 538 δεν συνελήφθησαν), δείχνοντας και την άλλη όψη του νομίσματος της κακοποίησης του συζύγου/ συντρόφου από τις συντρόφους τους. Επίσης, η συντριπτική πλειοψηφία των δραστών ήταν ημεδαποί. Επισημαίνεται ότι το 2013 μόνο 34 δράστες εγκλημάτων σχετικών με το γάμο και την οικογένεια βρίσκονταν στις φυλακές, από τους οποίους 25 ήταν άνδρες και 9 γυναίκες. Τα εγκλήματα αυτά φαίνονται να είναι περίπου ισάξια κατανεμημένα στους νομούς της χώρας μας, με μεγαλύτερο αριθμό εγκλημάτων σχετικών με το γάμο και την οικογένεια στο Νομο Αττικής²¹², προφανώς λόγω του δυσανάλογα μεγάλου πληθυσμού του σε σχέση με τους λοιπούς νομούς, καθώς και λόγω της ενημέρωσης του κοινού για την ενδοοικογενειακή βία και την επακόλουθη μεγαλύτερη καταγγελία των εν λόγω εγκλημάτων, την ευκολότερη πρόσβαση στην ποινική δικαιοσύνη, τη χαλάρωση των παραδοσιακών στερεοτύπων, της μεγαλύτερης δυνατότητας λήψης γνώσης ενός βίαιου συμβάντος από τους γείτονες, κλπ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β' – ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ

Οι θεωρίες που έχουν αναπτυχθεί για την ερμηνεία της βίας στις στενές διαπροσωπικές σχέσεις εστιάζουν σε βιολογικούς, ψυχολογικούς και κοινωνικούς παράγοντες.

B. 1 - ΤΟ ΨΥΧΙΑΤΡΙΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ

Το Ψυχιατρικό μοντέλο είναι το πρώτο μοντέλο που αναπτύχθηκε και επικράτησε για χρόνια, αν και δεν υπήρχαν επιστημονικά δεδομένα να το υποστηρίξουν, είναι δε ένα από τα

²¹² Τα στατιστικά στοιχεία έχουν ληφθεί από την ιστοσελίδα www.statistics.gr

δημοφιλέστερα ερμηνευτικά μοντέλα. Σύμφωνα με το εν λόγω μοντέλο, η βία και η κακοποίηση μεταξύ των ερωτικών συντρόφων οφείλεται σε ψυχική ασθένεια, ψυχοπαθολογία, κατάχρηση αλκοόλ και άλλων τοξικών ουσιών, πνευματική διαταραχή ή άλλη ψυχονοητική δυσλειτουργία του δράστη²¹³, τα οποία οφείλονται σε ελλιπή ψυχονοητική ανάπτυξη του ατόμου στην πρώιμη παιδική ηλικία²¹⁴. Έτσι, υποστηρίζεται ότι τόσο στους δράστες όσο και στα θύματα υπάρχουν παθολογικά χαρακτηριστικά της δομής της προσωπικότητάς τους²¹⁵. Ωστόσο, το μοντέλο αυτό δεν έχει επιβεβαιωθεί από τις σχετικές έρευνες. Μάλιστα, έχει βρεθεί ότι λιγότερο από το 10% των δραστών παρουσιάζουν κάποια διαταραχή της προσωπικότητας²¹⁶.

Το ψυχιατρικό μοντέλο έχει επιρροές από τις εξής ερμηνείες της επιθετικότητας:

- Ψυχαναλυτικές θεωρίες: Η βία και η επιθετικότητα ερμηνεύονται ως η ενεργοποίηση του αποκαλούμενου «ενστίκτου του θανάτου» και της επιθετικής παρόρμησης²¹⁷.
- Ιατρικές και βιολογικές μελέτες: Μία πολύμορφη κατηγορία βιολογικών διαταραχών μπορεί να προκαλέσει επιθετικές αντιδράσεις. Ωστόσο, «αν και μερικές ενδοκρινολογικές ανωμαλίες ή νευροψυχιατρικά σύνδρομα μπορούν, περιστασιακά, να προκαλέσουν την επιθετικότητα και τη βία «φυσιολογικών» ατόμων, η συμπεριφορά αυτή φαίνεται ότι δεν συνδέεται με συστηματικές βιολογικές διαφορές. Καμία αμετάβλητη βιολογική διαταραχή δεν μπορεί να απομονωθεί και η έλλειψη σταθερότητάς της αντανακλά την αβεβαιότητα της γνώσης σχετικά με τους νευρικούς μηχανισμούς των συναισθημάτων (ειδικά του θυμού). Η αντίδραση στο εξωτερικό ερέθισμα που μπορεί να προκαλέσει την επιθετικότητα, ενδέχεται να διαφέρει ανάλογα με το άτομο και τα εσωτερικά του χαρακτηριστικά. Η έλλειψη αποδείξεων που χαρακτηρίζει αυτού του είδους τις μελέτες αναδεικνύει την άποψη ότι η αλυσίδα των αιτίων της επιθετικότητας εντοπίζεται έξω από τον βιολογικό οργανισμό»²¹⁸.
- Ψυχομετρικές τεχνικές: Σύμφωνα με τα αποτελέσματα αυτών των τεχνικών, το βίαιο και επιθετικό άτομο χαρακτηρίζεται από εγωκεντρισμό και έλλειψη ελέγχου των

²¹³ Παπαμιχαήλ Π. Στέλλα, ό.π., σελ. 55 επ.

²¹⁴ Αρτινοπούλου Βάσω, ό.π., σελ. 6

²¹⁵ Αρτινοπούλου Βάσω, ό.π., σελ. 6

²¹⁶ Παπαμιχαήλ Π. Στέλλα, ό.π., σελ. 56

²¹⁷ Παπαμιχαήλ Π. Στέλλα, ό.π., σελ. 56

²¹⁸ Παπαμιχαήλ Π. Στέλλα, ό.π., σελ. 57

συναισθημάτων του. Ωστόσο, οι τεχνικές αυτές δεν είναι αξιόπιστες, λόγω σφαλμάτων στην δειγματοληψία και την διαχείριση των δεδομένων²¹⁹.

Το ψυχιατρικό μοντέλο έχει δεχτεί κριτική, διότι ανάγει μόνο σε ατομικά και ψυχολογικά αίτια την εκδήλωση της βίαιης συμπεριφοράς, παραβλέποντας τον κοινωνικό παράγοντα. Επίσης, κάνει ένα διαχωρισμό των ανθρώπων σε «*άρρωστους-διαταραγμένους*» και σε «*φυσιολογικούς*», με συνέπεια να αναμένουμε μόνο από τους ανθρώπους της πρώτης ομάδας βίαιη συμπεριφορά και να εφησυχάζομαστε για τα άτομα της δεύτερης²²⁰.

B.2 - ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ

Αντίθετα από όσα υποστηρίζει το ψυχιατρικό μοντέλο, η βία στις διαπροσωπικές σχέσεις ασκείται από «*φυσιολογικούς*» ανθρώπους, θεωρείται δε ως ένα βαθμό φυσιολογική και αποδεκτή στο πλαίσιο της πατριαρχικής κοινωνίας, ως μέσο για την επιβολή της ισχύος των αντρών. Μάλιστα, η χρήση βία από τους συντρόφους εξαρτάται από τις εκάστοτε κοινωνικές δομές²²¹.

Σύμφωνα με το κοινωνιολογικό μοντέλο, η κακοποίηση είναι μια επιλεγμένη συμπεριφορά που αναπτύσσεται μέσα στη δυναμική των κοινωνικών δομών. Η βία λειτουργεί στον σχηματισμό και στη διατήρηση σχέσεων ισχύος. Οι άντρες κακοποιούν τις γυναίκες τους για να κατοχυρώσουν την ατομική δύναμη και εξουσία τους. Στο πλαίσιο του κοινωνιολογικού μοντέλου εξετάζονται παράγοντες που συνδέονται με την κοινωνική πίεση και την πρόκληση άγχους και στρες στα υποκείμενα, όπως είναι για παράδειγμα η εργασία, το εισόδημα, η άνιση κατανομή των πολιτισμικών αγαθών, η κοινωνική αντιμετώπιση της κοινωνικής μειονεξίας και ασθένειας. Επίσης, ερευνώνται οι πολιτισμικές αξίες που συνδέονται με τη θέση της βίας στο σύνολο της κοινωνίας, ο τρόπος με τον οποίο κατανέμεται η κοινωνική ισχύς στα μέλη της οικογένειας και η κοινωνική ανοχή στην βία μέσα στην οικογένεια²²².

²¹⁹ Παπαμχαήλ Π. Στέλλα, ο.π., σελ. 57

²²⁰ Παπαμχαήλ Π. Στέλλα, ο.π., σελ. 58

²²¹ Παπαμχαήλ Π. Στέλλα, ο.π., σελ. 59 επ.

²²² Παπαμχαήλ Π. Στέλλα, ο.π., σελ. 59 επ.

Η εργασία είναι ο σημαντικότερος παράγοντας άσκησης πίεσης στα υποκείμενα και κυρίως στους άντρες. Ο δράστης επηρεάζεται ψυχολογικά είτε από τον χώρο της εργασίας του, είτε από την υποαπασχόλησή του, είτε από τη δυσaréσκεια για την εργασία του. Η εργασία είναι ιδιαίτερα σημαντική για το αίσθημα επιτυχίας και ικανοποίησης για τον άντρα και οποιαδήποτε εργασιακή αποτυχία ή απογοήτευση μπορεί να επηρεάσει αρνητικά την ψυχοσύνθεσή του. Ο χώρος της οικογένειας, λόγω της ιδιωτικής του φύσεως, είναι το πιο πρόσφορο περιβάλλον για να αποκαταστήσει ο δράστης τη χαμένη του αυτοεκτίμηση και την αίσθηση ελέγχου του εαυτού του και των άλλων με τη χρήση της βίας²²³. Έτσι, η άνιση κατανομή των πόρων και η επακόλουθη αποτυχία επίτευξης των κοινωνικών προσδοκιών, καθώς και η ανοχή της κοινωνίας στη βία οδηγεί πολλά άτομα να χρησιμοποιήσουν βία για να αντιμετωπίσουν την κοινωνική πίεση²²⁴.

Η θεωρία αυτή απέτυχε να εξηγήσει τη διαφοροποίηση της συμπεριφοράς των υποκειμένων, τα οποία εκτίθενται σε παρόμοια περιβάλλοντα, αλλά αναπτύσσουν διαφορετικές μορφές αντίδρασης και κοινωνικής συμπεριφοράς²²⁵.

B.3 - Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ

Στη θεωρία των κοινωνικών πόρων, η οικογένεια θεωρείται κοινωνικό σύστημα, του οποίου η οργάνωση στηρίζεται στην ισχύ ή απειλή ισχύος. Έτσι, όσο περισσότερους ατομικούς, οικονομικούς και κοινωνικούς πόρους έχει ένα άτομο, τόσο περισσότερη κοινωνική δύναμη έχει και επομένως μπορεί να επιβληθεί στο θύμα²²⁶. Όταν το άτομο έχει κοινωνική δύναμη δεν ασκεί βία, αλλά όταν υπάρχει έλλειψη ή διακινδύνευση των κοινωνικών πόρων, οδηγείται στην άσκηση βίας, προκειμένου να ανακτήσει και να διατηρήσει τη χαμένη του κοινωνική δύναμη. Αυτό συμβαίνει για παράδειγμα λόγω της προβολής αντρικών ρόλων από τα Μέσα Μαζικής

²²³ Παπαμχαήλ Π. Στέλλα, ο.π., σελ. 59 επ.

²²⁴ Gelles Richard and Pedrick Cornell Claire, *Intimate Violence in Families*, σελ. 112 επ.

²²⁵ Παπαμχαήλ Π. Στέλλα, ο.π., σελ. 59 επ.

²²⁶ Αρτινοπούλου Βάσω, ο.π., σελ. 6 · Gelles Richard and Pedrick Cornell Claire, *Intimate Violence in Families*, σελ.

Ενημέρωσης, οι οποίοι απέχουν πολύ από την πραγματικότητα, και στους οποίους είναι αδύνατο να ανταπεξέρθουν οι άντρες, μειώνοντας κατ' αυτόν τον τρόπο το αίσθημα υπεροχής τους²²⁷.

Ταυτόχρονα, οι άντρες αντιλαμβάνονται τις γυναίκες ως αντικείμενα, στα οποία έχουν επενδύσει συναισθηματικά, και εκτονώνονται συναισθηματικά σε αυτές (τις κακοποιούν), διότι δεν κατάφεραν να είναι αυτό που θέλουν, δηλαδή να τους παρέχουν αγάπη, στοργή, φροντίδα. Μάλιστα, σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, όσο περισσότερο δεν ακολουθεί τις παραδοσιακές αρχές η γυναίκα (να μην εργάζεται, να κάθεσαι σπίτι να προσέχει τα παιδιά, να εξαρτάται οικονομικά από τον άντρα), τόσο πιο έντονο είναι το φαινόμενο της κακοποίησης. Ωστόσο, η θεωρία αυτή δεν επιβεβαιώνεται, καθώς στη σύγχρονη εποχή που η κοινωνική δύναμη της γυναίκας είναι μεγαλύτερη, δεν ακολουθεί αναλόγως και το υπό εξέταση φαινόμενο, ήτοι η κακοποίηση τους²²⁸.

B.4 - Η ΦΕΜΙΝΙΣΤΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ

Σύμφωνα με τη φεμινιστική θεώρηση, η κοινωνία δομείται έτσι ώστε να ενισχύεται το πατριαρχικό μοντέλο, το οποίο προάγει και καλλιεργεί την ανδρική κυριαρχία τόσο μέσα στην οικογένεια, όσο και στους υπόλοιπους κοινωνικούς θεσμούς. Η υπάρχουσα δομή της οικογένειας οφείλεται στην οικονομική, κοινωνική και ιστορική εξέλιξη της. Έτσι, κεντρικό στοιχείο της θεώρησης αυτής είναι η ύπαρξη υποτέλειας των γυναικών από τους άντρες. Η κακοποίηση των γυναικών οφείλεται στους μηχανισμούς εμπέδωσης της ανδρικής κυριαρχίας και υποταγής της γυναίκας στην εξουσία του άντρα. Επίσης, η πατριαρχία διατηρείται εφοδιάζοντας η κοινωνία τους άντρες με οικονομική ανεξαρτησία, κοινωνική καταξίωση και άλλα προνόμια, ενώ οι γυναίκες κατέχουν λιγότερη κοινωνική δύναμη και ως εκ τούτου είναι ανήμπορες να αντιμετωπίσουν τη βία των αντρών. Η υπεροχή του άντρα δεν είναι βιολογική αλλά κοινωνική, καθώς στην πλειοψηφία τους οι κοινωνίες είναι πατριαρχικά δομημένες, χωρίς να ελλείπουν και ελάχιστες μητριαρχικές κοινωνίες²²⁹. Έτσι, οι γυναίκες θεωρούνται υποδεέστερες από τους άντρες και οι κοινωνικές δομές αποσκοπούν στη διαίωνιση της επικυριαρχίας των αντρών²³⁰.

²²⁷ Παπαμχαήλ Π. Στέλλα, ο.π., σελ. 63 επ.

²²⁸ Παπαμχαήλ Π. Στέλλα, ο.π., σελ. 63 επ.

²²⁹ Παπαμχαήλ Π. Στέλλα, ο.π., σελ. 65 επ.

²³⁰ Αρτινοπούλου Βάσω, σελ. 7

Μειονέκτημα της θεωρίας αυτής είναι ότι χρησιμοποιεί έναν μόνο παράγοντα (πατριαρχία) για να εξηγήσει τη βία²³¹.

B.5 - Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΥΠΟΚΟΥΛΤΟΥΡΑΣ ΤΗΣ ΒΙΑΣ

Η θεωρία της υποκουλτούρας της βίας ενώνει τις ψυχολογικές και τις κοινωνιολογικές θεωρήσεις. Σύμφωνα με την θεωρία αυτή, η βίαιη συμπεριφορά εξαρτάται από τις πολιτισμικές διαφορές των δύο φύλων και όχι από τις βιοψυχικές τους διαφορές. Ως υποκουλτούρα ορίζεται ένα διαμορφωμένο σύμπλεγμα κανόνων, αξιών και στάσεων, μέσα στο οποίο η βία και η επιθετικότητα έχουν καθιερωθεί και επικρατήσει στο σύνολο των αξιών της κοινωνίας. Η μη χρήση βίας από ένα μέλος της κοινωνικής ομάδας έρχεται σε αντίθεση με τις αξίες της ομάδας και αυτό θα παραγκωνιστεί, ενώ η χρήση της βίας όχι μόνο είναι αποδεκτή, ακόμη και από το θύμα, αλλά και επιβραβεύεται, και ως εκ τούτου ο δράστης δεν νιώθει ενοχές για τη συμπεριφορά του. Η βία υιοθετείται μέσω της κοινωνικής μάθησης, ενώ τα μέλη της κοινωνικής ομάδας δεν καταφεύγουν πάντοτε στη βία ούτε τη χρησιμοποιούν όλα στον ίδιο βαθμό²³². Κάθε κοινωνική ομάδα έχει διαφορετικά επίπεδα βίας, ανάλογα με τις νόρμες και τις αξίες που ενθαρρύνουν τη βίαιη συμπεριφορά. Έτσι, η βίαιη συμπεριφορά είναι αποδεκτή τόσο από τους δράστες όσο και από τα θύματα εντός ενός περιβάλλοντος υποκουλτούρας²³³. Η θεωρία αυτή επιβεβαιώνεται από το γεγονός ότι συνήθως τα βίαια επεισόδια συμβαίνουν σε συγκεκριμένες γεωγραφικές περιοχές²³⁴.

B.6 - Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΜΑΘΗΣΗΣ

Σύμφωνα με τη θεωρία της κοινωνικής μάθησης, τα προτυπα συμπεριφοράς, οι κοινωνικοί κανόνες, ρόλοι και αξίες, οι τρόποι αντιμετώπισης των προβλημάτων και επίλυσης των διαφορών και των συγκρούσεων μαθαίνονται από πολύ μικρή ηλικία από την οικογένεια, η

²³¹ Gelles Richard and Pedrick Cornell Claire, ό.π., σελ. 115

²³² Παπαμχαήλ Π. Στέλλα, ό.π., σελ. 68

²³³ Αρτινοπούλου Βάσω, ό.π., σελ. 7

²³⁴ Αρτινοπούλου Βάσω, ό.π., σελ. 7

οποία αποτελεί πρωτογενή φορέα κοινωνικοποίησης. Τα παιδιά παρακολουθούν και μιμούνται άτομα και από τα δύο φύλα, είτε πρόκειται για ενήλικες είτε για παιδιά, ακόμα και συμβολικά μοντέλα, όπως είναι οι ήρωες στην τηλεόραση. Επίσης μαθαίνουν πως να αντιμετωπίζουν το άγχος και την απογοήτευση²³⁵. Έτσι, το παιδί βιώνει για πρώτη φορά τη βία στην οικογένεια, είτε ως θύμα είτε ως μάρτυρας σκηνών βίας. Με αυτόν τον τρόπο λαμβάνει τη βία ως μοντέλο λειτουργίας και οργάνωσης των ενδοοικογενειακών σχέσεων, το οποίο έτσι μεταφέρεται από γενιά σε γενιά²³⁶, ενώ μαθαίνει τόσο τεχνικές βίας (όπως και το γιατί και πότε της βίας) όσο και ότι η βία αποτελεί αποδεκτή συμπεριφορά²³⁷. Επομένως το παιδί λαμβάνει τη βία ως αποδεκτή συμπεριφορά και τρόπο επίλυσης των συγκρούσεων και εκτόνωσης των αρνητικών συναισθημάτων, ενώ μαθαίνει τα δικαιολογητικά σχήματα για τη βίαιη συμπεριφορά του²³⁸. Ο δράστης όχι μόνο μαθαίνει από την οικογένειά του τη βίαιη συμπεριφορά αλλά και την ηθική δικαιολόγησή της²³⁹, καθώς ενισχύεται με επιβράβευση από το περιβάλλον του (στα αγόρια), με αποτέλεσμα να δικαιολογεί ηθικά και κοινωνικά τη συμπεριφορά του²⁴⁰.

B.6.1 - Ο ΚΥΚΛΟΣ ΤΗΣ ΒΙΑΣ

Σύμφωνα με τον Gelles, τόσο ο θύτης όσο και το θύμα προέρχονται από οικογένειες με ιστορικό βίας. Επίσης, από έρευνες έχει διαπιστωθεί ότι ακόμα και η περίπτωση που το παιδί είναι μάρτυρας βίας μπορεί να οδηγήσει σε επιθετική ενδοοικογενειακή συμπεριφορά²⁴¹. Μάλιστα, σύμφωνα με τον ίδιο, αυτό ισχύει περισσότερο για τους άντρες παρά για τις γυναίκες. Υποστηρίζει δε ότι το ιστορικό βίαιου οικογενειακού περιβάλλοντος δεν οδηγεί πάντοτε σε μια βίαιη ενήλικη συμπεριφορά. Έτσι, ενώ οι πιθανότητες κάποιος να γίνει θύτης ή θύμα εάν προέρχεται από ένα βίαιο οικογενειακό περιβάλλον είναι μεγάλες, υπάρχουν βίαιοι άνθρωποι, οι οποίοι όμως δεν έχουν εκτεθεί σε βίαιες συμπεριφορές, και άνθρωποι που έχουν εκτεθεί σε

²³⁵ Gelles Richard and Pedrick Cornell Claire, ό.π., σελ. 113

²³⁶ Παπαμιχαήλ Π. Στέλλα, ο.π., σελ. 70 επ. · Viano Emilio, Intimate Violence: Interdisciplinary Perspectives, σελ. 15

²³⁷ Gelles Richard, The violent home, σελ. 171

²³⁸ Gelles Richard, ό.π., σελ. 180 επ.

²³⁹ Gelles Richard and Pedrick Cornell Claire, ό.π., σελ. 113

²⁴⁰ Gelles J. Richard and Pedrick Cornell Claire, ό.π., σελ. 113 · Αρτινοπούλου Βάσω, ό.π., σελ. 8

²⁴¹ Υποστηρίζεται ότι ακόμη και η παραμέληση στην παιδική ηλικία μπορεί να οδηγήσει σε μετάπειτα βίαιη συμπεριφορά. Βλ. Hall Harold, Lethal violence: a sourcebook on fatal domestic, acquaintance and stranger violence, σελ. 274

βίαιες συμπεριφορές, οι οποίοι δεν είναι βίαιοι²⁴². Ωστόσο, τα άτομα που έχουν υπάρξει θύματα βίας σε σπάνιο επίπεδο είναι λιγότερο πιθανό να γίνουν δράστες κακοποίησης. Βέβαια, το παιδί μπορεί να μην θυμάται τη βία στην ενήλικη ζωή του ή να μην την αποδεχτεί αλλά αντίθετα να την αποφεύγει²⁴³.

Σύμφωνα με την Pagelow, στην θεωρία του κύκλου της βίας πρέπει να προστεθεί και ο παράγοντας του φύλου. Υποστηρίζει ότι ένα αγόρι που είναι μάρτυρας της βίας του πατέρα είναι πιο πιθανό να γίνει ένας βίαιος ενήλικας από ένα αγόρι που είναι το θύμα της βίας του πατέρα, αλλά και ότι τα αγόρια που είναι θύματα της βίας του πατέρα είναι πιο πιθανό να γίνουν βίαιοι ενήλικοι από τα κορίτσια που είναι θύματα της βίας της μητέρας. Αυτό το συμπέρασμά της το δικαιολογεί στις διαφορετικές απαντήσεις της κοινωνίας στην επιθετικότητα αγοριών και κοριτσιών και στην κοινωνική επιδοκιμασία της αντρικής βίας²⁴⁴.

Δεν είναι γνωστό πως το να είναι το παιδί μάρτυρας ή θύμα κακοποίησης μεταφράζεται στη συνέχεια σε μια επιθετική και βίαιη συμπεριφορά, ωστόσο υποστηρίζεται ότι ίσως η πρόωγη θυματοποίηση να αφήνει συναισθηματικά και αναπτυξιακά σημάδια που μπορούν να καταστρέψουν την αίσθηση του εαυτού του παιδιού ή της προσωπικότητάς του²⁴⁵.

Η θεωρία αυτή έχει δεχτεί κριτική λόγω της αδυναμίας της να εξηγήσει το γεγονός ότι άτομα που προέρχονται από βίαιες οικογένειες αποφεύγουν την βία. Μάλιστα, αδυνατεί να εξηγήσει το γεγονός ότι παιδιά που έχουν ανατραφεί στο ίδιο βίαιο περιβάλλον, άλλα υιοθετούν βίαιη ενήλικη συμπεριφορά και άλλα όχι. Από έρευνες δε που έχουν πραγματοποιηθεί προέκυψε ότι η βία δεν μεταφέρεται στον ίδιο βαθμό από γενιά σε γενιά και η ύπαρξη ιστορικού βίας στην οικογένεια του δράστη δεν είναι ο μόνος παράγοντας που οδηγεί στη βίαιη συμπεριφορά, αλλά εξαρτάται και από ατομικούς παράγοντες. Επίσης, μεγαλύτερες πιθανότητες εμφάνισης βίαιης συμπεριφοράς έχει το άτομο που ήταν μάρτυρας επεισοδίων βίας παρά το άτομο που ήταν το ίδιο

²⁴² Gelles J. Richard and Pedrick Cornell Claire, ό.π., σελ. 75 επ.

²⁴³ Gelles Richard, ό.π., σελ. 173 επ.

²⁴⁴ Pagelow Mildred Daley with the assistance of Lloyd W. Pagelow, Family violence, σελ. 253

²⁴⁵ Lori L. Heise, Violence Against Women: An Integrated, Ecological Framework, σελ. 268

το θύμα της βίας, καθώς η χρήση βίας κατά του παιδιού θεωρείται ως αποδεκτό μέσο πειθαρχίας του²⁴⁶.

Ωστόσο, τα παιδιά, όταν είναι μάρτυρες ή θύματα βίας στην οικογένεια, μπορεί να μάθουν να χρησιμοποιούν τη βία, αλλά μπορεί να μάθουν και να την αποφεύγουν, καθώς μαθαίνουν τις δυσάρεστες επιπτώσεις της στο θύμα, ενώ τα παιδιά έχουν συνήθως ανεπτυγμένο το αίσθημα της δικαιοσύνης. Επίσης, οι άνθρωποι μαθαίνουν καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής τους, και όσο κι αν είναι σημαντικές οι παιδικές εμπειρίες, η διαδικασία της μάθησης δεν σταματάει στην παιδική ηλικία²⁴⁷.

B.6.2 - Η ΨΥΧΟΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΚΤΗΤΗΣ ΑΔΥΝΑΜΙΑΣ

Η ψυχοκοινωνική θεωρία της επίκτητης αδυναμίας προέρχεται από τη θεωρία της κοινωνικής μάθησης και εξηγεί γιατί η κακοποιημένη γυναίκα γίνεται θύμα της κακοποίησης και πώς αυτή η διαδικασία καταλήγει στο σημείο της ψυχολογικής παράλυσης. Επίκτητη αδυναμία ονομάζεται η περιοχή της έρευνας που αφορά την ενίσχυση σε μικρή ηλικία εκείνων των αντιδράσεων, οι οποίες οδηγούν σε παθητική συμπεριφορά²⁴⁸.

Σύμφωνα με την έννοια της ενίσχυσης στη θεωρία της κοινωνικής μάθησης, αν μια συμπεριφορά έχει ένα επιθυμητό αποτέλεσμα, τείνουμε να την επαναλάβουμε. Αν περιμένουμε ότι μια συμπεριφορά μας θα έχει σίγουρα ένα επιθυμητό αποτέλεσμα, αισθανόμαστε ότι έχουμε τον έλεγχο της κατάστασης. Για να επαληθεύσουμε ότι έχουμε πράγματι τον έλεγχο της κατάστασης, επαναλαμβάνουμε την ίδια συμπεριφορά και στην περίπτωση που επιτευχθεί το ίδιο αποτέλεσμα, επιβεβαιώνεται ότι έχουμε τον έλεγχο. Αντίστοιχα, αν θέλουμε διαφορετικό αποτέλεσμα, δεν επαναλαμβάνουμε την ίδια συμπεριφορά. Στην αντίθετη περίπτωση, αν μια συμπεριφορά μας δεν έχει το αποτέλεσμα που περιμέναμε, θα προσπαθήσουμε να βρούμε μια

²⁴⁶ Παπαμχαήλ Π. Στέλλα, ο.π., σελ. 70 επ.

²⁴⁷ Dobash Emerson and Dobash Russell, ο.π., σελ. 152 επ.

²⁴⁸ Leone E. Walker, Η κακοποιημένη γυναίκα, σελ. 67

λογική εξήγηση. Αν δεν βρούμε καμία εξήγηση, σημαίνει ότι δεν έχουμε τον έλεγχο της κατάστασης²⁴⁹.

Έχει αποδειχθεί με πειράματα ότι, «αν ένας οργανισμός βιώνει καταστάσεις που δεν μπορεί να ελέγξει, τότε εξαφανίζονται τα κίνητρα που χρειάζονται για να αντιδράσει σε ανάλογες καταστάσεις. Ακόμα κι αν, αργότερα, είναι δυνατό να κάνει τις κατάλληλες αντιδράσεις που ελέγχουν τις καταστάσεις αυτές, ο οργανισμός θα δυσκολεύεται να πιστέψει ότι έχει τον έλεγχο των αντιδράσεων και οι αντιδράσεις είναι πραγματικά αποτελεσματικές. Ο οργανισμός, επίσης, θα δυσκολεύεται να μάθει τον τρόπο με τον οποίο θα επαναλαμβάνει τις αντιδράσεις. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα μια προφανή διαταραχή της ψυχικής και φυσικής υγείας του οργανισμού. Κατάθλιψη και άγχος φαίνεται να είναι χαρακτηριστικά της συμπεριφοράς του οργανισμού»²⁵⁰.

Η θεωρία της επίκτητης αδυναμίας αποτελείται από τα εξής τρία βασικά στοιχεία: α) πληροφορίες γύρω από αυτό που θα συμβεί, β) σκέψη ή νοητική αναπαράσταση αυτού που θα συμβεί (μάθηση, προσδοκία, πίστη, αντίληψη), και γ) στάση (συμπεριφορά) απέναντι σε αυτό που συμβαίνει²⁵¹.

Το σημαντικότερο στοιχείο είναι η νοητική αναπαράσταση, όπου συμβαίνει η λαθεμένη προσδοκία ότι η αντίδραση και το αποτέλεσμα είναι ανεξάρτητα. Με άλλα λόγια, εάν το άτομο έχει τον έλεγχο της κατάστασης αλλά πιστεύει ότι δεν τον έχει, αντιδρά με το φαινόμενο της επίκτητης αδυναμίας. Απ' την άλλη πλευρά, εάν το άτομο δεν έχει τον έλεγχο της κατάστασης, αλλά πιστεύει ότι τον έχει, η συμπεριφορά του δεν επηρεάζεται. Κατά αυτόν τον τρόπο, δεν έχει σημασία εάν το άτομο έχει πράγματι τον έλεγχο, σημασία έχει τι πιστεύει. Έτσι εξηγείται γιατί οι κακοποιημένες γυναίκες δεν προσπαθούν να ξεφύγουν από την κακοποίηση. Πιστεύουν ότι δεν έχουν τον έλεγχο της κατάστασης και ότι δεν μπορούν να επηρεάσουν το αποτέλεσμα, ακόμα κι αν διαπιστώσουν κάποια στιγμή κάποιο θετικό αποτέλεσμα. Με άλλα λόγια, λόγω της αντίληψής τους ότι είναι αδύναμες, συμπεριφέρονται ως τέτοιες, δηλαδή μετατρέπονται σε παθητικές και υπάκουες, ακόμα κι αν δεν είναι τόσο αδύναμες όσο θεωρούν τον εαυτό τους²⁵².

²⁴⁹ Leone E. Walker, ο.π., σελ. 66 επ.

²⁵⁰ Leone E. Walker, ο.π., σελ. 67

²⁵¹ Leone E. Walker, ο.π., σελ. 69

²⁵² Leone E. Walker, ο.π., σελ. 69

Πώς όμως μετατρέπονται οι γυναίκες σε αδύναμες; Σύμφωνα με τη Walker, η διάθεση της γυναίκας για αντίδραση εξαφανίζεται, και επομένως γίνεται παθητική, με επαναλαμβανόμενες κακοποιήσεις (με τον ίδιο τρόπο που χρησιμοποιείται το ηλεκτρικό σοκ στα πειράματα σε ζώα). Δεν πιστεύει πια ότι η αντίδρασή της μπορεί να οδηγήσει σε θετικό αποτέλεσμα, ακόμα και αν αυτό είναι εφικτό. Πιστεύει ότι οποιαδήποτε αντίδραση είναι μάταιη και κατά αυτόν τον τρόπο οδηγείται σε αμφισβήτηση της συναισθηματικής της κατάστασης, σε άγχος και σε κατάθλιψη²⁵³.

Κατά αυτόν τον τρόπο, τόσο η εκκίνηση της κακοποίησης όσο και η διατήρησή της πηγάζουν από αυτό το αίσθημα αδυναμίας. Από νωρίς στη ζωή τους οι γυναίκες μαθαίνουν ότι δεν παίζει ρόλο η συμπεριφορά τους στις διάφορες καταστάσεις, αλλά η φυσική ομορφιά τους και η εντύπωση που κάνουν στους άντρες, με αποτέλεσμα να μαθαίνουν ότι δεν έχουν τον έλεγχο των καταστάσεων. Επίσης, μαθαίνουν ότι πρέπει να είναι παθητικές. Περαιτέρω, υπάρχουν αρκετές ανισότητες μεταξύ των δύο φύλων: οι άντρες λαμβάνουν μεγαλύτερες αμοιβές, οι περισσότεροι από αυτούς υπερτερούν σε φυσική δύναμη, κλπ²⁵⁴.

Συνέπεια της επίκτητης αδυναμίας δεν είναι μόνο η κατάθλιψη και το άγχος αλλά και η έλλειψη κατανόησης της σοβαρότητας της βίας και του θανάτου. Πολλές δε γυναίκες-θύματα που σκότωσαν τον σύντροφο/ σύζυγό τους δράστη δεν πίστευαν ότι αυτός πέθανε ή δεν καταλάβαιναν τη σοβαρότητα των χτυπημάτων που του είχαν επιφέρει²⁵⁵.

Η θεωρία της επίκτητης αδυναμίας προτείνει και λύσεις για την κακοποίηση των γυναικών. Συγκεκριμένα, όπως στα πειράματα με τα ζώα έπρεπε να «σύρουν» το ζώο προς την αντίδραση που θα επιφέρει το επιθυμητό αποτέλεσμα, έτσι θα πρέπει να πείσουμε τις κακοποιημένες γυναίκες να εγκαταλείψουν τις σχέσεις κακοποίησης ή να πείσουμε τους δράστες να φύγουν από αυτές. Επίσης, προτείνεται η εκ νέου εκπαίδευση των κακοποιημένων γυναικών με σκοπό να αλλάξουν τις αντιλήψεις τους που οδηγούν στις παθητικές συμπεριφορές. Με αυτόν τον τρόπο οι γυναίκες μαθαίνουν ότι μπορούν να επιλέξουν άλλες αντιδράσεις και ότι είναι δυνατό να επέλθει ένα θετικό αποτέλεσμα. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω της ψυχοθεραπείας,

²⁵³ Leone E. Walker, ο.π., σελ. 71

²⁵⁴ Leone E. Walker, ο.π., σελ. 72 επ.

²⁵⁵ Walker Leone, ο.π., σελ. 73 επ.

με την οποία οι γυναίκες μαθαίνουν να παίρνουν πίσω τον έλεγχο της ζωής τους και να μη διατηρούν τη στάση του θύματος²⁵⁶.

B.7 - Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ

Σύμφωνα με τη θεωρία των κοινωνικών συναλλαγών, τα άτομα επιδιώκουν επιβραβεύσεις και αποφεύγουν τις αποδοκιμασίες και τις τιμωρίες²⁵⁷. Η θεωρία αυτή εφαρμόζει ένα οικονομικό μοντέλο στις ανθρώπινες σχέσεις, σύμφωνα με το οποίο τα άτομα ανταλλάσσουν τους ατομικούς τους πόρους (κύρος, ελκυστικότητα, επικοινωνιακά προσόντα κ.α.) με ένα επιθυμητό κέρδος. Έτσι, τα άτομα στις διαπροσωπικές τους σχέσεις ελέγχουν τις εναλλακτικές λύσεις που έχουν και διαλέγουν την καλύτερη βάσει του υπολογισμού ωφελειών – απωλειών. Όσον αφορά την κακοποίηση γυναικών, οι άντρες, όταν έχουν εξουσία σε μια σχέση εκμεταλλεύονται αυτήν την εξουσία ώστε να έχουν το επιθυμητό αποτέλεσμα. Σύμφωνα με τους ερευνητές, στις οικογένειες υπάρχει ανισότητα δύναμης, ειδικά εάν η γυναίκα δεν εργάζεται και ο άντρας είναι υπεύθυνος για την κάλυψη των οικονομικών αναγκών της οικογένειας. Ακόμα και από τις αλλαγές που έχουν επέλθει στις οικογένειες, με την πλειοψηφία των γυναικών να εργάζονται εκτός σπιτιού, έχουν παραμείνει οι αντιλήψεις της παραδοσιακής οικογένειας. Στις σχέσεις απλής συμβίωσης βέβαια δεν εμφανίζονται έντονα αυτές οι αντιλήψεις. Ως εκ τούτου, ο άντρας ανταλλάσσει τους κοινωνικούς του πόρους με τους συναισθηματικούς πόρους που διαθέτει η γυναίκα. Το θύμα δεν διαθέτει τα μέσα να προσφέρει με άλλο τρόπο επιβράβευση στο δράστη και η μοναδική λύση είναι να υπομένει την κακοποίηση.²⁵⁸

Οι άνθρωποι χρησιμοποιούν βία όταν το κόστος της βίαιης συμπεριφοράς είναι μικρότερο από την ωφέλεια. Το κόστος της βίας μπορεί να είναι ότι το θύμα της βίας θα ανταποδώσει το χτύπημα, η σύλληψη του δράστη, η μείωση της κοινωνικής ή οικονομικής του κατάστασης, η διάλυση της οικογένειας. Ο κοινωνικός έλεγχος είναι ένας παράγοντας που

²⁵⁶ Leone E. Walker, ο.π., σελ. 74

²⁵⁷ Gelles J. Richard and Straus A. Murray, *Intimate Violence*, σελ. 22

²⁵⁸ Παπαμχαήλ Π. Στέλλα, ο.π., σελ. 73 επ.

αυξάνει το κόστος της βίαιης πράξης, έτσι η απουσία του αυξάνει τις πιθανότητες άσκησης βίας εντός της οικογένειας.²⁵⁹

Παράγοντες που μειώνουν το κόστος είναι η ανισότητα στην οικογένεια (ο άντρας είναι δυνατότερος και μεγαλύτερος σωματικά και έχει καλύτερη οικονομική και κοινωνική κατάσταση, ενώ η γυναίκα συνήθως δεν έχει που να πάει, δεν είναι αρκετά δυνατή ή δεν έχει οικονομική επάρκεια), η ιδιωτική της φύση (μειώνει την πιθανότητα επεμβάσεις των γειτόνων ή των φορέων κοινωνικού ελέγχου), η εικόνα του «πραγματικού άντρα» στην κοινωνία (κάποιες κοινωνικές ομάδες θεωρούν ότι η επιθετική και βίαιη συμπεριφορά είναι απόδειξη ότι κάποιος είναι «πραγματικός άντρας», έτσι αυξάνεται το κοινωνικό στάτους του)²⁶⁰. Το αντάλλαγμα που λαμβάνουν όταν χρησιμοποιούν βία οι δράστες είναι έλεγχος, εξουσία και αύξηση της αυτοεκτίμησής τους²⁶¹.

Η θεωρία αυτή έχει δεχτεί κριτική διότι δεν εξηγεί τα περιστατικά βίας και εξετάζει μόνο τη πλευρά του δράστη, παραβλέποντας και ότι το θύμα έχει ενθαρρυνθεί σε μοντέλα εξάρτησης και αμυντικών στρατηγικών. Επίσης, θεωρεί το δράστη ως ωφελιμιστή και ψυχρό ορθολογιστή, πράγμα που στην πλειοψηφία των περιπτώσεων δεν επιβεβαιώνεται²⁶².

B.8 - Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

Η θεωρία του κοινωνικού ελέγχου θεωρεί τον παραβάτη ή παρεκκλίνοντα ως ορθολογιστή, που υπολογίζει με ακρίβεια το κόστος και τα οφέλη της καταχρηστικής συμπεριφοράς ή της παράνομης δραστηριότητάς του. Έτσι, τα άτομα υπολογίζουν τις ανταμοιβές τους και αποφεύγουν τις απώλειες ή τις κυρώσεις. Το κόστος μιας συμπεριφοράς μπορεί να είναι νομικά μέτρα ή απώλειες σε κοινωνικό επίπεδο²⁶³.

Όσον αφορά την κακοποίηση των γυναικών από τους άντρες τους αυτή είναι μια ορθολογική επιλογή του άντρα για χρήση βίας βάσει υπολογισμού κερδών-απωλειών. Έτσι, ένα

²⁵⁹ Gelles Richard and Pedrick Cornell Claire, ό.π., σελ. 117 · Gelles J. Richard and Straus A. Murray, ό.π., σελ. 25

²⁶⁰ Gelles Richard and Pedrick Cornell Claire, ό.π., σελ. 118 επ.

²⁶¹ Gelles J. Richard and Straus A. Murray, ό.π., σελ. 34

²⁶² Παπαμχαήλ Π. Στέλλα, ο.π., σελ. 73 επ.

²⁶³ Παπαμχαήλ Π. Στέλλα, ο.π., σελ. 76 επ.

άτομο είναι πιθανότερο να επιλέξει τη χρήση βίας, όταν ο κοινωνικός έλεγχος είναι χαλαρός και επομένως είναι μειωμένο και το κοινωνικό κόστος της συμπεριφοράς του. Σύμφωνα με τον Hirschi, εάν το άτομο έχει αναπτύξει ισχυρούς κοινωνικούς δεσμούς, τότε μειώνονται οι πιθανότητες να παρεκκλίνει. Έτσι, η σύνδεση των αντρών με τις συντρόφους τους, τους φίλους και τους συγγενείς, αλλά και με ηθικές αρχές και κοινωνικούς κανόνες, είναι πιθανό να αποτρέψει τους άντρες από τη βίαιη συμπεριφορά εις βάρος των συντρόφων τους²⁶⁴.

Αξίζει να αναφερθούμε στον Gelles, ο οποίος ερεύνησε την θεωρία του κοινωνικού ελέγχου για τη βίαιη συμπεριφορά στην οικογένεια, στηριζόμενος σε παράγοντες, οι οποίοι επιδρούν καθοριστικά στην εκδήλωση αυτής. Οι παράγοντες αυτοί είναι η «*θεατότητα*», η κατανομή της δύναμης μεταξύ των συντρόφων και η νομιμοποίηση ή κοινωνική αποδοχή της βίας. Όσον αφορά την «*θεατότητα*», οι συγκρούσεις στις προσωπικές σχέσεις έχουν ιδιωτική φύση, με την έννοια ότι είναι μειωμένη η πρόσβαση των φορέων του επίσημου κοινωνικού ελέγχου στο εσωτερικό τους. Η μειωμένη αυτή πρόσβαση μπορεί να οφείλεται σε διάφορους παράγοντες, όπως η ελλιπής γνώση των φορέων ελέγχου και κοινωνικής παρέμβασης, η αδυναμία ενεργοποίησης και κινητοποίησής τους, η απροθυμία των υποκειμένων να δημοσιοποιήσουν ένα ιδιωτικό-προσωπικό γεγονός. Επίσης, στις προσωπικές σχέσεις παρουσιάζεται άνιση κατανομή της δύναμης και του ελέγχου οικονομικών και άλλων πηγών. Τα άτομα που έχουν τον μεγαλύτερο έλεγχο στις πηγές αυτές, θεωρούνται ότι έχουν την μεγαλύτερη δύναμη εντός της σχέσης. Όσον αφορά τον τρίτο παράγοντα, ο Gelles υποστηρίζει ότι η βία μπορεί να επιφέρει είτε κοινωνική αποδοκιμασία είτε κοινωνική επιδοκιμασία, ανάλογα με την ένταση της κοινωνικής ανοχής για τις βίαιες συμπεριφορές. Στην περίπτωση της κοινωνικής αποδοκιμασίας ο δράστης έχει αρκετές απώλειες (κοινωνική εκτίμηση, αναγνώριση, κύρος, καταξίωση, συμπάθεια, κ.α.) και επομένως προσπαθεί να δικαιολογήσει τη συμπεριφορά του, κατηγορώντας π.χ. την κατανάλωση αλκοόλ. Στην περίπτωση της κοινωνικής επιδοκιμασίας, ο δράστης έχει ελάχιστες ή και καθόλου απώλειες²⁶⁵.

Έτσι, σύμφωνα με τον Gelles, *«όσο πιο μεγάλη είναι η απομόνωση του ζευγαριού από τον κοινωνικό έλεγχο, όσο πιο άνιση είναι η κατανομή δύναμης ανάμεσα στον άντρα και στη γυναίκα και όσο πιο υψηλός είναι ο βαθμός κοινωνικής αποδοχής και νομιμοποίησης της βίας, τόσο*

²⁶⁴ Παπαμχαήλ Π. Στέλλα, ο.π., σελ. 76 επ.

²⁶⁵ Gelles J. Richard and Pedrick Cornell Claire, ό.π., σελ. 132 επ.

μεγαλύτερες είναι οι πιθανότητες εκδήλωσης βίαιης και καταχρηστικής συμπεριφοράς, γιατί το κόστος αυτής της συμπεριφοράς είναι χαμηλό και συνεπώς δεν πλήττεται το κύρος ή η κοινωνική υπόσταση του δράστη»²⁶⁶.

Κατά την ερμηνεία αυτή του Gelles ασκήθηκε κριτική, διότι δεν διερεύνησε το ρόλο και άλλων μεταβλητών, όπως είναι η ηλικία, η μόρφωση, η κοινωνική και οικονομική θέση του δράστη και του θύματος. Επίσης, δέχθηκε κριτική για την απουσία της οπτικής του φύλου και τη διερεύνηση του ρόλου του στη συμπεριφορά των υποκειμένων²⁶⁷.

B.9 - Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΩΝ ΡΟΛΩΝ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ

Σύμφωνα με τη θεωρία της κοινωνικοποίησης των ρόλων των φύλων, από την αρχή της κοινωνικής τους ζωής, οι άντρες ενθαρρύνονται να είναι περισσότερο επιθετικοί από της γυναίκες (η επιθετικότητα αυξάνει τον ανδρισμό τους και την αρρενωπότητά τους), ενώ αποθαρρύνονται στην έκφραση των συναισθημάτων τους, πράγμα που τους αφήνει μόνη οδό για την επίλυση των συγκρούσεων τη βία²⁶⁸.

B.10 - Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ

Αιτία της κακοποίησης, σύμφωνα με τη θεωρία των οικογενειακών συστημάτων, είναι η ανισορροπία των δυναμικών και των σχέσεων μεταξύ των μελών της οικογένειας, οι οποίες οφείλονται στα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας των μελών της, στις ματαιώσεις που αυτά δέχονται, στις συγκρούσεις μεταξύ τους²⁶⁹.

B.11 - Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΩΝ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΩΝ ΔΕΣΜΩΝ

²⁶⁶ Παπαμχαήλ Π. Στέλλα, ο.π., σελ. 78 επ.

²⁶⁷ Παπαμχαήλ Π. Στέλλα, ο.π., σελ. 80

²⁶⁸ Αρτινοπούλου Βάσω, ό.π., σελ. 7

²⁶⁹ Αρτινοπούλου Βάσω, ο.π., σελ. 8

Η θεωρία των συναισθηματικών δεσμών χρησιμοποιεί ψυχολογικές και κοινωνιολογικές παραμέτρους για την ερμηνεία της κακοποίησης των γυναικών. Έτσι, η κακοποίηση οφείλεται σε ανεπαρκείς και ακατάλληλες σχέσεις με τους γονείς. Τα προβλήματα αυτά των συναισθηματικών δεσμών που δημιουργούνται στην παιδική ηλικία, δημιουργούν πρόσφορο έδαφος για δυσκολίες στις στενές διαπροσωπικές σχέσεις κατά την ενήλικη ζωή²⁷⁰.

B.12 - Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΑΝΑΚΟΛΟΥΘΙΑΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΤΑΞΗΣ

Σύμφωνα με τη θεωρία της ανακολουθίας της κοινωνικής τάξης, η βίαιη συμπεριφορά οφείλεται στην έλλειψη πόρων και στο επακόλουθο άγχος που βιώνει το άτομο από την ασύμμετρη κατανομή αυτών των πόρων²⁷¹.

B.13 - ΟΙ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΙΣΤΙΚΕΣ ΘΕΩΡΙΕΣ

Σύμφωνα με τις συμπεριφοριστικές θεωρίες, η βίαιη συμπεριφορά είναι αποτέλεσμα της επιβράβευσης σε περιπτώσεις άσκησης βίας και τιμωρίας σε περιπτώσεις αποφυγής της βίας. Η επιβράβευση μπορεί να πάρει διάφορες μορφές, όπως συμπεριφοριστική (για παράδειγμα ενδοτικότητα στις επιθυμίες του ατόμου με βίαιη συμπεριφορά), συναισθηματική (π.χ. σαδιστική ευχαρίστηση), κοινωνική (π.χ. επιβεβαίωση της δύναμης και της εξουσίας του ατόμου με βίαιη συμπεριφορά)²⁷².

B.14 - ΟΙ ΓΝΩΣΤΙΚΕΣ ΘΕΩΡΙΕΣ

Σύμφωνα με τη γνωστική θεώρηση, *«η κακοποίηση είναι απόρροια της εκδραμάτισης από το δράστη φαντασιωτικών σκηνών, ή αν ο τελευταίος προσπαθεί να επιλύσει τυχόν γνωστικές ασυμφωνίες σχετικά με την εικόνα του εαυτού του. Ειδικότερα, οι φαντασιώσεις σεξουαλικής*

²⁷⁰ Αρτινοπούλου Βάσω, ο.π., σελ. 9

²⁷¹ Αρτινοπούλου Βάσω, ο.π., σελ. 9

²⁷² Αρτινοπούλου Βάσω, ο.π., σελ. 6

επικυριαρχίας και σωματικής επιθετικότητας θεωρούνται ως πρόδρομοι της σεξουαλικής και της σωματικής κακοποίησης»²⁷³.

Καμιά από τις ανωτέρω θεωρίες δεν μπορεί από μόνη της να ερμηνεύσει το φαινόμενο της κακοποίησης των γυναικών από τους συντρόφους/ συζύγους τους, καθώς τα αίτιά του είναι πολυπαραγοντικά. Αντιθέτως, πρέπει να ληφθούν υπόψην τόσο τα ατομικά χαρακτηριστικά του θύματος και του δράστη, όσο και τα κοινωνικά πρότυπα και οι αξίες, οι κοινωνικές δομές, ο ρόλος το φύλων και οι σχέσεις εξουσίας, η εκμάθηση συμπεριφορών από τους κοινωνικούς φορείς, όπως είναι η οικογένεια και το σχολείο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ' – ΠΡΟΛΗΨΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ

Πρωτοβάθμια πρόληψη: Η πρωτοβάθμια πρόληψη περιλαμβάνει προγράμματα που έχουν στόχο τον περιορισμό των αιτίων που προκαλούν άμεσα ή έμμεσα το πρόβλημα. Έχει μακροπρόθεσμους στόχους και προσπαθεί να αλλάξει τις στάσεις και τις αξίες του πολιτισμού μας²⁷⁴, π.χ. να μειωθεί ο στερεότυπος διαχωρισμός των δύο φύλων, να μειωθεί η βία στην κοινωνία μας, να μειωθεί η σκληρότητα στην πειθάρχηση των παιδιών, να κατανοηθεί η διαδικασία που μετατρέπει την κακοποιημένη γυναίκα σε θύμα, να εκπαιδευτούν ειδικά τα άτομα στα κοινωνικά επαγγέλματα και τις κοινωνικές υπηρεσίες.

Δεν είναι σαφές εάν οι στάσεις απέναντι στη βία σχετίζονται απλώς με τη βία στις διαπροσωπικές σχέσεις ή έχουν κάποιο αιτιακό ρόλο σε αυτή, ωστόσο είναι εύλογο ότι η αλλαγή των στάσεων απέναντι στη βία μεταξύ των συντρόφων μπορεί να οδηγήσει σε αλλαγές στην

²⁷³ Αρτινοπούλου Βάσω, ο.π., σελ. 6

²⁷⁴ Walker Leone, ό.π. σελ. 192

άσκηση της βίας. Είναι επίσης πιθανό οι δύο αυτοί παράγοντες να έχουν αμφίδρομες επιδράσεις²⁷⁵.

Δευτεροβάθμια παρέμβαση: Η δευτεροβάθμια παρέμβαση περιλαμβάνει πιο περιορισμένες επεμβάσεις, όπως νομικές συμβουλές, οικονομική ενίσχυση, παροχή πληροφοριών στην κακοποιημένη γυναίκα²⁷⁶.

Τριτοβάθμια παρέμβαση: Στην τριτοβάθμια παρέμβαση ανήκουν τα καταφύγια, η άμεση νοσηλεία, η ψυχοθεραπεία²⁷⁷. Τα τρία αυτά επίπεδα παρέμβασης πρέπει να υπάρχουν ταυτόχρονα.

Έτσι, θα πρέπει να γίνεται μια διαρκής καμπάνια με τη βοήθεια των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης για την ενημέρωση του κοινού για το πρόβλημα της εδοοικογενειακής βίας και τα μέσα προστασίας, να δημιουργηθούν εκπαιδευτικά προγράμματα πάνω στο πρόβλημα και στην αντιμετώπισή του, να χρηματοδοτηθούν καταφύγιο κακοποιημένων γυναικών, να εκπαιδευτεί η αστυνομία ώστε να αντιμετωπίζει τα περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας με τον ίδιο τρόπο που αντιμετωπίζει τα υπόλοιπα περιστατικά βίας²⁷⁸.

Επίσης, πρέπει να γίνονται έρευνες για τη διαπίστωση της έκτασης του προβλήματος και της αποτελεσματικότητας των προγραμμάτων που εφαρμόζονται, να θεσπιστεί πληροφόρηση ομάδων-στόχων, ιατρικού και νοσηλευτικού προσωπικού, αστυνομικών και δικαστικών για θέματα ισότητας των δύο φύλων και σωστών διαπροσωπικών σχέσεων, να γίνουν γνωστές στα θύματα οι παρεχόμενες υπηρεσίες, κ. ά.²⁷⁹ Επιπλέον, οι νέοι θα πρέπει να διδάσκονται αμοιβαίο σεβασμό, οι ισχύοντες νόμοι θα πρέπει να εφορμίζονται αυστηρότερα, να γίνουν περισσότερες εκστρατείες πληροφόρησης και οι αστυνομικοί θα πρέπει να εκπαιδευτούν στα δικαιώματα των γυναικών.

Στόχος των προγραμμάτων συμβουλευτικής και κοινωνικής αρωγής είναι η δημιουργία καταφυγίων και συμβουλευτικών σταθμών, η παροχή υπηρεσιών νομικής προστασίας, η

²⁷⁵ Frank D. Fincham, Ming Cui, Scott Braithwaite, and Kay Pasley, Attitudes Toward Intimate Partner Violence in Dating Relationships, σελ. 267

²⁷⁶ Walker Leone, ό.π. σελ. 193

²⁷⁷ Walker Leone, ό.π. σελ. 193

²⁷⁸ Walker Leone, ό.π. σελ. 191

²⁷⁹ Κ. Δ. Σπινέλλη, σε: ΘΥΜΑΤΟΛΟΓΙΚΑ, Η βία στην οικογένεια, σελ. 31 επ.

προώθηση των δικαιωμάτων των γυναικών, η αλλαγή του ποινικού συστήματος για την καλύτερη προστασία των θυμάτων, καθιέρωση ενημερωτικών-εκπαιδευτικών προγραμμάτων των επαγγελματιών, η προώθηση νέων νομικών και κοινωνικών υπηρεσιών, εκπαιδευτικά σεμινάρια ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του κοινού για τα θέματα ενδοοικογενειακής βίας, καθώς μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού δεν γνωρίζει ότι πρόκειται για ποινικό αδίκημα ούτε ότι έχει την δυνατότητα νομικής βοήθειας σε περίπτωση οικονομικής αδυναμίας, η κατάλληλη τιμωρία του δράστη²⁸⁰.

Ωστόσο, όσον αφορά την παρέμβαση στα περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας, δημιουργούνται ορισμένα ερωτήματα, όπως πότε και υπό ποιες συνθήκες μπορούν και πρέπει να παρεμβαίνουν οι κοινωνικές υπηρεσίες, μέχρι ποιο σημείο μπορεί να φτάσει η νομική και κοινωνική παρέμβαση, και το εάν η οικογένεια έχει το δικαίωμα να διευθετήσει μόνη της τα προβλήματα που εκδηλώνονται μέσα στην ιδιωτική της σφαίρα.

Γ.1.1 – ΚΑΤΑΦΥΓΙΑ

Το πρώτο καταφύγιο ιδρύθηκε στην Αγγλία το 1971²⁸¹. Τα καταφύγια αποτελούν ένα ασφαλή χώρο όπου τα θύματα κακοποίησης μπορούν να παραμείνουν με τα παιδιά τους για ορισμένο χρονικό διάστημα, ώστε να μπορέσουν να δραπετεύσουν από το βίαιο περιβάλλον και να σχεδιάσουν το μέλλον τους²⁸². Στο πλαίσιο των καταφυγίων μπορεί να παρέχονται συμβουλευτικές, ενημερωτικές, ιατρικές και νομικές υπηρεσίες.

Η χρονική διάρκεια παραμονής στο καταφύγιο εξαρτάται από το κάθε άτομο. Πολλές φορές τα θύματα κακοποίησης επιστρέφουν στη βίαιη σχέση²⁸³. Υποστηρίζεται ότι όσο περισσότερο παραμένει η κακοποιημένη γυναίκα στο καταφύγιο, τόσο πιθανότερο είναι να μην επιστρέψει στη βίαιη σχέση, ενώ η παραμονή της γυναικάς στο καταφύγιο μπορεί να οδηγήσει και το δράστη στην αναζήτηση θεραπείας²⁸⁴. Τα καταφύγια προσφέρουν αίσθημα ασφάλειας και

²⁸⁰ Παπαμιχαήλ Π. Στέλλα, ο.π., σελ. 140 επ.

²⁸¹ Van Hasselt Vincent, Morrison Randall, Bellack Alan and Hersen Michel, Handbook of Family Violence, σελ. 333

²⁸² Παπαμιχαήλ Π. Στέλλα, ο.π., σελ. 141

²⁸³ Walker Leone, ό.π. σελ. 193

²⁸⁴ Van Hasselt Vincent, Morrison Randall, Bellack Alan and Hersen Michel, ό.π., σελ. 335

υποστήριξης, παρέχουν βοήθεια στις γυναίκες να σταματήσουν να είναι αδύναμες και να κάνουν αλλαγές στη ζωή τους, ενώ ταυτόχρονα ανακαλύπτουν ότι δεν είναι οι μόνες με αυτό το πρόβλημα και έχουν τη δυνατότητα να επικοινωνήσουν με άλλα άτομα που αντιμετωπίζουν τις ίδιες καταστάσεις.

Γ.1.2 - ΙΑΤΡΙΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ

Συχνά δεν εντοπίζεται η κακοποίηση από τους θεραπευτές και αν την εντοπίσουν συνήθως μειώνουν τη σημασία και τις συνέπειές της, ενώ παρασύρονται από τους μύθους της κακοποίησης. Πολλές φορές οι σωματικές κακώσεις συνοδεύονται από ψυχοσωματικά προβλήματα, τα οποία δεν παραπέμπουν στην κακοποίηση, κάνοντας ακόμα δυσκολότερη τη διάγνωσή της. Αρκετές φορές οι ιατροί χρησιμοποιούν «ιατρικές ετικέτες» για τα θύματα, για παράδειγμα μπορεί να χαρακτηρίσουν τη γυναίκα-θύμα κακοποίησης ως υστερική, αλκοολική, ναρκομανή, καταθλιπτική. Επίσης, συχνά η θεραπεία που παρέχεται στηρίζεται στα συμπτώματα, τα οποία συνήθως αντιμετωπίζονται ξεχωριστά και όχι ως σύνολο, και δεν προλαμβάνονται επακόλουθα τραύματα. Ωστόσο, τα συμπτώματα είναι πιθανό προσωρινά να υποχωρήσουν. Πρέπει πρώτα να λυθεί το πρόβλημα της κακοποίησης και μετά να ασχοληθούν οι ιατροί με τυχόν εξαρτήσεις από αλκοόλ ή ουσίες, κατάθλιψη, φοβίες, κλπ. Οι συνέπειες αυτές της κακοποίησης τις περισσότερες φορές θεωρούνται από το ιατρικό προσωπικό ως αιτίες αυτής²⁸⁵.

Όταν απευθύνεται το θύμα κακοποίησης σε κάποιο νοσοκομείο, προτεραιότητα των ιατρών είναι η θεραπεία του ασθενούς και όχι η ανακάλυψη της αιτίας του τραύματος. Επομένως, πολλά περιστατικά κακοποίησης παραμένουν στην αφάνεια. Ορισμένες φορές τα θύματα κακοποίησης παραπέμπονται σε ψυχιατρικές κλινικές και μονάδες απεξάρτησης, χαρακτηρίζονται ως ψυχικά ασθενείς, αντιμετωπίζεται επιφανειακά το πρόβλημα της κακοποίησης, οι ιατροί συνταγογραφούν ηρεμιστικά και παυσίπονα στο θύμα και το παραπέμπουν σε ψυχιάτρου. Αποτέλεσμα όλων αυτών είναι τόσο η επιδείνωση της κατάστασης, η εξάρτηση από το θεραπευτή, η μείωση της ικανότητας του θύματος να αλλάξει τη ζωή του,

²⁸⁵ Παπαμιχαήλ Π. Στέλλα, ο.π., σελ. 134 επ.

όσο και η αποτυχία αποτροπής περαιτέρω κακοποίησης. Επίσης, η γυναίκα στιγματίζεται από την ετικέτα του ψυχικού ασθενούς και θεωρεί ότι η κακοποίησή της είναι αποτέλεσμα της αδυναμίας της ή της εξάρτησής της²⁸⁶.

Οι ιατροί θα πρέπει να ρωτάνε τη γυναίκα-ασθενή σε περίπτωση που εμφανίζει πολλαπλά τραύματα, ιδιαίτερα όταν αυτά βρίσκονται σε διαφορετικό στάδιο επούλωσης, δεν μπορεί να περιγράψει πως προέκυψαν τα τραύματα ή η φερόμενη ως αιτία δεν ταιριάζει με τα τραύματα που φέρει, καθυστερεί να ζητήσει ιατρική βοήθεια μετά από τραυματισμό, συνοδεύεται από έναν κτητικό σύντροφο που επιμένει να είναι παρών κατά τη διάρκεια της εξέτασης και ελέγχει τη συμπεριφορά και τα λεγόμενά της, εμφανίζει μυστικοπάθεια, επισκέπτεται συχνά νοσοκομεία, παραπονιέται για χρόνια άλγη που δεν έχουν προφανή αιτία, κ.α.²⁸⁷

Γ.1.3 - ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΙΑ

Ψυχοθεραπεία του θύματος: Αρχικά η γυναίκα-θύμα κακοποίησης μπορεί να αρνείται το γεγονός ότι υφίσταται κακοποίηση ή να μην δείχνει εμπιστοσύνη στο θεραπευτή, πράγμα που μπορεί να εμποδίσει την πρόοδο της θεραπείας. Ένα μεγάλο πρόβλημα κατά τη διάρκεια της ψυχοθεραπείας είναι ότι οι γυναίκες-θύματα κακοποίησης δεν επιθυμούν να εγκαταλείψουν τη σχέση τους, λόγω της συναισθηματικής εξάρτησής τους από το δράστη, αλλά να σταματήσει ο δράστης την κακοποίηση. Αποτελεσματική τεχνική είναι η προσπάθεια να νιώσει η γυναίκα ικανή να αντιμετωπίζει τις καταστάσεις, να ξεπεράσει την αίσθηση αδυναμίας της και μακροπρόθεσμα να γίνει εσωτερικά ανεξάρτητη²⁸⁸.

Στόχος της ψυχοθεραπείας είναι να μειωθεί η ψυχολογική εξάρτηση του θύματος από το δράστη, να βοηθηθεί το θύμα να καταλάβει ότι δεν είναι αβοήθητη αλλά έχει τον έλεγχο της ζωής της, να επανακτήσει την αυτοεκτίμησή της, να καταρριφθούν οι παραδοσιακές αντιλήψεις για τους ρόλους των φύλων, να μειωθεί η τάση της να κατηγορεί τον εαυτό της ή να δικαιολογεί την κακοποίησή της, να αντικρουσθεί η αντίληψή της ότι μπορεί να ελέγξει την κακοποίηση, να

²⁸⁶ Παπαμιχαήλ Π. Στέλλα, ο.π., σελ. 137 επ.

²⁸⁷ Νικολαΐδης Γ. – Σταυριανάκη Μ. (επιμ.), Βία στην Οικογένεια: Τεκμηριωμένη Πρακτική και Τεκμήρια από την πρακτική, σελ 233 επ.

²⁸⁸ Walker Leone, ό.π. σελ. 207 επ.

μειωθεί η ανοχή της στην άσκηση σωματικής βίας στις διαπροσωπικές σχέσεις²⁸⁹. Με τη ψυχοθεραπεία, το θύμα αυξάνει την υποστήριξη που διαθέτει και βελτιώνει τη λήψη αποφάσεων. Τα αποτελέσματα της συμβουλευτικής για την ενδοοικογενειακή βία είναι μικρά αλλά σημαντικά²⁹⁰.

Ψυχοθεραπεία του δράστη: Ο δράστης μπορεί να συμφωνήσει στη συμμετοχή σε ψυχοθεραπεία μετά από ένα σοβαρό βίαιο επεισόδιο, ώστε να ανακαλύψει μαζί το ζευγάρι πως οδηγήθηκαν σε αυτό το σημείο. Ωστόσο, ο δράστης προσπαθεί να δικαιολογήσει τη βίαιη συμπεριφορά του, ενώ επικεντρώνεται στο ότι η γυναίκα άξιζε τη βία. Είναι αρκετά δύσκολο να ανοιχτεί ο δράστης και να βοηθηθεί. Μάλιστα είναι πιο δύσκολο η ψυχοθεραπεία να βοηθήσει το δράστη να γίνει ανεξάρτητος απ' ό, τι το θύμα²⁹¹. Όταν ο δράστης έχει ταυτόχρονα πρόβλημα εθισμού με το αλκοόλ ή με ουσίες, η θεραπεία του εθισμού αυτού οδηγεί σε μείωση μεν της άσκησης βίας, ωστόσο αυτή δεν εξαφανίζεται.

Ο δράστης «έμαθε» τη βίαιη συμπεριφορά προς τη σύντροφό του κατά την παιδική ηλικία και πρέπει να την αντικαταστήσει με μια νέα, κοινωνικά αποδεκτή συμπεριφορά. Πρέπει να επιλυθούν οι τραυματικές εμπειρίες του παρελθόντος, να αυξηθεί η αυτοεκτίμησή του και να εκλείψουν οι αυτοκαταστροφικές σκέψεις, να αναπτύξει μια καλύτερη συνειδητοποίηση των συγκινησιακών καταστάσεων και να αποκτήσει μεγαλύτερη ευαισθησία απέναντι στις συγκινήσεις των άλλων²⁹².

Η ψυχοθεραπεία του δράστη στοχεύει στην αλλαγή της συμπεριφοράς του μέσα από την εκμάθηση τεχνικών για να διαχειρίζεται το θυμό του, να αναγνωρίζει και να αντιδρά διαφορετικά σε στρεσογόνους παράγοντες, να επιτυγχάνει διαπροσωπικούς στόχους με άλλους τρόπους, να χρησιμοποιεί άλλες στρατηγικές για την επίλυση των προβλημάτων και να έχει καλύτερες επικοινωνιακές δεξιότητες. Γίνεται προσπάθεια να αλλάξουν οι αντιλήψεις του και οι προσδοκίες

²⁸⁹ Van Hasselt Vincent, Morrison Randall, Bellack Alan and Hersen Michel, ό.π., σελ. 336

²⁹⁰ Larry Benett, Stephanie Riger, Paul Schewe, April Howard, Sharon Wasco, Effectiveness of Hotline, Advocacy, Counseling, and Shelter Services for Victims of Domestic Violence, A Statewide Evaluation, σελ. 826

²⁹¹ Walker Leone, ό.π. σελ. 207 επ.

²⁹² Μαγγανάς Αντώνης, Προγράμματα θεραπείας και βραχείες ποινές, σελ. 311 επ.

του για τους ρόλους των δύο φύλων, να αλλάξει τις παράλογες αντιλήψεις του, να κατανοήσει το φαινόμενο της συζυγικής κακοποίησης και τα συναισθήματα του θύματος και τα δικά του²⁹³.

Ωστόσο, συχνά δεν υπάρχει κίνητρο για την έναρξη και την συνέχιση της ψυχοθεραπείας εκ μέρους των δραστών. Ένα μεγάλο κίνητρο είναι η απώλεια της συντρόφου τους, καθώς και η αποφυγή της ποινικής διαδικασίας, αν και στις περιπτώσεις που το Δικαστήριο διατάζει την θεραπεία του δράστη, αυτός συνήθως αντιστέκεται στην αλλαγή και σαμποτάρει τη διαδικασία²⁹⁴.

Μάλιστα, από έρευνες έχει προκύψει ότι οι προσωπικές επιπτώσεις της βίας στον δράστη και όχι η συχνότητα ή η σοβαρότητα της βίας ή οι επιπτώσεις της βίας στο θύμα σχετίζονται με την ετοιμότητα για αλλαγή του δράστη και στην αναζήτηση θεραπείας. Οι συνέπειες μπορεί να είναι τόσο εξωτερικές (π.χ. να τον συλλάβουν ή να φύγει η σύντροφός του) όσο και εσωτερικές (π.χ. διάφορα αρνητικά συναισθήματα). Οι πιο συχνές συνέπειες είναι να αισθάνεται άσχημα για τον τρόπο που συμπεριφέρθηκε στη σύντρόφό του, να έχει πεσμένη διάθεση, να είναι αφηρημένος στην εργασία του, να χάνει τον αυτοσεβασμό του, να τρομοκρατεί τη σύντρόφό του, να ανησυχεί για τις επιπτώσεις της κακοποίησης στα παιδιά, να ανησυχεί μήπως τον εγκαταλείψει η σύντρόφός του, κ.ά.²⁹⁵.

Υπάρχουν διάφορα είδη ψυχοθεραπείας για το δράστη, όπως το μοντέλο Duluth, το οποίο δεν θεωρείται θεραπεία και σύμφωνα με το οποίο η βασική αιτία της ενδοοικογενειακής βίας είναι η πατριαρχική ιδεολογία και η ρητή ή σιωπηρή κοινωνική έγκριση για χρήση βίας από τους άντρες για λόγους εξουσίας και ελέγχου στις γυναίκες²⁹⁶, και στόχος του μοντέλου αυτού είναι να βοηθηθούν οι άντρες να σταματήσουν αυτές τις αυταρχικές συμπεριφορές και να δημιουργήσουν ισότιμες σχέσεις. Άλλο μοντέλο είναι η γνωστική-συμπεριφορική ψυχοθεραπεία, στόχος της οποίας είναι να αναγνωρίσει ο δράστης τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα της

²⁹³ Van Hasselt Vincent, Morrison Randall, Bellack Alan and Hersen Michel, ό.π., σελ. 340

²⁹⁴ Van Hasselt Vincent, Morrison Randall, Bellack Alan and Hersen Michel, ό.π., σελ. 341

²⁹⁵ Denise D. Walker, Clayton Neighbors, Lyungai F. Mbilinyi, Allison O'Rourke, Joan Zegree, Roger A. Roffman and Jeffrey L. Edleson, Evaluating the Impact of Intimate Partner Violence on the Perpetrator: The Perceived Consequences of Domestic Violence Questionnaire, σελ. 1693 επ.

²⁹⁶ Alison M. Heru, Intimate partner violence: treating abuser and abused, σελ. 378

χρήσης της βίας, να μάθει δεξιότητες επικοινωνίας και τεχνικές διαχείρισης του θυμού του²⁹⁷. Η αποτελεσματικότητα αυτών των δύο ειδών θεραπειών είναι παρόμοια²⁹⁸. Επίσης, υπάρχει η ομαδική θεραπεία.

Τα θεραπευτικά – συμβουλευτικά προγράμματα για τους δράστες που θεωρούν ότι η βίαιη συμπεριφορά τους οφείλεται στην αδυναμία τους να ελέγξουν το θυμό τους στοχεύουν στη διδασκαλία διαχείρισης του θυμού από το δράστη και της έκφρασης των συναισθημάτων και των αναγκών τους με αποτέλεσμα να σταματήσουν να προσπαθούν να ελέγξουν τις συντρόφους τους. Από την άλλη στο πλαίσιο εκπαιδευτικών προγραμμάτων επιχειρείται η διδασκαλία εναλλακτικών τρόπων αντίδρασης σε καταστάσεις χωρίς τη χρήση βίας²⁹⁹.

Συμβουλευτική ζευγαριού: Η συμβουλευτική ζευγαριού διευκολύνει τον ειδικό να κατανοήσει τα μοτίβα που οδηγούν ή συντηρούν την κακοποίηση, μπορεί να αντιμετωπιστεί ταυτόχρονα τη βίαιη συμπεριφορά του δράστη και οι συνέπειές της στο θύμα. Ωστόσο, υποστηρίζεται ότι η κοινή ψυχοθεραπεία θύματος και δράστη μπορεί να βάλει σε κίνδυνο την ασφάλεια του θύματος και να εντείνει τη βία, ενώ το θύμα είναι πολύ πιθανό να μην αποκαλύψει οτιδήποτε μπορεί να εξαγριώσει τον δράστη. Τέλος, μπορεί να δώσει την εντύπωση ότι φταίει το θύμα για την κακοποίησή του και ότι ο δράστης δεν έχει πρόβλημα³⁰⁰. Η στοχευμένη στο δράστη και στο θύμα ξεχωριστή θεραπεία και η κοινή ψυχοθεραπεία έχουν ισάξια αποτελέσματα, αν και προτιμάται η κοινή ψυχοθεραπεία όταν το ζευγάρι δεν επιθυμεί να τερματίσει τη σχέση του³⁰¹.

Φορείς παροχής υπηρεσιών σε κακοποιημένες γυναίκες στην Ελλάδα: Αρμόδιος φορέας για την υλοποίηση της ισότητας των δύο φύλων στην Ελλάδα είναι η Γενική Γραμματεία Ισότητας, η οποία διαθέτει Κέντρα Υποδοχής Κακοποιημένων Γυναικών. Με τη συνδρομή της Γενικής

²⁹⁷ Julia C. Babcock, Charles E. Green, Chet Robie, Does batterers' treatment work? A meta-analytic review of domestic violence, σελ. 1026

²⁹⁸ Julia C. Babcock, Charles E. Green, Chet Robie, ό.π., σελ. 1045

²⁹⁹ Παπαμχαήλ Π. Στέλλα, ο.π., σελ. 111 επ.

³⁰⁰ Van Hasselt Vincent, Morrison Randall, Bellack Alan and Hersen Michel, ό.π., σελ. 343 · Alison M. Heru, ό.π., σελ.

379

³⁰¹ Alison M. Heru, ό.π., σελ. 380 επ.

Γραμματείας Ισότητας και του Γραφείου Ισότητας του Δήμου Αθηναίων λειτουργεί Ξενώνας Κακοποιημένων Γυναικών, στον οποίο φιλοξενούνται γυναίκες- θύματα βίας και τα ανήλικα παιδιά τους για πολύ περιορισμένο χρόνο. Η αντιμετώπιση των προβλημάτων τους γίνεται από τα Συμβουλευτικά Κέντρα ΚΕΘΙ (Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας). Επίσης, δραστηριοποιούνται διάφορες μη κυβερνητικές οργανώσεις στον τομέα παροχής υπηρεσιών υποστήριξης στις γυναίκες-θύματα ενδοοικογενειακής βίας³⁰².

Οι φορείς παροχής υπηρεσιών σε κακοποιημένες γυναίκες στην Ελλάδα παρέχουν διάφορες υπηρεσίες ανάλογα με τον εκάστοτε φορέα, όπως ενημέρωση-πληροφόρηση, τηλεφωνική γραμμή, ξενώνα φιλοξενίας, συμβουλευτική/ ψυχολογική στήριξη, νομική συμβουλευτική, νομική βοήθεια, οικονομική-υλική στήριξη, ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, συνοδευτική υπηρεσία (π.χ. αστυνομία, νοσοκομείο), ανάπτυξη επαγγελματικών δεξιοτήτων (π.χ. επιμορφωτικά σεμινάρια), εύρεση εργασίας/ στήριξη για εύρεση εργασίας.

Οι φορείς παροχής υπηρεσιών σε κακοποιημένες γυναίκες είναι δεκάδες και καλύπτουν όλη τη χώρα. Μερικοί από αυτούς είναι οι εξής η Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων, το Συμβουλευτικό Κέντρο για τη βία Κατά των Γυναικών, το Συμβουλευτικό Κέντρο Γυναικών-Πολύκεντρο το Συμβουλευτικό Κέντρο Δήμου Περιστερίου, το Συμβουλευτικό Κέντρο Δήμου Φυλής, το Συμβουλευτικό Κέντρο Δήμου Χαλανδρίου, το Κέντρο Συμβουλευτικής Υποστήριξης Γυναικών Θυμάτων Βίας Κερατσινίου-Δραπετσώνας, Γραφείο Ισότητας του Δήμου Αθηναίων, το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης (Ε.Κ.Κ.Α.), το Δίκτυο Γυναικών Ευρώπης, η Διεθνής Εταιρεία Στήριξης Οικογένειας-Φροντίδα (Δ.Ε.Σ.Ο), η «ΦΟΙΒΗ» Συμβουλευτική Υπηρεσία Ξενώνας, το Κέντρο Έρευνας για θέματα Ισότητας (Κ.Ε.Θ.Ι.), οι Γιατροί χωρίς Σύνορα, οι Γιατροί του κόσμου, ο Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός-Τομέας Κοινωνικής Πρόνοιας, η «Νέα Ζωή» Κινητή Μονάδα για θύματα trafficking.

Γ.2 - ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΠΟΙΝΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

³⁰² Αποσπόρη Ελένη, Έμφυλη Εγκληματικότητα: Ποινική και εγκληματολογική προσέγγιση του φύλου, σελ. 505 επ.

Γ.2.1 - Ο Ν. 3500/2006 ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΒΙΑ

Μέχρι το 2006, για την ενδοοικογενειακή βία εφαρμόζονταν οι διατάξεις του Ποινικού Κώδικα (διατάξεις για τα εγκλήματα κατά της ζωής και της σωματικής ακεραιότητας, κατά της προσωπικής ελευθερίας, της τιμής, της προσωπικότητας του ατόμου, κατά της γενετήσιας ελευθερίας), ενώ ο συζυγικός βιασμός υπαγόταν στην αντικειμενική υπόσταση της παράνομης βίας, και όχι του βιασμού³⁰³.

Ο Ν. 3500/2006 «Για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας και άλλες διατάξεις»³⁰⁴ άρχισε να ισχύει από τον Ιανουάριο του 2007. Σύμφωνα με το νόμο αυτό, ως ενδοοικογενειακή βία ορίζεται η τέλεση αξιόποινης πράξης σε βάρος μέλους της οικογένειας, σύμφωνα με τα άρθρα 6, 7, 8 και 9 του ίδιου νόμου και τα άρθρα 299 και 311 του Ποινικού Κώδικα. Επίσης, ως οικογένεια θεωρείται η κοινότητα που αποτελείται από συζύγους ή γονείς και συγγενείς πρώτου και δεύτερου βαθμού εξ αίματος ή εξ αγχιστείας και τα εξ υιοθεσίας τέκνα τους και στην οικογένεια περιλαμβάνονται, εφόσον συνοικούν, συγγενείς εξ αίματος ή εξ αγχιστείας μέχρι τετάρτου βαθμού και πρόσωπα των οποίων επίτροπος, δικαστικός παραστάτης ή ανάδοχος γονέας έχει ορισθεί μέλος της οικογένειας, καθώς και κάθε ανήλικο πρόσωπο που συνοικεί στην οικογένεια. Περαιτέρω, ο νόμος αυτός εφαρμόζεται και στην μόνιμη σύντροφο του άνδρα ή στον μόνιμο σύντροφο της γυναίκας και στα τέκνα, κοινά ή ενός εξ αυτών, εφόσον τα πρόσωπα αυτά συνοικούν, ως και στους τέως συζύγους. Ως θύμα της ενδοοικογενειακής βίας ορίζεται κάθε πρόσωπο από τα ανωτέρω σε βάρος του οποίου τελείται αξιόποινη πράξη κατά τα άρθρα 6, 7, 8 και 9 του Ν. 3500/2006 και τα άρθρα 299 και 311 του Ποινικού Κώδικα³⁰⁵.

³⁰³ Το άρθρο 336 ΠΚ προέβλεπε το έγκλημα του εξώγαμου βιασμού. Ο εξαναγκασμός της συζύγου σε συνουσία συνιστούσε προσβολή της προσωπικής της ελευθερίας, καθώς έθιγε το δικαίωμά της σε επιλογή του χρόνου της σεξουαλικής συνεύρεσης.

³⁰⁴ Σύμφωνα με την Αιτιολογική Έκθεση του Ν. 3500/2006: «Το νομοσχέδιο έχει σκοπό να προστατεύσει, πέραν των γυναικών, ευρύτερο κύκλο προσώπων (όπως τα παιδιά, τους υπερηλίκους, τους ανήμπορους κ.ά), χωρίς να παρεμβαίνει στην ιδιωτική ζωή των μελών της οικογένειας και να θίγει ήθη, αξίες και αρχές, όπως αυτές διαμορφώνονται στην ελληνική κοινωνία. Ταυτόχρονα, όμως, αναγνωρίζεται ότι η ενδοοικογενειακή βία δεν είναι ιδιωτική υπόθεση αλλά σοβαρή κοινωνική παθολογία, που παραβιάζει ατομικές ελευθερίες, κυρίως των γυναικών, οι οποίες και πλήττονται σε μεγάλο βαθμό από το φαινόμενο».

³⁰⁵ Άρθρο 1 του Ν. 3500/2006.

Με τον εν λόγω νόμο απαγορεύεται η άσκηση βίας κάθε μορφής μεταξύ των μελών της οικογένειας³⁰⁶. Επισημαίνεται ότι στον ανωτέρω νόμο προβλέπονται και τιμωρούνται μόνο οι σοβαρότερες και επαχθέστερες πράξεις ενδοοικογενειακής βίας, ενώ για ήσσονος βαρύτητας συμπεριφορές, όπως είναι η λεκτική βία και οι πολύ ελαφρές σωματικές βλάβες, ισχύουν οι κοινές διατάξεις του Ποινικού Κώδικα³⁰⁷. Τα εγκλήματα που προβλέπονται στον εν λόγω νόμο είναι τα εξής:

Ενδοοικογενειακή σωματική βλάβη³⁰⁸ τελείται όταν ένα μέλος της οικογένειας προξενεί σε άλλο μέλος αυτής σωματική κάκωση ή βλάβη της υγείας του, υπό την έννοια του εδαφίου α' της παρ. 1 του άρθρου 308 του Ποινικού Κώδικα, ή με συνεχή συμπεριφορά προξενεί εντελώς ελαφρά κάκωση ή βλάβη της υγείας του, και τιμωρείται με φυλάκιση, τουλάχιστον, ενός έτους. Αν η ανωτέρω πράξη είναι δυνατόν να προκαλέσει στο θύμα κίνδυνο για τη ζωή του ή βαριά σωματική βλάβη, επιβάλλεται φυλάκιση, τουλάχιστον, δύο ετών. Αν επακολουθήσει βαριά σωματική ή διανοητική πάθηση του θύματος, επιβάλλεται κάθειρξη μέχρι δέκα ετών. Αν ο υπαίτιος επεδίωκε ή γνώριζε και αποδέχθηκε το αποτέλεσμα της πράξης του, τιμωρείται με κάθειρξη³⁰⁹.

Αν η ανωτέρω πράξη τελέσθηκε σε βάρος εγκύου ή σε βάρος μέλους της οικογένειας το οποίο, από οποιαδήποτε αιτία, είναι ανίκανο να αντισταθεί, τιμωρείται με φυλάκιση, τουλάχιστον, δύο ετών και αν η πράξη τελέσθηκε ενώπιον ανήλικου μέλους της οικογένειας, τιμωρείται με φυλάκιση, τουλάχιστον, ενός έτους, ενώ αν η ανωτέρω πράξη συνιστά μεθοδευμένη πρόκληση έντονου σωματικού πόνου ή σωματικής εξάντλησης, επικίνδυνης για την υγεία, ή ψυχικού πόνου, ικανού να επιφέρει σοβαρή ψυχική βλάβη, ιδίως με την παρατεταμένη απομόνωση του θύματος, επιβάλλεται κάθειρξη³¹⁰.

³⁰⁶ Άρθρο 2 του Ν. 3500/2006 · Στην εν λόγω έννοια της βίας συμπεριλαμβάνονται η σωματικά βία (απόλυτη και ψυχολογική), η βία κατά πραγμάτων, η παράνομη βία και η απειλή και ο σωματικός και ψυχικός βασανισμός. Βλ. Αιτιολογική Έκθεση του Ν. 3500/2006

³⁰⁷ Βλ. Αιτιολογική Έκθεση Ν. 3500/2006.

³⁰⁸ Πρόκειται για διακεκριμένες παραλλαγές των πράξεων που προβλέπονται στα άρθρα 308, 309 και 310 ΠΚ.

³⁰⁹ Άρθρο 6 παρ. 1-2 του Ν. 3500/2006.

³¹⁰ Άρθρο 6 παρ. 3-4 του Ν. 3500/2006.

*Ενδοοικογενειακή παράνομη βία και απειλή*³¹¹ τελείται όταν ένα μέλος της οικογένειας εξαναγκάζει άλλο μέλος χρησιμοποιώντας βία ή απειλή με σπουδαίο και άμεσο κίνδυνο σε πράξη, παράλειψη ή ανοχή χωρίς το θύμα να υποχρεούται προς τούτο και τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον έξι μηνών, ανεξάρτητα από το αν το απειλούμενο κακό στρέφεται εναντίον του ίδιου του θύματος ή κάποιου από τους οικείους του υπό την έννοια της περίπτωσης β' του άρθρου 13 του Ποινικού Κώδικα. Το μέλος της οικογένειας το οποίο προκαλεί τρόμο ή ανησυχία σε άλλο μέλος της οικογένειας, απειλώντας το με βία ή άλλη παράνομη πράξη ή παράλειψη, τιμωρείται με φυλάκιση³¹².

Ενδοοικογενειακή προσβολή της γενετήσιας αξιοπρέπειας τελεί το μέλος της οικογένειας το οποίο προσβάλλει την αξιοπρέπεια άλλου μέλους της, με ιδιαίτερα ταπεινωτικό λόγο ή έργο που ανάγεται στη γενετήσια ζωή του και τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι δύο ετών³¹³. «Επισημαίνεται ότι, σε αντίθεση με το άρθρο 337 Ποινικού Κώδικα, η σοβαρότητα της επίθεσης κατά της γενετήσιας αξιοπρέπειας δεν αναφέρεται εν προκειμένω στη βαναυσότητα της προσβολής, αλλά στη βαναυσότητα του τρόπου με τον οποίο διαπράχθηκε (ιδιαίτερα ταπεινωτικός λόγος ή έργο)»³¹⁴.

Παρακώλυση απονομής της δικαιοσύνης τελείται όταν σε υπόθεση ενδοοικογενειακής βίας κάποιος απειλεί μάρτυρα ή μέλος της οικογένειας του ή ασκεί βία εναντίον του ή τον δωροδοκεί, με σκοπό την παρακώλυση απονομής της δικαιοσύνης, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον τριών μηνών μέχρι τριών ετών³¹⁵.

Επίσης, με σκοπό την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την εναρμόνιση με τα διεθνή δεδομένα, καθώς στα σύγχρονα κράτη ο συζυγικός βιασμός είναι αξιόποινος, με το Ν. 3500/2006 τροποποιήθηκαν τα άρθρα 336 και 338 του Ποινικού Κώδικα και απαλείφθηκε η λέξη «εξώγαμη»³¹⁶, με συνέπεια να τιμωρείται πλέον ο βιασμός και η κατάχρηση σε ασέλγεια ακόμη

³¹¹ Πρόκειται για διακεκριμένες παραλλαγές των πράξεων που προβλέπονται στα άρθρα 330 και 333 ΠΚ. Διευρύνεται η έννοια της βίας σε σχέση με τα ανωτέρω άρθρα, καθώς αρκεί εδώ και βία κατά πραγμάτων, ενώ περιορίζεται η έννοια της απειλής.

³¹² Άρθρο 7 του Ν. 3500/2006.

³¹³ Άρθρο 9 του Ν. 3500/2006.

³¹⁴ Αιτιολογική Έκθεση Ν. 3500/2006

³¹⁵ Άρθρο 10 του Ν. 3500/2006.

³¹⁶ Στον Ποινικό Νόμο τιμωρούνταν γενικά ο βιασμός, δηλαδή δεν υπήρχε η λέξη «εξώγαμη», ωστόσο αναγνωριζόταν ως λόγος άρσης του αδικού της πράξης λόγω ενάσκησης δικαιώματος σε περίπτωση συζυγικού

κι όταν γίνεται μεταξύ των συζύγων. Με την τροποποίηση αυτή επιβεβαιώνεται και νομοθετικά ότι οι σύζυγοι δεν είναι υποχρεωμένοι να εξαναγκάζουν αλλήλους προς γενετήσια συνεύρεση³¹⁷.

Μέχρι την εν λόγω τροποποίηση δεν ήταν αξιόποινος ο εξαναγκασμός σε συνουσία του συζύγου εναντίον της συζύγου³¹⁸, αλλά ο εξαναγκασμός σε άλλη ασελή πράξη, όπως για παράδειγμα σε παρά φύση ασέλγεια, μπορούσε να υπαχθεί στη διάταξη του άρθρου 337 ΠΚ³¹⁹. Με το νόμο αυτό λοιπόν μεταδίδεται το μήνυμα της απόλυτης προστασίας της γενετήσιας ελευθερίας και επισφραγίζεται η αρχή της ιδιωτικής αυτονομίας στο πλαίσιο των συζυγικών σχέσεων³²⁰.

Η ποινική δίωξη για τα εγκλήματα των άρθρων 6, 7, 9 και 10 ασκείται αυτεπαγγέλτως. Με τον τρόπο αυτό αποτρέπεται κάθε συναλλαγή ή προσπάθεια επηρεασμού του παθόντος εκ μέρους του δράστη, προκειμένου ο τελευταίος να αποφύγει την τιμωρία του³²¹. Σε βάρος του υπαιτίου εφαρμόζεται η αυτόφωρη διαδικασία³²². Έτσι, εξασφαλίζεται η ταχεία απονομή της δικαιοσύνης και αποτρέπεται η διαιώνιση της εντάσεως μεταξύ των μελών της οικογένειας³²³.

Στα άρθρα 11-14 του ως άνω νόμου ρυθμίζεται ο θεσμός της **ποινικής διαμεσολάβησης**, ο οποίος πρόκειται για καινοτομία της ελληνικής έννομης τάξης. Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του Ν. 3500/2006: «Μολονότι τα κατά τόπους συστήματα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης που ίσχυσαν σε διάφορες ιστορικές περιόδους του δικαίου μας πολιτισμού

βιασμού. Βλ. Πανάγος Κωνσταντίνος, Η ποινική αντιμετώπιση του συζυγικού βιασμού: Οι μετασχηματισμοί της έννοιας του εγκλήματος και οι συμβολικές διαστάσεις των νομοθετικών επιλογών, σελ. 109

³¹⁷ Ωστόσο, σύμφωνα με τον Χαράλαμπάκη: «...είναι δαιμονοποιητικό να εξαναγκάζεται κάποιος σε συνουσία με ένα εντελώς άγνωστο άτομο από το να έρχεται σε επαφή με κάποιον που του είναι εντελώς οικείος, όπως ο σύζυγος, και με τον οποίον πέρα από την επίμαχη με βία τελούμενη συνεύρεση έχει ήδη έλθει σε σεξουαλική επαφή οικειοθελώς πολλάκις στο παρελθόν. Ενόψει όλων των ανωτέρω, θεωρώ ότι θα ήταν ορθότερο ο νομοθέτης, από τη στιγμή που αποφάσισε να ποινικοποιήσει την εξαναγκαζόμενη συνουσία εντός του γάμου, να την προβλέψει ως προνομιούχα παραλλαγή του κοινού βιασμού» Βλ. Χαράλαμπάκης Αριστοτέλης, Οι νομολογιακές εξελίξεις στο χώρο του ποινικού δικαίου που αφορούν οικογενειακές ή συγγενικές σχέσεις, σελ. 564

³¹⁸ Ο συζυγικός βιασμός δεν ήταν αξιόποινος λόγω της κοινωνικής αντίληψης ότι κάθε γυναίκα εντάσσεται στην κυριαρχική σφαίρα του συζύγου της και υποχρεούται σε παροχή απόλαυσης σε αυτόν, χωρίς να ενδιαφέρει η ιδιωτική της βούληση (αποτελούσε δηλαδή «συζυγικό καθήκον»), ενώ θεωρούνταν ότι ήταν μια λιγότερο τραυματική εμπειρία από τον εξώγαμο βιασμό. Βλ. Πανάγος Κωνσταντίνος, ο.π., σελ. 108

³¹⁹ Βλ. Αιτιολογική Έκθεση Ν. 3500/2006, Βλ. Πανάγος Κωνσταντίνος, ο.π., σελ. 111, όπου αναφέρεται ότι το «συζυγικό καθήκον» περιελάμβανε μόνο την κατά φύση συνουσία και όχι τις λοιπές ασελείς πράξεις.

³²⁰ Πανάγος Κωνσταντίνος, ο.π., σελ. 114

³²¹ Βλ. Αιτιολογική Έκθεση Ν. 3500/2006.

³²² Άρθρο 17 του Ν. 3500/2006.

³²³ Βλ. Αιτιολογική Έκθεση Ν. 3500/2006.

αποδέχονταν και υιοθετούσαν διαδικασίες «συμφιλίωσης» και «καταλλαγής» μεταξύ δράστη και θύματος, δεν συνέβη το ίδιο με την προϊσχύσασα και την ισχύουσα ποινική δικονομία. Κι αυτό, παρ' όλα τα προφανή πλεονεκτήματα των εν λόγω διαδικασιών, ιδίως καθ' όσον αφορά στην άμεση ικανοποίηση του θύματος, στην επιτάχυνση της απονομής της ποινικής δικαιοσύνης και στην προώθηση θεσμικών διαλογικών δομών στην έννομη τάξη ... Κατά τη διαμόρφωση των επί μέρους σταδίων της σχετικής διαδικασίας ελήφθη πρόνοια για την ακριβοδίκαιη μεταχείριση των μερών, ώστε κανένα από αυτά να μην προβαίνει σε επιτόλαιη, προσχηματική ή ωφελιμιστική συνδιαλλαγή με το άλλο. Ελήφθησαν επίσης υπόψη οι εμπειρίες άλλων κρατών κατά την εφαρμογή όμοιων θεσμών, ώστε η διαδικασία της διαμεσολάβησης να μπορεί στη χώρα μας να κινείται χωρίς ο φερόμενος ως δράστης να πρέπει προηγουμένως να προβαίνει σε δήλωση περί της ενοχής του ή να καταδικάζεται σε συμμόρφωση προς επαχθείς όρους χωρίς δικαστική απόφαση. Μάλιστα καταβλήθηκε προσπάθεια και δόθηκε ιδιαίτερη προσοχή ώστε ο νέος αυτός θεσμός να είναι συμβατός προς το Σύνταγμα της χώρας μας, ώστε να μην αναφύουν τα συνταγματικά προβλήματα που εμφανίσθηκαν κατά την εφαρμογή του σε άλλες ετρωπαϊκές έννομες τάξεις, η νομική εμπειρία των οποίων λήφθηκε ιδιαίτερα σοβαρά υπόψη».

Στα πλημμελήματα³²⁴ ενδοοικογενειακής βίας ο αρμόδιος για την άσκηση ποινικής δίωξης εισαγγελέας διερευνά τη δυνατότητα διαμεσολάβησης κατά τη διαδικασία των ως άνω άρθρων. Προϋπόθεση για την έναρξη της διαδικασίας ποινικής διαμεσολάβησης είναι η υποβολή ανεπιφύλακτης δήλωσης εκ μέρους του προσώπου στο οποίο αποδίδεται η τέλεση του εγκλήματος, ότι είναι πρόθυμο σωρευτικά: α) να υποσχεθεί ότι δεν θα τελέσει στο μέλλον οποιαδήποτε πράξη ενδοοικογενειακής βίας (λόγος τιμής) και ότι, σε περίπτωση συνοίκησης, δέχεται να μείνει εκτός οικογενειακής κατοικίας για εύλογο χρονικό διάστημα, εάν το προτείνει το θύμα. Για την υπόσχεση αυτή συντάσσεται έκθεση κατά τα άρθρα 148 επ. του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας · β) να παρακολουθήσει ειδικό συμβουλευτικό-θεραπευτικό πρόγραμμα³²⁵ για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας σε δημόσιο φορέα, σε όποιον τόπο και για όσο χρονικό διάστημα κρίνεται τούτο αναγκαίο από τους αρμόδιους θεραπευτές. Ο υπεύθυνος του

³²⁴ Υπάρχουν περιπτώσεις που έχει προτιμηθεί ο χαρακτηρισμός της αξιόποινης πράξης ως πλημμελήματος, αντί του ορθού κακούργηματος, με σκοπό να γίνει χρήση της διαμεσολάβησης.

³²⁵ Υποστηρίζεται ότι δεν μπορεί να υπάρξει πραγματική αλλαγή αν ο δράστης δεν έχει την επιθυμία και το κίνητρο για να το κάνει και επομένως ο δικαστικός εξαναγκασμός μπορεί να είναι χρήσιμος αποτελώντας κίνητρο. Βλ. Μαγγανάς Αντώνης, Προγράμματα θεραπείας και βραχείες ποινές, σελ. 311

προγράμματος πιστοποιεί την ολοκλήρωση της παρακολούθησής του. Το σχετικό πιστοποιητικό επισυνάπτεται στο φάκελο της δικογραφίας. Αναφέρονται δε σε αυτό, αναλυτικά, το αντικείμενο του συμβουλευτικού-θεραπευτικού προγράμματος και ο αριθμός των συνεδριών που παρακολούθησε ο ενδιαφερόμενος · γ) να άρει ή να αποκαταστήσει, εφόσον είναι δυνατόν, αμέσως τις συνέπειες που προκλήθηκαν από την πράξη και να καταβάλει εύλογη χρηματική ικανοποίηση στον παθόντα³²⁶.

Αν σε βάρος του υπαιτίου κινηθεί η διαδικασία των άρθρων 417 επ. του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, ποινική διαμεσολάβηση επιτρέπεται μόνον εφόσον το δικαστήριο αναβάλει την εκδίκαση της υπόθεσης κατά τις διατάξεις του άρθρου 423 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας³²⁷. Το δικαστήριο που αναβάλλει την εκδίκαση της υπόθεσης, εξετάζει αυτεπαγγέλτως αν συντρέχει περίπτωση να επιβληθούν στον υπαίτιο περιοριστικοί όροι κατά το άρθρο 18 του Ν. 3500/2006³²⁸.

Αν σε βάρος του φερόμενου ως δράστη ενεργείται προκαταρκτική εξέταση, ο εισαγγελέας, πριν από κάθε άλλη ενέργεια μπορεί να διατάσσει τη διενέργεια ιατρικής πραγματογνωμοσύνης στο φερόμενο ως θύμα, προκειμένου να ερευνηθεί η βασιμότητα της καταγγελίας για την σε βάρος του τέλεση της πράξεως, εξετάζει ο ίδιος κάθε μάρτυρα που προτείνεται, καθώς και τα πρόσωπα της οικογένειας ή παραγγέλλει την εξέταση αυτών από τους αρμόδιους ανακριτικούς υπαλλήλους, και να καλεί το πρόσωπο στο οποίο αποδίδεται η τέλεση της πράξεως να παράσχει στον ίδιο ή στον αρμόδιο ανακριτικό υπάλληλο εξηγήσεις υπό τους όρους του άρθρου 31 παρ. 2 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας³²⁹.

Αν ο παρέχων εξηγήσεις δεν υποβάλει ο ίδιος, ή μέσω του συνηγόρου του, την κατά την παρ. 2 του άρθρου 11 δήλωση περί ποινικής διαμεσολάβησης, καλείται, προς τούτο, από τον

³²⁶ Άρθρο 11 του Ν. 3500/2006.

³²⁷ Βλ. υπ' αριθμόν 621/2014 Απόφαση του Αρείου Πάγου, σύμφωνα με την οποία: «η ποινική διαμεσολάβηση επιβαλλόταν μόνο εφόσον το αυτόφωρο δικαστήριο στο οποίο εισήχθη η υπόθεση αμέσως μετά τη σύλληψη της κατηγορουμένης ανέβαλε την εκδίκαση της υπόθεσης κατά τις διατάξεις του άρ. 423 του ΚΠΔ, και επομένως από την μη τήρηση της διαμεσολάβησης, ουδεμία ακυρότητα της διαδικασίας επήλθε».

³²⁸ Άρθρο 12 παρ. 1 του Ν. 3500/2006.

³²⁹ Άρθρο 12 παρ. 2 του Ν. 3500/2006.

αρμόδιο εισαγγελέα. Στην περίπτωση αυτή μπορεί να λάβει προθεσμία τριών ημερών για να απαντήσει³³⁰.

Αν η απάντηση του παρέχοντος εξηγήσεις είναι αρνητική ή αυτός δεν απαντήσει, κινείται η ποινική διαδικασία κατά τις διατάξεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. Αν η απάντηση του παρέχοντος εξηγήσεις είναι θετική, ο εισαγγελέας ενημερώνει τον παθόντα ή τον συνήγορο του για την κατά τα ανωτέρω δήλωση του ενδιαφερομένου και, αν υποβληθεί σχετικό αίτημα, παρέχεται στον παθόντα προθεσμία, το πολύ τριών ημερών, για να δηλώσει αν δέχεται τη διαμεσολάβηση³³¹.

Αν η απάντηση του παθόντος είναι αρνητική ή αυτός δεν απαντήσει ή δεν επέλθει συμφωνία ως προς τους ανωτέρω όρους, κινείται η ποινική διαδικασία κατά τις διατάξεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. Αν η απάντηση του παθόντος είναι θετική, ο εισαγγελέας με διάταξή του θέτει τη δικογραφία σε ειδικό αρχείο της εισαγγελίας. Κατά της διατάξεως αυτής δεν χωρεί προσφυγή³³².

Αν τα πρόσωπα στα οποία αποδίδεται η τέλεση της πράξης είναι περισσότερα, για την έναρξη της διαδικασίας ποινικής διαμεσολάβησης απαιτείται μεταξύ τους συμφωνία. Το ίδιο ισχύει και αν η φερόμενη ως τελεσθείσα πράξη αφορά περισσότερα θύματα. Αν δεν επιτευχθεί συμφωνία κατά τα προηγούμενα εδάφια, η διαμεσολάβηση δεν είναι δυνατή³³³.

Η συμφωνία των διαδίκων μερών για την κατά την παρ. 2 του άρθρου 11 του Ν. 3500/2006 έναρξη της διαδικασίας ποινικής διαμεσολάβησης μπορεί να υποβληθεί στον αρμόδιο εισαγγελέα και με σχετικό πρακτικό εκ μέρους των συνηγόρων τους³³⁴.

Η διάταξη του εισαγγελέα που εκδίδεται κατόπιν ποινικής διαμεσολάβησης καταχωρίζεται σε ειδική μερίδα στο δελτίο ποινικού μητρώου και τηρείται για χρονικό διάστημα ίσο προς τον εκ του νόμου προβλεπόμενο χρόνο παραγραφής του εγκλήματος στο οποίο αφορά. Αν ο ενδιαφερόμενος συμμορφωθεί προς τους όρους της ποινικής διαμεσολάβησης για χρονικό

³³⁰ Άρθρο 12 παρ. 3 του Ν. 3500/2006.

³³¹ Άρθρο 12 παρ. 4 του Ν. 3500/2006.

³³² Άρθρο 12 παρ. 5 του Ν. 3500/2006.

³³³ Άρθρο 12 παρ. 6 του Ν. 3500/2006.

³³⁴ Άρθρο 12 παρ. 7 του Ν. 3500/2006.

διάστημα τριών ετών, τότε η σχετική διαδικασία ολοκληρώνεται και εξαλείφεται η ποινική αξίωση της πολιτείας για το έγκλημα που αφορά. Η διαπιστούμενη από τον εισαγγελέα υπαίτια μη ολοκλήρωση της ποινικής διαμεσολάβησης διακόπτει τη διαδικασία και προκαλεί την αναδρομική άρση των επελθόντων αποτελεσμάτων. Στην περίπτωση αυτή ο εισαγγελέας ανασύρει τη δικογραφία από το αρχείο, η δε ποινική διαδικασία συνεχίζεται κατά τις οικείες διατάξεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, χωρίς να επιτρέπεται πλέον η υποβολή νέου αιτήματος για ποινική διαμεσολάβηση³³⁵.

Ενόσω διαρκεί η διαδικασία ποινικής διαμεσολάβησης, τελεί σε εκκρεμοδικία η πράξη στην οποία αυτή αφορά. Η άσκηση ποινικής δίωξης για πράξη για την οποία εξαλείφθηκε η ποινική αξίωση της πολιτείας, λόγω ολοκλήρωσεως της διαδικασίας ποινικής διαμεσολάβησης, είναι απαράδεκτη. Η παραγραφή της πράξης αναστέλλεται μέχρι την ολοκλήρωση της διαδικασίας ποινικής διαμεσολάβησης. Η άρνηση ενός εκ των διαδίκων μερών να δεχθεί τη διαμεσολάβηση ή η αποτυχία ολοκλήρωσεως της, για οποιαδήποτε αιτία, δεν επάγονται σε βάρος αυτών καμία αρνητική ουσιαστική ή δικονομική συνέπεια στην ποινική δίκη που επακολουθεί³³⁶.

Όσον αφορά τις αστικές συνέπειες της ποινικής διαμεσολάβησης, η συμφωνία των διαδίκων για την έναρξη της διαδικασίας ποινικής διαμεσολάβησης ισχύει ως συμβιβασμός ως προς τις χρηματικές αξιώσεις από το έγκλημα ενδοοικογενειακής βίας. Μόνη η συμφωνία του παθόντος συζύγου για την έναρξη της διαδικασίας δεν εμποδίζει την άσκηση αγωγής διαζυγίου ή την υποβολή αιτήσεως συναινετικής λύσεως του γάμου, την πρόοδο της δίκης και τη λύση του γάμου³³⁷.

Η εντός τριετίας από την αρχειοθέτηση της υπόθεσης μη συμμόρφωση του φερόμενου ως δράστη προς τους όρους της ποινικής διαμεσολάβησης παρέχει στο θύμα του εγκλήματος ενδοοικογενειακής βίας το δικαίωμα να ζητήσει, με αγωγή του, την ανατροπή της συμφωνίας, όσον αφορά στις χρηματικές αξιώσεις. Με την άσκηση της αγωγής ανατροπής αναβιώνουν οι

³³⁵ Άρθρο 13 παρ. 1-3 του Ν. 3500/2006.

³³⁶ Άρθρο 13 παρ 4-5 του Ν. 3500/2006.

³³⁷ Άρθρο 14 παρ. 1 του Ν. 3500/2006 · Ωστόσο, ενδέχεται η συμφωνία για διαμεσολάβηση, σε συνδυασμό με άλλα γεγονότα (π.χ. συμβίωση και γενικά αποκατάσταση σχέσεων), να συνιστά, κατά την κρίση του δικαστηρίου, συγγνώμη και κατά συνέπεια λόγο απόσβεσης του συγκεκριμένου λόγου διαζυγίου. (Βλ. Αιτιολογική Έκθεση του Ν. 3500/2006)

χρηματικές αξιώσεις του παθόντος, τα δε καταβληθέντα λόγω της συμφωνίας αναζητούνται κατά τις διατάξεις περί αδικαιολόγητου πλουτισμού³³⁸.

Μετά την ολοκλήρωση της ποινικής διαμεσολάβησης αποκλείεται η ανατροπή της συμφωνίας, εξ οιαδήποτε λόγου και η αναζήτηση των καταβληθέντων σε συμμόρφωση αυτής. Τα ίδια αποτελέσματα επιφέρει και η λύση του γάμου μεταξύ των συζύγων εντός της τριετίας³³⁹.

Με την εισαγωγή του θεσμού της ποινικής διαμεσολάβησης το θύμα μπορεί να αναζητήσει βοήθεια από την πολιτεία χωρίς να εμπλακεί στην ποινική διαδικασία, ενώ αποκτά περισσότερα κίνητρα να καταγγείλει την πράξη και του παρέχεται η δυνατότητα να μετάσχει σε μια διαδικασία που θα το βοηθήσει να συζητήσει και να θέσει τέρμα στις σχετικές συμπεριφορές με τη βοήθεια ενός αμερόληπτου τρίτου³⁴⁰, ενώ ο θεσμός αυτός συμβάλλει στην πρόληψη της υποτροπής και στην αποδραματοποίηση των συνεπειών της κακοποίησης³⁴¹.

Ωστόσο, ο καινοτόμος θεσμός της ποινικής διαμεσολάβησης για τα αδικήματα της ενδοοικογενειακής βίας προσέκρουσε πάνω στην έλλειψη φορέων και δομών³⁴². Άλλα πρακτικά προβλήματα της ποινικής διαμεσολάβησης στη χώρα μας είναι ότι η διαδικασία αυτή λειτουργεί περισσότερο ως τυπική, γραφειοκρατική και απρόσωπη διαδικασία, με μεγάλες καθυστερήσεις, ενώ το πρόγραμμα είναι ιδιαίτερα σύντομο και δεν διασφαλίζεται η μη υποτροπή του δράστη ούτε η προστασία του θύματος³⁴³.

Από έρευνα που πραγματοποιήθηκε στην Εισαγγελία Πρωτοδικών Θεσσαλονίκης προέκυψε ότι το 21% των υποθέσεων που ακολουθήθηκε διαμεσολάβηση, αυτή ανακλήθηκε λόγω μη προσέλευσης και παρακολούθησης του συμβουλευτικού προγράμματος από το δράστη³⁴⁴, ενώ το 75% επί αυτών των ανακλήσεων αφορούσε αλλοδαπούς δράστες, πιθανόν λόγω μη κατανόησης από τους δράστες της διαδικασίας και των υποχρεώσεων που ανέλαβαν

³³⁸ Άρθρο 14 παρ. 2 του Ν. 3500/2006.

³³⁹ Άρθρο 14 παρ. 3 Ν. 3500/2006.

³⁴⁰ Βλ. Αιτιολογική Έκθεση Ν. 3500/2006

³⁴¹ Παπαθεοδώρου Θεόδωρος, Η ποινικοποίηση της ενδοοικογενειακής βίας, Συγκριτική προσέγγιση, σελ. 77

³⁴² Χατζησπύρου Κ. Θεοφίλης, Ενδοοικογενειακή βία & ποινική διαμεσολάβηση, Θεωρητική μελέτη με έμφση στη βία μεταξύ συζύγων/συντρόφων & εμπειρική έρευνα υποθέσεων Ποινικής Διαμεσολάβησης στην Εισαγγελία Πρωτοδικών Θεσσαλονίκης, σελ. 128

³⁴³ Χατζησπύρου Κ. Θεοφίλης, ό. π., σελ. 132

³⁴⁴ Χατζησπύρου Κ. Θεοφίλης, ό. π., σελ. 129

λόγω γλωσσικών δυσχερειών, ή μη προσέλευσης λόγω απόστασης, έλλειψης μέσου ή των ωρών εργασίας τους³⁴⁵.

Σε περίπτωση διαπράξεως εγκλήματος ενδοοικογενειακής βίας είναι δυνατόν, αν υπό τις συγκεκριμένες συνθήκες κρίνεται απαραίτητο για την προστασία της σωματικής και ψυχικής υγείας του θύματος, να επιβληθεί στον κατηγορούμενο από το αρμόδιο ποινικό δικαστήριο στο οποίο παραπέμπεται να δικασθεί ή από τον αρμόδιο ανακριτή ή από το δικαστικό συμβούλιο και για όσο χρονικό διάστημα απαιτείται, ο περιοριστικός όρος της απομάκρυνσης του από την οικογενειακή κατοικία, η μετοίκηση του, η απαγόρευση να προσεγγίζει τους χώρους κατοικίας ή και εργασίας του θύματος, κατοικίες στενών συγγενών του, τα εκπαιδευτήρια των παιδιών και ξενώνες φιλοξενίας. Η ισχύς του παραπάνω περιοριστικού όρου παύει αυτοδικαίως μετά την έκδοση οριστικής αποφάσεως ή της διατάξεως του εισαγγελέα με την οποία αρχειοθετείται η υπόθεση λόγω ποινικής διαμεσολάβησης³⁴⁶.

Ο περιοριστικός όρος που έχει επιβληθεί σύμφωνα με τα ανωτέρω είναι δυνατόν να ανακληθεί, αντικατασταθεί ή τροποποιηθεί από το αρμόδιο δικαστικό όργανο που τον επέβαλε, με αίτηση του κατηγορουμένου, στην οποία αναφέρονται οι λόγοι για τους οποίους επιβάλλεται η ανάκληση, αντικατάσταση ή τροποποίηση του. Για τη συζήτηση της αιτήσεως κλητεύεται υποχρεωτικά ο παθών, σύμφωνα με τις διατάξεις που ισχύουν κάθε φορά³⁴⁷.

Το δικαστικό όργανο που είναι αρμόδιο για την επιβολή, ανάκληση, αντικατάσταση ή τροποποίηση των περιοριστικών όρων, μπορεί να ζητήσει, συμβουλευτικά, τη γνώμη ψυχιάτρων, ψυχολόγων, κοινωνικών λειτουργών και άλλων επιστημόνων με ειδικές γνώσεις σε θέματα ενδοοικογενειακής βίας, εφόσον τα πρόσωπα αυτά εργάζονται σε δημόσιο φορέα υγείας³⁴⁸.

Σε υποθέσεις ενδοοικογενειακής βίας, μέλη της οικογένειας εξετάζονται ως μάρτυρες χωρίς όρκο. Οι ανήλικοι κατά την εκδίκαση των υποθέσεων της προηγούμενης παραγράφου δεν

³⁴⁵ Χατζησπύρου Κ. Θεοφίλης, ό. π., σελ. 130

³⁴⁶ Άρθρο 18 παρ. 1 του Ν. 3500/2006.

³⁴⁷ Άρθρο 18 παρ. 2 του Ν. 3500/2006.

³⁴⁸ Άρθρο 18 παρ. 3 του Ν. 3500/2006.

κλητεύονται ως μάρτυρες στο ακροατήριο, αλλά αναγιγνώσκεται η κατάθεση τους, εφόσον υπάρχει, εκτός εάν η εξέταση τους κρίνεται αναγκαία από το δικαστήριο³⁴⁹.

Σε περίπτωση διαπράξεως εγκλήματος ενδοοικογενειακής βίας, οι αρμόδιες αστυνομικές αρχές που διενεργούν προανάκριση, σύμφωνα με τις διατάξεις της παραγράφου 2 του άρθρου 243 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, απαγορεύεται να ανακοινώνουν με οποιονδήποτε τρόπο το ονοματεπώνυμο του θύματος και του κατηγορουμένου, τη διεύθυνση κατοικίας τους, καθώς και οποιαδήποτε άλλα στοιχεία είναι δυνατόν να αποκαλύψουν την ταυτότητα τους. Οι παραβάτες της διατάξεως αυτής τιμωρούνται με φυλάκιση μέχρι δύο ετών³⁵⁰. Σκοπός της εν λόγω πρόβλεψης είναι η προστασία του απαραβίαστου της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής του ατόμου (άρθρο 9 παρ. 1 του Συντάγματος)³⁵¹. Σύμφωνα με την Αιτιολογική Έκθεση του Ν. 3500/2006: *«Με τον τρόπο αυτό επιδιώκεται να αποτραπεί ο στιγματισμός της οικογένειας στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον της και οι εξαιρετικά δυσμενείς του συνέπειες σε όλα τα μέλη της, κυρίως όμως στα ανήλικα»*.

Τα θύματα ενδοοικογενειακής βίας δικαιούνται ηθικής συμπαράστασης και της αναγκαίας υλικής συνδρομής από νομικά πρόσωπα δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου, που λειτουργούν ειδικά για τους σκοπούς αυτούς υπό την εποπτεία του Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, και από κοινωνικές υπηρεσίες των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης. Οι αστυνομικές αρχές³⁵² που επιλαμβάνονται, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους, υποθέσεων ενδοοικογενειακής βίας υποχρεούνται, εφόσον το ζητήσει το θύμα, να ενημερώσουν αυτό και τους παραπάνω φορείς, ώστε να παρασχεθεί αμέσως η απαραίτητη, κατά περίπτωση, αρωγή³⁵³.

³⁴⁹ Άρθρο 19 του Ν. 3500/2006.

³⁵⁰ Άρθρο 20 του Ν. 3500/2006.

³⁵¹ Βλ. Αιτιολογική Έκθεση Ν. 3500/2006.

³⁵² Βλ. Αιτιολογική Έκθεση του Ν. 3500/2006, όπου αναφέρεται ότι: *«Η ενημέρωση τόσο των παθόντων όσο και των αρμόδιων φορέων για συγκεκριμένα περιστατικά ανατίθεται, καθαρά για λόγους πρακτικούς, στις αρμόδιες αστυνομικές αρχές, αφού συνήθως αυτές αναλαμβάνουν την προανάκριση στο πλαίσιο της αυτόφωρης διαδικασίας, οι υπάλληλοι των οποίων, λόγω της σπουδαιότητας του έργου τους σε υποθέσεις ενδοοικογενειακής βίας, επιβάλλεται να ενημερώνονται και να εκπαιδεύονται διαρκώς, ώστε να επιτυγχάνεται ο καλύτερος δυνατός χειρισμός των υποθέσεων αυτών και η μεγαλύτερη δυνατή ψυχική ανακούφιση και παροχή ουσιαστικής βοήθειας στο θύμα»*.

³⁵³ Άρθρο 21 του Ν. 3500/2006.

Στα θύματα ενδοοικογενειακής βίας, τα οποία ζητούν τη λήψη ασφαλιστικών μέτρων για προσωρινή ρύθμιση της κατάστασης, εξαιτίας του συγκεκριμένου περιστατικού, παρέχεται το ευεργέτημα της πενίας με μόνη την απόδειξη του περιστατικού βίας, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 194 επ. του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, αν αδυνατούν να καταβάλουν, έστω και προσωρινά, τις απαιτούμενες δικαστικές δαπάνες³⁵⁴. Περαιτέρω, τα άτομα χαμηλού εισοδήματος μπορούν να επωφεληθούν από τις διατάξεις του Ν. 3226/2004 για παροχή δωρεάν νομικής βοήθειας.

Περαιτέρω, σύμφωνα με το άρθρο 735 ΚΠολΔ το δικαστήριο έχει το δικαίωμα να διατάξει κάθε πρόσφορο ασφαλιστικό μέτρο που υπαγορεύεται από τις περιστάσεις, για τη ρύθμιση των σχέσεων των συζύγων από το γάμο, ιδίως να διατάξει τη μετοίκηση ενός από τους συζύγους, να ορίσει ποια πράγματα δικαιούται αυτός να παραλάβει για τη χωριστή του εγκατάσταση, να καθορίζει τον τρόπο με τον οποίο κάθε σύζυγος θα χρησιμοποιεί το ακίνητο που διαμένουν ή τα έπιπλα και σκεύη που χρησιμοποιούν από κοινού, ενώ σε υποθέσεις ενδοοικογενειακής βίας μπορεί να διατάσσεται η απομάκρυνση του δράστη από την οικογενειακή κατοικία, η μετοίκησή του, η απαγόρευση να προσεγγίζει τους χώρους κατοικίας ή και εργασίας του θύματος, στενών συγγενών του, τα εκπαιδευτήρια των παιδιών και ξενώνες φιλοξενίας³⁵⁵.

Τέλος, προβλέπεται πλέον η άσκηση ενδοοικογενειακής βίας ως τεκμήριο κλονισμού του γάμου³⁵⁶, ενώ η χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης του παθόντος κατ' άρθρον 932 ΑΚ για πράξεις ενδοοικογενειακής βίας δεν μπορεί αν είναι κατώτερη των 1.000 ευρώ, εκτός εάν ο ίδιος ο παθών ζήτησε μοκρότερο ποσό³⁵⁷.

Ο εν λόγω νόμος έχει σκοπό τη γρήγορη εκδίκαση των εγκλημάτων ενδοοικογενειακής βίας, την αποφυγή της δευτερογενούς θυματοποίησης, την προστασία των υποκειμένων της

³⁵⁴ Άρθρο 22 του Ν. 3500/2006 · Βλ. Αιτιολογική Έκθεση του Ν. 3500/2006, όπου αναφέρεται ότι: «Δεδομένης της ιδιαιτερότητας των περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας, είναι πιθανό το θύμα να βρίσκεται σε προσωρινή οικονομική αδυναμία να κινήσει τη σχετική διαδικασία για την άμεση ρύθμιση των εξαιτίας του περιστατικού οικογενειακής βίας προβλημάτων (συγκατοίκησης, προσωρινής διατροφής, επιμέλειας ανήλικων τέκνων κ.λπ.)».

³⁵⁵ Η εν λόγω απαρίθμηση είναι ενδεικτική, ενώ δύναται ο δικαστής να διατάξει τα ανωτέρω και με προσωρινή διαταγή, σε περίπτωση που κρίνει ότι πρόκειται για άμεση και κατεπείγουσα περίπτωση ή ότι υφίσταται ανάγκη αποτροπής επικύνδυνου κινδύνου, δυνάμει της διατάξεως του άρθρου 691 παρ. 2 ΚΠολΔ.

³⁵⁶ Άρθρο 1439 ΑΚ.

³⁵⁷ Άρθρο 5 του Ν. 3500/2006.

δίκης από τον κοινωνικό διασυρμό, ώστε να δοθεί κίνητρο στα θύματα για καταγγελία των περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας. Επίσης, εννοιολογεί τη βία, διευρύνει την έννοια της οικογένειας εντάσσοντας και άλλα οικογενειακά σχήματα στο προστατευτικό του πλαίσιο, παρέχει εγγυήσεις στο θύμα για την άμεση ενεργοποίηση της δικαιοσύνης, προβλέπει εναλλακτικούς θεσμούς του δικανικού μηχανισμού, ώστε να υπάρχει ποικιλία και δυνατότητα επιλογής, εισάγει νέους θεσμούς, όπως την ποινική διαμεσολάβηση και τα θεραπευτικά προγράμματα για τους δράστες³⁵⁸. Επίσης, αποτρέπονται ο εκφοβισμός ή η δωροδοκία μαρτύρων με σκοπό την παρακώλυση της απονομής της ποινικής δικαιοσύνης σε υποθέσεις ενδοοικογενειακής βίας, οι συχνά παρατηρούμενες συναλλαγές κατά την καταμήνυση των οικείων αξιόποινων πράξεων και η χρονοβόρα προδικασία³⁵⁹.

Γ.2.2 – ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΣΤΟ ΣΠΑ

Η πρωτογενής θυματοποίηση της γυναίκας-θύματος κακοποίησης συμβαίνει τη στιγμή που αυτή υφίσταται τη βία του δράστη, οποιαδήποτε μορφή κι αν έχει αυτή, δηλαδή τη στιγμή που καθίσταται θύμα για πρώτη φορά. Οι ψυχολογικές συνέπειες του βίαιου επεισοδίου μπορεί να διαρκέσουν αρκετά χρόνια³⁶⁰.

Λόγω της πρωτογενούς θυματοποίησης η γυναίκα-θύμα έχει ανάγκη από παροχή ιατρικής βοήθειας και ψυχολογικής υποστήριξης από ειδικά εκπαιδευμένο προσωπικό, παραπομπή σε κάποια κοινωνική υπηρεσία, άρση του αισθήματος της αδικίας και πρόληψη της επαναθυματοποίησής της. Επίσης, σημαντικά είναι η συμβουλευτική υποστήριξη των ιδίων και των τέκνων τους, η ίδρυση προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης για την περίπτωση των άνεργων θυμάτων βίας³⁶¹.

Δευτερογενής θυματοποίηση είναι η επίδραση της τυπικής και άτυπης κοινωνικής αντίδρασης και αναφέρεται συνήθως στην ανεπαρκή απόκριση των φορέων άσκησης του

³⁵⁸ Μηλιώνη Φωτεινή, σε: Έμφυλη Εγκληματικότητα: Ποινική και εγκληματολογική προσέγγιση του φύλου, σελ. 504 επ.

³⁵⁹ Βλ. Αιτιολογική Έκθεση Ν. 3500/2006.

³⁶⁰ Βλάχου Βασιλική, ο.π., σελ. 31 επ.

³⁶¹ Βλάχου Βασιλική, ο.π., σελ. 65 επ.

επίσημου κοινωνικού ελέγχου στην πρωτογενή θυματοποίηση. Παραδείγματα δευτερογενούς θυματοποίησης είναι οι προσβολές των εννόμων αγαθών των θυμάτων, οι τραυματικές εμπειρίες που βιώνουν είτε με την επαφή τους με το σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης είτε από τη συμπεριφορά των προσώπων που σχετίζονται με το δράστη, οι υπερβολικές αντιδράσεις του οικογενειακού και στενού κοινωνικού περιβάλλοντος του θύματος, η δραματοποίηση του φαινομένου από τους φορείς άσκησης του επίσημου κοινωνικού ελέγχου ή απ' την άλλη πλευρά η αδιάφορη αντιμετώπιση των εκάστοτε περιστατικών στο πλαίσιο της γραφειοκρατικής λειτουργίας των αρμόδιων οργάνων. Επίσης, μακροπρόθεσμα οδηγεί στη δευτερογενή θυματοποίηση η δύσκολη απόφαση μιας γυναίκας να καταγγείλει το γεγονός στις αρμόδιες αρχές, η συχνής μετάβασή της σε υπηρεσίες και δικαστήρια, που της στερεί χρόνο και έσοδα από την εργασία της, η προβολή της υπόθεσης από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, η υποχρεωτική συμβίωσή της με το δράστη σε αυτά, οι απειλές από το δράστη, οι προσβολές που υφίσταται στα διάφορα στάδια της ποινικής διαδικασίας, επιδίκαση μικρής αποζημίωσης λόγω της ηθικής βλάβης που υπέστη από το αδίκημα³⁶².

Για την αποφυγή της δευτερογενούς θυματοποίησης πρέπει η γυναίκα θύμα να αντιμετωπίζεται με συμπάθεια, διακριτικότητα και σοβαρότητα από τις αρμόδιες Αρχές, να ενημερώνεται για τα δικαιώματά της, να της παρέχονται πληροφορίες για την έκβαση της υπόθεσής της³⁶³.

Σημειώνεται ότι η γυναίκα-θύμα ενδοοικογενειακής βίας έχει το δικαίωμα να παρασταθεί ως πολιτικώς ενάγουσα στην ποινική διαδικασία, με συνέπεια να έχει την ιδιότητα και τα δικαιώματα διαδίκου, και ως εκ τούτου να προβάλει τις αστικής φύσεως αξιώσεις της και να ζητήσει την καταδίκη του δράστη. Ωστόσο, απ' την άλλη πλευρά η γυναίκα-θύμα υφίσταται και τις αρνητικές πτυχές του συστήματος απονομής της ποινικής δικαιοσύνης, για παράδειγμα τις συχνές εμφανίσεις στα δικαστήρια και την κατά συνέπεια μακροχρόνια αναμονή σε αυτά και απώλεια μέρος του μισθού της, καθώς δεν μπορεί να προσέλθει στην εργασία της. Επίσης, η εμπειρία της κατάθεσής της ενώπιον του Δικαστηρίου μπορεί να είναι τραυματική, καθώς αυτή θα βρεθεί αντιμέτωπη με το δράστη, καθώς επίσης θα δεχτεί ερωτήσεις από τους δικαστικούς

³⁶² Βλάχου Βασιλική, ο.π., σελ. 32 επ. και σελ 65 επ.

³⁶³ Βλάχου Βασιλική, ο.π., σελ. 65

λειτουργούς και τους παράγοντες της δίκης, οι οποίες μπορεί να την φέρουν σε δυσάρεστη θέση και να δημιουργήσουν την εντύπωση ότι η ίδια προκάλεσε τη θυματοποίησή της³⁶⁴.

Όσον αφορά την προβολή της ενδοοικογενειακής βίας από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, παρατηρείται ότι προτιμάτε να αναφέρονται τα περιστατικά βίας μεταξύ αγνώστων και όταν γίνεται λόγος για τα ενδοοικογενειακά περιστατικά βίας, αυτά αποδίδονται απλουστευτικά στην ζήλεια ή σε παράλογα κίνητρα του συζύγου. Μάλιστα, η κοινή γνώμη τείνει να δικαιολογεί την άσκηση βίας εναντίον των γυναικών είτε λόγω του αλκοολισμού του συζύγου είτε λόγω του εργασιακού του άγχους είτε λόγω του ότι η σύζυγος αδυνατεί να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις του ρόλου της³⁶⁵.

Αστυνομία

Η αστυνομία θα πρέπει να αντιμετωπίζει με ευγένεια και συμπόνια τα θύματα και με σεβασμό στην ψυχολογική τους κατάσταση, να δίνουν προσοχή στην κατάθεσή τους, να τα ενημερώνουν για την πορεία της υποθέσεώς τους, να τα ενημερώνουν για τις υπάρχουσες υπηρεσίες κοινωνικής και ψυχολογικής υποστήριξης. Σημαντικότερη δε υποχρέωση της αστυνομίας πρέπει να είναι η προστασία του θύματος από την οργή και τις αντεκδικήσεις του δράστη, καθώς συχνά ο δράστης απειλεί το θύμα ώστε να αποτρέψει την κατάθεσή του εναντίον του. Για το σκοπό αυτό θα πρέπει να υπάρχουν εκπαιδευμένοι αστυνομικοί σε κάθε αστυνομικό τμήμα για το θέμα της ενδοοικογενειακής βίας³⁶⁶.

Στις ΗΠΑ υπάρχουν διάφορα προγράμματα της αστυνομίας, όπως η ανεύρεση διαθέσιμων καταφυγίων ή ξενώνων για κακοποιημένες γυναίκες, η εγκατάσταση διεπιστημονικού προσωπικού εντός του αστυνομικού τμήματος, τα οποία οδήγησαν σε αύξηση του αριθμού των καταγγελιών και των συλλήψεων³⁶⁷. Συνήθως οι αποφάσεις της αστυνομίας για τη διαχείριση της ενδοοικογενειακής βίας στηρίζονται στα σημάδια τραυματισμού, στη

³⁶⁴ Βλάχου Βασιλική, ο.π., σελ. 72 επ.

³⁶⁵ Βλάχου Βασιλική, ο.π., σελ. 33 επ.

³⁶⁶ Βλάχου Βασιλική, ο.π., σελ. 92 επ.

³⁶⁷ Βλάχου Βασιλική, ο.π., σελ. 94 επ.

μαρτυρία ενός βίαιου συμβάντος, στις προηγούμενες καταγγελίες, στην κατανάλωση ουσιών, στα χαρακτηριστικά της γειτονιάς από την οποία έλαβαν την κλήση, κ.ά.³⁶⁸

Σημαντικό ρόλο στο σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης παίζει η αστυνομία, καθώς η αντιμετώπιση του δράστη και του θύματος γίνεται σε πρώτο στάδιο στους κόλπους της. Η εκτίμηση της υπόθεσης εκ μέρους της αστυνομίας έχει σημαντικό αντίκτυπο για τη πορεία της υπόθεσης, καθώς αυτή διενεργεί την πρώτη εκτίμηση της ύπαρξης ενδοοικογενειακής βίας, της σοβαρότητας της βίας, κλπ. Επίσης, η αστυνομία μπορεί να κωλυσιεργεί στην εκκίνηση της ποινικής διαδικασίας σε περίπτωση που το θύμα εκφράζει ενοχές για τη βία που υφίστατο ή σε περίπτωση ελλείψεως αποδεικτικών στοιχείων. Η αστυνομία επομένως αναγνωρίζει στον εαυτό της μια κάπως διακριτική ευχέρεια στην αντιμετώπιση των περιστατικών που συναντάει, εάν και κάτι τέτοιο είναι αντίθετο στο γράμμα του νόμου³⁶⁹.

Δεν είναι δε λίγες οι περιπτώσεις που οι αστυνομικοί αδιαφορούν³⁷⁰ ή αντιμετωπίζουν τα βίαια περιστατικά μεταξύ συντρόφων ή συζύγων ως ιδιωτικής φύσεως υποθέσεις και δεν εκκινούν την ποινική διαδικασία. Μάλιστα, είναι πιθανότερο η αστυνομία να προχωρήσει σε σύλληψη του δράστη όταν είναι ένας άγνωστος προς το θύμα, παρά όταν τους συνδέει κάποιου είδους σχέση³⁷¹.

Μερικές φορές οι αστυνομικοί έχουν υιοθετήσει ορισμένες δυσμενείς για το θύμα αντιλήψεις, όπως ότι η βία κατά των γυναικών δε συνιστά σοβαρό πρόβλημα, η γυναίκα-θύμα ενδοοικογενειακής βίας άξιζε ή προκάλεσε τη βία, ότι επιτρέπεται ο σύζυγος να κακοποιεί τη σύζυγό του και επομένως ότι η ενδοοικογενειακή βία δεν συνιστά «πραγματικό» έγκλημα, ότι η οικογένεια πρέπει να μένει ενωμένη ανεξάρτητα από τα εσωτερικά της προβλήματα, ότι δεν είναι στην αρμοδιότητά τους οι οικογενειακές συγκρούσεις, ότι εφόσον το θύμα επιλέγει να μένει στη βίαιη σχέση η αστυνομία οφείλει να μην παρεμβαίνει, ότι η γυναίκα-θύμα συχνά παρακωλύει τη διαδικασία είτε ανακαλώντας τις κατηγορίες είτε επιθυμώντας να μην καταθέσει ως μάρτυρας, κ.α. Επίσης, οι αστυνομικοί επηρεάζονται από στερεότυπα σχετικά με την κοινωνική θέση και

³⁶⁸ TK Logan, Lisa Shannon, Robert Walker, Police Attitudes Toward Domestic Violence Offenders, σελ. 1366

³⁶⁹ Βλάχου Βασιλική, ο.π., σελ. 98 επ.

³⁷⁰ Ορισμένες φορές δεν καταγράφουν τα εγκλήματα ενδοοικογενειακής βίας που πληροφορούνται μέσω του ίδιου του θύματος ή τρίτων. Βλ. Βλάχου Βασιλική, ο.π., σελ. 99

³⁷¹ Βλάχου Βασιλική, ο.π., σελ. 98 επ.

την φυλετική προέλευση των θυμάτων και των δραστών, κ.α. Αυτά οφείλονται τόσο στις ευρύτερες κοινωνικές αντιλήψεις όσο και την ελλιπή εκπαίδευση των αστυνομικών σχετικά με αυτά τα θέματα³⁷².

Η αντίδραση των αστυνομικών συνήθως είναι να αποσιωπούν το περιστατικό, να εκτοξεύουν απειλές κατά του δράστη, να προσπαθούν να επιλύσουν συμβιβαστικά τη διαφορά, να προτρέπουν ένα από τα δύο μέρη να εγκαταλείψουν την οικία, να επιρρίπτουν ευθύνες στο δράστη³⁷³ ή να προχωρούν σε σύλληψή του³⁷⁴. Προτιμάτε δε ο συμβιβασμός, ενώ οι αστυνομικοί είναι συνήθως επιφυλακτικοί με τη σύλληψη του δράστη. Όσον αφορά τις κλήσεις που δέχεται η αστυνομία, συχνά αυτές που σχετίζονται με ενδοοικογενειακή βία δεν αποτελούν προτεραιότητα της αστυνομίας με αποτέλεσμα να μην καταγράφονται καν ή να τις διαχειρίζονται μέσω τηλεφώνου. Στην Ελλάδα προτεραιότητα της αστυνομίας σε περίπτωση μη ύπαρξης επαρκούς προσωπικού είναι τα σοβαρότερα αδικήματα, ανεξάρτητα από τη φύση αυτών³⁷⁵.

Παλαιότερα η ελληνική αστυνομία για να συλλάβει το δράστη ενδοοικογενειακής βίας έπρεπε να διαθέτει ένταλμα σύλληψης, εκτός αν η βία ήταν κακουργηματική ή συνιστούσε σοβαρό πλημμέλημα που διωκόταν αυτεπαγγέλτως. Πλέον όλα τα αδικήματα της ενδοοικογενειακής βίας διώκονται αυτεπαγγέλτως και εφαρμόζονται οι διατάξεις για την αυτόφωρη διαδικασία. Επομένως, σε περίπτωση που η αστυνομία αντιληφθεί τη διάπραξη ενδοοικογενειακής βίας είναι υποχρεωμένη να συλλάβει το δράστη. Ωστόσο, δυστυχώς αυτό σε πολλές περιπτώσεις δεν συμβαίνει.

Η σύλληψη του δράστη πολλές φορές εξαρτάται από τη σοβαρότητα της βίας, την ύπαρξη αποδεικτικών στοιχείων, τις συνθήκες που προηγήθηκαν από το περιστατικό, τη συμπεριφορά του δράστη και του θύματος, την κατανάλωση αλκοόλ από το δράστη, την

³⁷² Βλάχου Βασιλική, ο.π., σελ. 122 επ.

³⁷³ Η απόφαση επίρριψης ευθυνών στο δράστη επηρεάζεται από τη σοβαρότητα του εγκλήματος, την ύπαρξη αποδεικτικών στοιχείων, το συμφέρον του θύματος και του θύτη, την αξιοπιστία του θύματος, την χρήση αλκοόλ ή τοξικών ουσιών, κ.α. Η επίρριψη ευθυνών συμβάλλει θετικά στη μειωμένη εμφάνιση περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας, ωστόσο μειώνει την πιθανότητα συμβιβασμού μεταξύ δράστη και θύματος. Βλ. Βλάχου Βασιλική, ο.π., σελ. 110-111

³⁷⁴ Η σύλληψη του δράστη έχει ως αποτέλεσμα την παροχή άμεσης προστασίας στο θύμα, στη διαβεβαίωση της κοινής γνώμης ότι η ενδοοικογενειακή βία συνιστά ένα πολύ σοβαρό έγκλημα, στη μείωση της υποτροπής του δράστη, στην αύξηση της εμπιστοσύνης των θυμάτων στο σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης, κ.α. Βλ. Βλάχου Βασιλική, ο.π., σελ. 112

³⁷⁵ Βλάχου Βασιλική, ο.π., σελ. 105 επ.

εκδήλωση παραπόνων από τους γείτονες, την παρουσία μαρτύρων κατά την άσκηση της βίας, την εκδήλωση επιθυμίας σύλληψης από το θύμα³⁷⁶.

Η γενικότερη δράση της αστυνομίας σε ζητήματα βίας κατά των γυναικών εξαρτάται από τη σοβαρότητα της σωματικής βίας, τις πεποιθήσεις των αστυνομικών, τα κοινωνικο-δημογραφικά χαρακτηριστικά του θύματος και του δράστη, τη χρήση αλκοόλ ή ουσιών, το ιδιωτικό ή δημόσιο περιβάλλον εκδήλωσης της βίας, την παρουσία τρίτων, την ύπαρξη αποδεικτικών στοιχείων, το βεβαρημένο ποινικό μητρώο του δράστη, τη χρήση όπλου, την ικανοποίηση του λαϊκού αισθήματος, την ύπαρξη σχέσης μεταξύ θύματος και δράστη, την επιθυμία του θύματος, την εκπαίδευση της αστυνομίας, το ενδεχόμενο ανάκλησης των κατηγοριών από το θύμα, την κοινωνικο-οικονομική θέση του θύματος και του δράστη, τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των αστυνομικών, τη διαθεσιμότητα πόρων, την κατ' επανάληψη κακοποίηση του θύματος, κ.α.³⁷⁷

Στην Ελλάδα η αστυνομία συνήθως προσπαθεί να συμβιβάσει δράστη και θύμα ώστε να προστατευτεί η ενότητα της οικογένειας. Σε κάποιες περιπτώσεις παραπέμπουν το θύμα στην αρμόδια κοινωνική υπηρεσία και προχωράνε σε σύλληψη του δράστη. Επίσης, συνήθως οι αστυνομικοί δεν παροτρύνουν το θύμα να εκκινήσει την ποινική διαδικασία³⁷⁸.

Σύμφωνα με τους αστυνομικούς, η δικαστική οδός δεν είναι επαρκής και καλύτερη μέθοδος αντιμετώπισης της σωματικής βίας είναι η παρακολούθηση κάποιας συμβουλευτικής θεραπείας ή η είσοδος σε κάποιο καταφύγιο³⁷⁹. Επίσης, τα θύματα συχνά αλλάζουν γνώμη και προσπαθούν να μη συλληφθεί ο δράστης. Αυτό συμβαίνει είτε γιατί φοβούνται αντίποινα από το δράστη είτε διότι ανησυχούν για τον αντίκτυπο που θα έχει κάτι τέτοιο στα παιδιά είτε γιατί συγχωρούν το δράστη είτε διότι εξαρτώνται οικονομικά από το δράστη είτε διότι επιθυμούν να αποφύγουν τον επακόλουθο διασυρμό³⁸⁰.

Οι αστυνομικοί συνήθως δεν παροτρύνουν το δράστη αλλά το θύμα να εγκαταλείψει την οικία και να επισκεφτεί κάποιο καταφύγιο, ενώ συχνά αποθαρύνουν τις γυναίκες-θύματα

³⁷⁶ Βλάχου Βασιλική, ο.π., σελ. 115

³⁷⁷ Βλάχου Βασιλική, ο.π., σελ. 121 επ.

³⁷⁸ Βλάχου Βασιλική, ο.π., σελ. 109

³⁷⁹ Βλάχου Βασιλική, ο.π., σελ. 107

³⁸⁰ Βλάχου Βασιλική, ο.π., σελ. 108

ενδοοικογενειακής βίας από το να καταγγείλουν το περιστατικό προβάλλοντας τις αρνητικές συνέπειες που θα έχει η κίνηση της ποινικής διαδικασίας³⁸¹.

Η αστυνομία συνήθως παραπέμπει τα θύματα στις αρμόδιες κοινωνικές υπηρεσίες, τα προτρέπει να εγκαταλείψουν την κοινή τους οικία (όποτε αυτό είναι εφικτό, λόγω της οικονομικής εξάρτησης από το δράστη, την ύπαρξη τέκνων και την εκτόξευση απειλών από το δράστη), να προσλάβουν συνήγορο, να συμβιβαστούν με το δράστη, κ.α. Δεν υπάρχουν επαρκή στοιχεία όσον αφορά την ικανοποίηση των θυμάτων από την δράση της αστυνομίας. Συνήθως τα θύματα βίας δεν καλούν την αστυνομία μετά το πρώτο περιστατικό βίας. Σημαντικό ρόλο στην αντιμετώπισή τους από την αστυνομία είναι η συμπεριφορά τους κατά την πρώτη επαφή τους με αυτή³⁸².

Η αποτελεσματική αστυνομική παρέμβαση λειτουργεί αποτρεπτικά τόσο στην άσκηση ενδοοικογενειακής βίας όσο και στην τέλεση ανθρωποκτονίας του δράστη, έπειτα από μακροχρόνια κακοποίηση³⁸³.

Θα πρέπει τόσο τα όργανα άσκησης του επίσημου κοινωνικού ελέγχου όσο και η κοινωνία να αναγνωρίσουν τον εγκληματικό χαρακτήρα της ενδοοικογενειακής βίας, ανεξάρτητα αν λαμβάνει χώρα σε ιδιωτικό ή δημόσιο περιβάλλον. Επίσης, θα πρέπει να υπάρξει συνεργασία μεταξύ της αστυνομίας και των αρμόδιων κοινωνικών υπηρεσιών, καταφυγίων και εξειδικευμένων επαγγελματιών, να ευαισθητοποιηθούν οι αστυνομικοί σε θέματα βίας κατά των γυναικών και να διαμορφωθεί μια σταθερή πολιτική χειρισμού τους, να υπάρχει ισότιμη μεταχείριση των γυναικών εθνικών μειονοτήτων, να ενθαρρύνουν οι αστυνομικοί την επίρριψη ευθυνών και να συλλαμβάνουν τους δράστες, να υπάρχει στατιστική καταγραφή των περιπτώσεων ενδοοικογενειακής βίας, να εκπαιδευτούν οι αστυνομικοί στα θέματα αυτά και να κατανοήσουν τον τρόπο συμπεριφοράς των θυμάτων, ώστε να μπορέσουν να τους παράσχουν επαρκή προστασία, να λαμβάνουν κατάθεση από το θύμα εν απουσία του δράστη και σε απομακρυσμένη χρονική στιγμή από το περιστατικό, ώστε να βρίσκονται σε ήρεμη ψυχική κατάσταση και να μπορέσουν να ανακαλέσουν τις λεπτομέρειες του περιστατικού. Τέλος,

³⁸¹ Βλάχου Βασιλική, ο.π., σελ. 110 επ.

³⁸² Βλάχου Βασιλική, ο.π., σελ.131 επ.

³⁸³ Βλάχου Βασιλική, ο.π., σελ. 141

προτείνεται η ύπαρξη προγραμμάτων υποστήριξης των θυμάτων με σκοπό την ενημέρωση, προστασία και προώθηση της προάσπισης των δικαιωμάτων τους³⁸⁴.

Εισαγγελείς

Όσον αφορά την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας από τους εισαγγελείς φαίνεται ότι αυτοί κινούν συχνότερα την ποινική δίωξη για εγκλήματα εξωοικογενειακής βίας παρά για εγκλήματα ενδοοικογενειακής βίας, ενώ είναι πιθανότερο να αθωωθεί ο δράστης ή να αποσυρθούν οι κατηγορίες στη δεύτερη περίπτωση. Αφίεται στη δική τους εκτίμηση η σοβαρότητα της βίας και των αποδεικτικών στοιχείων. Έτσι, πολλές φορές οι εισαγγελείς μεταχειρίζονται επιεικέστερα τους δράστες συζυγικής βίας χάριν την ενότητας της οικογένειας. Μάλιστα, συχνά τα θύματα αμφισβητούνται με την υποβολή ερωτήσεων ώστε να διαπιστωθεί η αξιοπιστία τους, ενώ πολλές φορές οι εισαγγελείς αποφεύγουν να κινήσουν την ποινική δίωξη, ώστε να μην στιγματιστούν πιθανώς αθώοι κατηγορούμενοι³⁸⁵.

Περαιτέρω, η κίνηση της ποινικής δίωξης είναι πιθανότερη στις περιπτώσεις που τα θύματα υφίστανται σοβαρές σωματικές κακώσεις και οι κατηγορούμενοι έχουν αρνητικά χαρακτηριστικά, όπως κατανάλωση αλκοόλ ή ουσιών, μη συμμόρφωση στις οδηγίες των διωκτικών αρχών, βεβαρημένο ποινικό παρελθόν, ενώ στην περίπτωση που το θύμα έχει αρνητικά χαρακτηριστικά συχνά δεν απαγγέλλονται κατηγορίες. Επίσης, μπορεί να ληφθούν υπόψη τα κίνητρα του θύματος και το είδος της σχέσης με το δράστη, ενώ σημαντικό ρόλο παίζει η δέσμευση του θύματος να υποστηρίξει τις κατηγορίες και να μην προβεί σε ανάκλησή τους³⁸⁶, η σοβαρότητα της βίας και η ποιότητα των αποδεικτικών στοιχείων³⁸⁷.

Στην Ελλάδα, οι Εισαγγελείς είναι υποχρεωμένοι να κινήσουν την ποινική δίωξη για οποιοδήποτε αυτεπαγγέλτως διωκόμενο αδίκημα υποπέσει στην αντίληψή τους. Μερικές φορές

³⁸⁴ Βλάχου Βασιλική, ο.π., σελ. 139 επ.

³⁸⁵ Βλάχου Βασιλική, ο.π., σελ. 144 επ.

³⁸⁶ Σύμφωνα με τους εισαγγελείς τα θύματα συχνά ανακαλούν τις κατηγορίες λόγω πιέσεων από το φιλικό και συγγενικό τους περιβάλλον, της ενοχής που αισθάνονται, του φόβου εκδήλωσης αντιποίνων από το δράστη, της ανησυχίας τους για την εμπλοκή τους με το σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης. Βλ. Βλάχου Βασιλική, ο.π., σελ. 150

³⁸⁷ Βλάχου Βασιλική, ο.π., σελ. 149 επ.

ωστόσο αδρανούν, παρά το γράμμα του νόμου λόγω ποικίλων παραγόντων, όπως είναι η σχέση του δράστη με το θύμα και οι ιδιαίτερες περιστάσεις κάθε υπόθεσης. Συχνότερα κινείται η ποινική δίωξη για εξωοικογενειακή σωματική βία σε σχέση με την ενδοοικογενειακή, είτε λόγω της σχέσης μεταξύ δράστη και θύματος, είτε λόγω της αυξημένης πιθανότητα ανάκλησης των κατηγοριών, είτε λόγω διότι τα ίδια τα θύματα επιθυμούν την εξωδικαστική επίλυση του ζητήματος με τη διαμεσολάβηση του εισαγγελέως³⁸⁸. Άλλοι παράγοντες που δρουν ανασταλτικά στην κίνηση της ποινικής δίωξης είναι ότι οι καταθέσεις των μαρτύρων πολλές φορές δεν είναι ακριβείς και έγκυρες, ενώ ορισμένες φορές παίζουν ρόλο τα κοινωνικά χαρακτηριστικά του υπόπτου της βίας και η σοβαρότητα της βίας³⁸⁹.

Επίσης, συχνά τα θύματα δεν εμφανίζονται στη δίκη ώστε να καταθέσουν ως μάρτυρες λόγω του φόβου εκδήλωσης αντιποίνων από το δράστη, της μη ύπαρξης οφέλους από τη δικαστική αντιμετώπιση της βίας, την επιθυμία συμβιβαστικής επίλυσης ή λόγω των αρνητικών συνεπειών της ποινικής διαδικασίας (π.χ. πολύωρες καθυστερήσεις για τη διεξαγωγή της δίκης, οι συχνές αναβολές, ο κίνδυνος εκτόξευσης απειλών εις βάρος τους). Ως αποτέλεσμα έρχεται ότι ακούγεται μόνο η πλευρά του δράστη, ενώ το θύμα κατηγορείται ότι αδιαφορεί και ως εκ τούτου αρκετές φορές ο δράστης αθώνεται³⁹⁰.

Δικαστές

Όσον αφορά τους δικαστές, αυτοί μπορούν να εκτιμήσουν τα προσαγόμενα αποδεικτικά στοιχεία κατά την κρίση τους, σύμφωνα με την αρχή της ηθικής αποδείξεως. Έτσι, είναι πιθανό να αναπαράγονται κοινωνικές ανισότητες και κοινωνικοοικονομικές διαφορές. Ο τρόπος αντιμετώπισης των περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας από τους δικαστές εξαρτάται από τη σοβαρότητα της βίας, την προσωπικότητα και τη συμπεριφορά του δράστη. Είναι συχνό σε αυτά τα περιστατικά να αμφισβητούνται οι καταθέσεις των θυμάτων. Ωστόσο, η πλειοψηφία των

³⁸⁸ Στην Ελλάδα συμβαίνει συχνά οι γυναίκες θύματα ενδοοικογενειακής βίας, ενώ καταγγέλλουν τη βία που υφίστανται, να μην επιθυμούν την ποινική δίωξη του δράστη, είτε ώστε να αποφύγουν τον επακόλουθο διασυρμό είτε την περαιτέρω διατάραξη των σχέσεων με το δράστη, ενώ συχνά ανακαλούν τις κατηγορίες. Βλ. Βλάχου Βασιλική, ο.π., σελ. 145-146

³⁸⁹ Βλάχου Βασιλική, ο.π., σελ. 145 επ.

³⁹⁰ Βλάχου Βασιλική, ο.π., σελ. 151 επ.

εκπροσώπων της ποινικής δικαιοσύνης θεωρεί ότι η ενδοοικογενειακή βία πρέπει να συνιστά έγκλημα, τόσο για την προστασία των δικαιωμάτων των θυμάτων, όσο και για την αποτελεσματικότητα της γενικής και ειδικής πρόληψης³⁹¹.

Οι περιπτώσεις σωματικής βίας εντός της οικογένειας καταλήγουν πιο σπάνια σε δίκη σε σχέση με αυτές που λαμβάνουν χώρα εκτός της οικογένειας, λόγω της ανάγκης προστασίας της οικογένειας, της προσπάθειας αποφυγής του διασυρμού και του φόβου των αντιποίνων. Έτσι, συχνά δεν ολοκληρώνεται η διεξαγωγή της δίκης, εκτός βέβαια από περιπτώσεις ιδιαίτερα διαταραγμένων οικογενειακών σχέσεων, και επιλέγεται η συμβιβαστική οδός. Βέβαια, εκδίδονται και αρκετές καταδικαστικές αποφάσεις. Ωστόσο, η δικαστική επίλυση των εν λόγω διαφορών δεν επιφέρει πάντοτε επιθυμητά αποτελέσματα και επιβάλλεται η συνεργασία με τις αρμόδιες κοινωνικές υπηρεσίες³⁹².

Επίσης, υποστηρίζεται ότι η επιβολή περιοριστικών όρων στο δράστη δεν αρκεί για να τον αποτρέψει από περαιτέρω άσκηση βίας στο θύμα, αντίθετα μπορεί να οδηγήσει σε αντίθετα αποτελέσματα, ενώ το ένταλμα σύλληψης συχνά αποφεύγεται, ιδιαίτερα εάν έχει επιπτώσεις στην οικονομική θέση της οικογένειας. Προτείνεται να διατάζεται η απαγόρευση συναναστροφής του δράστη με το θύμα και τους οικείους του³⁹³.

Η συμβιβαστική επίλυση της διαφοράς διευκολύνεται στις περιπτώσεις που η σωματική βία δεν είναι σοβαρή, που υπάρχουν ανήλικα τέκνα ή όταν έχει ήδη επέλθει η αποκατάσταση των σχέσεων δράστη και θύματος. Η συμβιβαστική επίλυση της διαφοράς ή η διαμεσολάβηση έχει ως αποτέλεσμα την αποφυγή της δευτερογενούς θυματοποίησης, την άμβλυνση των συγκρούσεων μεταξύ δράστη και θύματος και την ταχεία επίλυση της διαφοράς³⁹⁴.

Η ποινική μεταχείριση του δράστη και η επιμέτρηση της ποινής συχνά εξαρτώνται από την σοβαρότητα της βλάβης που υπέστη το θύμα, του ποινικού παρελθόντος του δράστη, της ενδεχόμενης μεταμέλειάς του, την ελεύθερη εκτίμηση των αποδείξεων, την προσωπικότητα του δικαστή, την προσπάθεια εξομάλυνσης των οικογενειακών σχέσεων. Μερικές φορές επιβάλλεται

³⁹¹ Βλάχου Βασιλική, ο.π., σελ. 155 επ.

³⁹² Βλάχου Βασιλική, ο.π., σελ. 157

³⁹³ Βλάχου Βασιλική, ο.π., σελ. 163 επ.

³⁹⁴ Βλάχου Βασιλική, ο.π., σελ. 160 επ.

μια μικρή ποινή ώστε να διευκολυνθεί η συμφιλίωση του ζευγαριού, ενώ άλλες φορές η στερητική της ελευθερίας ποινή μπορεί να βλάψει την οικονομική θέση της οικογένειας, καθώς ο δράστης δεν θα μπορεί να εργάζεται³⁹⁵.

Οι γυναίκες που πάσχουν από το σύνδρομο της κακοποιημένης γυναίκας είναι πιθανότερο να δυσκολεύονται να συνεργαστούν με τους εκπροσώπους της ποινικής δικαιοσύνης, ακόμη κι αν επιθυμούν να παύσει η βία εναντίον τους. Για το λόγο αυτό προτείνεται να καταθέτει ένας ειδικός επιστήμονας ώστε να διευκολύνεται η ποινική διαδικασία³⁹⁶.

Ο τρόπος αντιμετώπισης των περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας εξαρτάται κυρίως από τη σοβαρότητα της σωματικής βίας³⁹⁷, την ύπαρξη αποδεικτικών στοιχείων³⁹⁸, τη χρήση όπλου από το δράστη, την κατανάλωση αλκοόλ ή ουσιών από το δράστη, το ενδεχόμενο πρόκλησης του δράστη από το θύμα, το βαθμό συνεργασίας του θύματος στα διάφορα στάδια της ποινικής διαδικασίας, τον φόρτο εργασίας των εκπροσώπων της ποινικής δικαιοσύνης, την τάση τους για επιείκεια ή αυστηρότητα³⁹⁹, την εθνικοοικονομική θέση και την εθνικότητα του θύματος και του δράστη, την άποψή τους για τη σοβαρότητα και την έκταση του φαινομένου της ενδοοικογενειακής βίας εναντίον των γυναικών, το ενδεχόμενο ανάκλησης των κατηγοριών από το θύμα, το βεβαρημένο ποινικό παρελθόν του δράστη, την ακρίβεια της περιγραφής της βίας από το θύμα⁴⁰⁰, την εκπαίδευση των εισαγγελικών και δικαστικών λειτουργών⁴⁰¹, την πεποίθηση ότι η ενδοοικογενειακή βία συνιστά ιδιωτική υπόθεση, την επιθυμία για διατήρηση της ενότητας

³⁹⁵ Βλάχου Βασιλική, ο.π., σελ. 165 επ.

³⁹⁶ Βλάχου Βασιλική, ο.π., σελ. 161

³⁹⁷ Ορισμένοι εισαγγελικοί και δικαστικοί λειτουργοί υποστηρίζουν ότι μικρής σοβαρότητας περιστατικά βίας θα πρέπει να επιλύονται εξωδικαστικά, λόγω του φόρτου εργασίας τους. Βλ. Βλάχου Βασιλική, ο.π., σελ. 169 επ.

³⁹⁸ Συχνά τα θύματα δεν διαθέτουν επαρκή αποδεικτικά στοιχεία με αποτέλεσμα να μην απευθύνονται στο σύστημα της ποινικής δικαιοσύνης και να εξακολουθούν να ανέχονται τη βία. Βλ. Βλάχου Βασιλική, ο.π., σελ. 170

³⁹⁹ Η αντιμετώπιση του θύματος με αυστηρότητα από τους εισαγγελικούς ή δικαστικούς λειτουργούς και η γενικότερη εμπειρία του από το σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης μπορεί να το αποτρέψουν από το να απευθυνθεί εκ νέου στην ποινική δικαιοσύνη. Βλ. Βλάχου Βασιλική, ο.π., σελ. 176

⁴⁰⁰ Οι ανακρίβειες, οι αντιφάσεις και τα κενά μνήμης στις μαρτυρικές καταθέσεις των θυμάτων συχνά εκλαμβάνονται ως ψευδείς καταγγελίες από τους εκπροσώπους του ποινικού συστήματος, ενώ αυτά οφείλονται στο ψυχολογικό σοκ από την άσκηση της βίας εις βάρος τους. Βλ. Βλάχου Βασιλική, ο.π., σελ. 172

⁴⁰¹ Οι εκπρόσωποι της ποινικής δικαιοσύνης συχνά δεν μπορούν να κατανοήσουν τη συμπεριφορά των γυναικών-θυμάτων των βίαιων σχέσεων και τείνουν να θεωρούν αναξιόπιστες τις μαρτυρικές τους καταθέσεις, λόγω της παραμονής τους για μεγάλο χρονικό διάστημα στη βίαιη σχέση και την μη αναφορά των εν λόγω περιστατικών στις Αρχές. Για αυτό, κρίνεται σκόπιμο να εκπαιδεύονται σε θέματα σχετικά με το σύνδρομο της κακοποιημένης γυναίκας και του τρόπου ανάκρισης του θύματος και του δράστη, ενώ θα πρέπει να έχουν βασικές γνώσεις εγκληματολογίας, ψυχολογίας, κοινωνιολογίας, κλπ. Βλ. Βλάχου Βασιλική, ο.π., σελ. 173

της οικογένειας. Η κρίση των εισαγγελικών και δικαστικών λειτουργιών πολλές φορές επηρεάζεται από φυλετικά και κοινωνικά στερεότυπα. Επίσης, μπορεί να εξαρτάται από την επανειλημμένη κακοποίηση του θύματος⁴⁰², την κόπωση των ποινικών δικαστών, λόγω του αυξημένου όγκου υποθέσεων και του συνακόλουθου φόρτου εργασίας⁴⁰³, του μη επαρκούς αριθμού των εισαγγελικών και δικαστικών λειτουργιών, καθώς και από την προσωπικότητα του δικαστή⁴⁰⁴.

Η προστασία των θυμάτων δεν μπορεί να είναι πλήρης λόγω της αδυναμίας επέμβασης των φορέων άσκησης του επίσημου κοινωνικού ελέγχου σε κάθε πτυχή της προσωπικής ζωής δράστη και θύματος. Η ικανοποίηση των θυμάτων είναι μειωμένη λόγω της νομοθετικής πρόβλεψης περί υποχρεωτικής αναστολής ή μετατροπής της ποινής ή υφ' όρου απόλυσης, ωστόσο σε γενικές γραμμές είναι επαρκής. Από την άλλη η αδιαφορία και η απροθυμία που πολλές φορές αντιμετωπίζουν τα θύματα από τους εκπροσώπους της ποινικής δικαιοσύνης οδηγούν σε δευτερογενή θυματοποίησή τους⁴⁰⁵.

Προς της κατεύθυνση της βελτίωσης της αντιμετώπισης της ενδοοικογενειακής βίας στο σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης, θα μπορούσε να γίνει προσπάθεια επιτάχυνσης της εκδίκασης των υποθέσεων, την ενδεχόμενη ίδρυση οικογενειακών δικαστηρίων, τη συνδρομή κοινωνικών λειτουργών, ψυχολόγων και οικογενειακών συμβούλων, την ψυχολογική υποστήριξη των θυμάτων κατά την διεξαγωγή της δίκης, θέσπιση προγραμμάτων υποστήριξης των γυναικών-θυμάτων, προστασία των θυμάτων πριν και μετά την εκδίκαση της υποθέσεως ώστε να αποφευχθούν ενδεχόμενες αντεκδικήσεις, η αρμόζουσα εκπαίδευση εισαγγελέων και δικαστών, η ανθρώπινη και υλικοτεχνική ενίσχυση της ποινικής δικαιοσύνης⁴⁰⁶.

⁴⁰² Σε περίπτωση συνεχών ανακλήσεων των κατηγοριών από το θύμα το Δικαστήριο είναι πιθανό να επηρεασθεί αρνητικά προς το θύμα, ενώ σε περίπτωση πολλαπλών περιστατικών βίας συνήθως οδηγείται σε αυστηρότερη μεταχείριση του δράστη. Βλ. Βλάχου Βασιλική, ο.π., σελ. 175

⁴⁰³ Ο δικαστής πρέπει να έχει σωματική, ψυχική και πνευματική διάλυση, για αυτό επιβάλλεται να αυξηθεί ο αριθμός των δικαστικών λειτουργιών, να μειωθεί ο αριθμός των υποθέσεων ανά έκθεμα, να προβλέπεται δυνατότητα αναβολής ή διακοπής της δίκης. Βλ. Βλάχου Βασιλική, ο.π., σελ. 175

⁴⁰⁴ Βλάχου Βασιλική, ο.π., σελ. 168 επ.

⁴⁰⁵ Βλάχου Βασιλική, ο.π., σελ. 177 επ.

⁴⁰⁶ Βλάχου Βασιλική, ο.π., σελ. 179 επ.

Σύμφωνα με έρευνα⁴⁰⁷ που έγινε σε εισαγγελείς, δικαστές και αστυνομικούς με σκοπό τη διερεύνηση της αντιμετώπισης της κακοποίησης γυναικών από τους συντρόφους/ συζύγους τους από τους λειτουργούς του συστήματος απονομής της ποινικής δικαιοσύνης, προέκυψαν τα εξής:

Η πλειοψηφία των εισαγγελέων και των δικαστών θεωρούν την έκταση της άσκησης σωματικής βίας εναντίον των γυναικών ως πολύ μεγάλη, ενώ οι αστυνομικοί ως πάρα πολύ μεγάλη. Επίσης, η πλειοψηφία των ερωτώμενων θεωρεί ότι γίνονται περισσότερο γνωστά από τους εκπροσώπους του συστήματος απονομής της ποινικής δικαιοσύνης και καταλήγουν συχνότερα στο ακροατήριο τα περιστατικά εξωοικογενειακής σωματικής βίας⁴⁰⁸.

Όσον αφορά την εξωοικογενειακή σωματική βία η πλειοψηφία των ερωτώμενων θεωρεί ότι οι γυναίκες την καταγγέλλουν, με το συχνότερο λόγο μη καταγγελίας να είναι η αποφυγή στιγματισμού αλλά και ο φόβος⁴⁰⁹.

Η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτώμενων θεωρεί ότι οι γυναίκες/ θύματα ενδοοικογενειακής σωματικής βίας δεν καταγγέλλουν τα εν λόγω περιστατικά στις αρμόδιες αρχές. Οι κυριότεροι λόγοι της μη καταγγελίας των εν λόγω περιστατικών θεωρείται ότι είναι η προστασία της οικογένειας και η αποφυγή των αρνητικών συνεπειών της δημοσιότητας, ενώ άλλοι λόγοι μπορεί να είναι ο φόβος, η ντροπή, η ελπίδα αποκατάστασης των σχέσεων με το δράστη, η οικονομική εξάρτηση του θύματος από το δράστη⁴¹⁰.

Οι ερωτώμενοι θεωρούν ότι οι εκπρόσωποι του συστήματος απονομής της ποινικής δικαιοσύνης πρέπει να έχουν διακριτική ευχέρεια στον χειρισμό των περιστατικών σωματικής βίας εναντίον γυναικών. Επίσης, περίπου οι μισοί ερωτώμενοι αστυνομικοί πιστεύουν ότι η εξωοικογενειακή σωματική βία εναντίον γυναικών είναι μεγαλύτερη προτεραιότητα της αστυνομίας σε σχέση με τη σωματική βία μεταξύ των μελών της οικογένειας, ενώ η συντριπτική πλειοψηφία των εισαγγελέων θεωρεί ότι ασκείται συχνότερα ποινική δίωξη για περιστατικά

⁴⁰⁷ Η έρευνα διαξήχθη κατά τη χρονική περίοδο 2001-2002. Σκοπός της έρευνας ήταν η διερεύνηση της φαινομενολογίας της σωματικής βίας στο πλαίσιο του συστήματος της ποινικής δικαιοσύνης, της αντιμετώπισης των περιστατικών από τους εκπροσώπους του εν λόγω συστήματος και της αξιολόγησης της μεταχείρισης των θυμάτων. Βλ. Βλάχου Βασιλική, ο.π., σελ. 187

⁴⁰⁸ Βλάχου Βασιλική, ο.π., σελ. 193 επ.

⁴⁰⁹ Βλάχου Βασιλική, ο.π., σελ. 196 επ.

⁴¹⁰ Βλάχου Βασιλική, ο.π., σελ. 199

εξωοικογενειακής παρά για ενδοοικογενειακής σωματικής βίας, λόγω και του μεγάλου ποσοστού ανάκλησης των εγκλήσεων από τα θύματα⁴¹¹.

Περαιτέρω, οι ερωτώμενοι θεωρούν ότι παράγοντες που επηρεάζουν της αντιμετώπιση των περιστατικών ενδοοικογενειακής σωματικής βίας εναντίον γυναικών από τους εκπροσώπους του συστήματος απονομής της ποινικής δικαιοσύνης είναι η σοβαρότητα της σωματικής βίας, η ύπαρξη αποδεικτικών στοιχείων, η χρήση όπλου από το δράστη, το βεβαρημένο ποινικό μηρεώο του δράστη, η ύπαρξη σχέσης μεταξύ θύματος και δράστη, η κατανάλωση εξαρτησιογόνων ουσιών από το δράστη και ιδιαίτερα αλκοόλ, η πρόκληση του δράστη από το θύμα, οι επανειλημμένες κλήσεις των θυμάτων στην αστυνομία και στον εισαγγελέα, η κατ' επανάληψη κακοποίηση του θύματος, η υποβολή αίτησης διαζυγίου από το θύμα, η πεποίθηση ότι η ενδοοικογενειακή βία συνιστά ιδιωτική υπόθεση, το ενδεχόμενο ανάκλησης των κατηγοριών, η κοινωνικοοικονομική θέση του θύματος, κ.α.⁴¹²

Η αστυνομία στις περισσότερες περιπτώσεις θα προσπαθήσει να συμβιβάσει το θύμα με το δράστη, ενώ οι εισαγγελείς στις περισσότερες περιπτώσεις θα κινήσουν την ποινική δίωξη με ελάχιστες περιπτώσεις να προσπαθήσουν να συμβιβάσουν το θύμα με το δράστη⁴¹³.

Φαίνεται ότι οι αστυνομικοί στη χώρα μας διατηρούν μια στερεοτυπική στάση απέναντι στην ενδοοικογενειακή βία. Ο τρόπος χειρισμού των υποθέσεων από τη δικαιοσύνη εξαρτάται από διάφορους παράγοντες, όπως η σοβαρότητα της βίας, η χρήση όπλου, το βεβαρημένο ποινικό παρελθόν, η χρήση ουσιών, η σχέση δράστη-θύματος⁴¹⁴.

Νομολογία

Στην ελληνική και διεθνή νομολογία φαίνεται να πρωταγωνιστεί η κακοποίηση των γυναικών από τους συντρόφους τους. Το γεγονός αυτό δεν πρέπει να ερμηνεύεται ως μεγαλύτερη

⁴¹¹ Βλάχου Βασιλική, ο.π., σελ. 203 επ.

⁴¹² Βλάχου Βασιλική, ο.π., σελ. 209 επ.

⁴¹³ Βλάχου Βασιλική, ο.π., σελ. 211 επ.

⁴¹⁴ Βλ. ΣυμβΠΛΑΘ 518/2001, όπου αναφέρεται ότι: «... και δεν νομίζουμε ότι η δια λόγου προσβολή που επήλθε στη μηνύτρια ήταν σοβαρή αλλά πρόκειται για συνηθισμένη κατάσταση». Μηλιώνη Φωτεινή, σε: Έμφυλη Εγκληματικότητα: Ποινική και εγκληματολογική προσέγγιση του φύλου, σελ. 513 επ.

συχνότητα της μίας κακοποίησης έναντι της άλλης. Στην πραγματικότητα, υπάρχουν άλλοι λόγοι που η κακοποίηση των ανδρών δεν φτάνει ως τα «σκαλιά» της δικαιοσύνης, ούτε γίνεται γνωστή στο ίδιο ποσοστό με την κακοποίηση των γυναικών. Τέτοιοι λόγοι είναι συνήθως ότι οι γυναίκες-δράστες δεν χρησιμοποιούν τους ίδιους τρόπους βίας με τους άντρες. Συγκεκριμένα, το γυναικείο φύλο, έχοντας επίγνωση της σωματικής του αδυναμίας, πιο σπάνια χρησιμοποιεί τη σωματική βία, η οποία αφήνει ορατά σημάδια και είναι ευκολότερο να αποκαλυφθεί. Αντιθέτως, κάνει χρήση της λεκτικής και κυρίως της ψυχολογικής βίας, οι οποίες είναι δυσκολότερο να αναγνωριστούν. Μάλιστα, τρίτοι που βρίσκονται μπροστά σε επεισόδια λεκτικής ή ψυχολογικής βίας, θεωρούν πως αυτές οι συμπεριφορές είναι συνηθισμένες μεταξύ των συντρόφων και δεν τις θεωρούν προβληματικές.

Δεν διαθέτουμε επαρκή νομολογία για την κακοποίηση των αντρών από τις συντρόφους ή συζύγους τους. Όσον αφορά όμως την κακοποίηση των γυναικών παρατηρείται ότι μετά από μακρά κακοποίηση, ορισμένες γυναίκες βρίσκονται σε τέτοια ψυχολογική εξόντωση, που ωθούνται να τελέσουν το έσχατο έγκλημα της ανθρωποκτονίας. Είναι τόσο έντονος ο φόβος και ο τρόμος στον οποίο έχουν περιέλθει, καθώς κάθε στιγμή αναμένουν ένα καινούριο περιστατικό βίας από τους συντρόφους τους, που βλέπουν ως μόνη διαφυγή από αυτή τη νοσηρή κατάσταση τη δολοφονία του δράστη. Μάλιστα, γνωρίζουν καλά ότι αν προσπαθήσουν να φύγουν από αυτή τη σχέση, η ένταση της βίας θα αυξηθεί σε τέτοιο βαθμό, που μπορεί να φτάσει μέχρι το θάνατό τους.

Σε πολλές περιπτώσεις ήταν τόσο πολύς ο καταπιεσμένος τους θυμός που δεν μπορούσαν να τον ελέγξουν και κατέληξαν να τραυματίσουν σοβαρά τον σύντροφό τους. Σε ένα μικρό ποσοστό έφτασαν μέχρι τη δολοφονία του. Οι ίδιες αναφέρουν ότι δεν ήθελαν να τον σκοτώσουν, απλά ήθελαν να τους σταματήσουν από περαιτέρω κακοποιήσεις.

Στην νομολογία των Η.Π.Α. έχει χρησιμοποιηθεί σε αρκετές περιπτώσεις το Σύνδρομο της Κακοποιημένης Γυναίκας (Battered Woman Syndrome) ως στοιχείο υπεράσπισης, ωστόσο στην ελληνική νομολογία δεν φαίνεται να χρησιμοποιείται κάποια παρόμοια νομική κατασκευή, ώστε να αποκλειστεί ή να μειωθεί ο καταλογισμός των θυμάτων κακοποίησης, τα οποία κατέληξαν στην τέλεση ή στην απόπειρα τέλεσης ανθρωποκτονίας του/ της συζύγου ή του/ της

συντρόφου τους⁴¹⁵. Υπάρχει πληθώρα αποφάσεων στην ελληνική νομολογία, με τις οποίες τα θύματα κακοποίησης καταδικάζονται για ανθρωποκτονία σε ήρεμη ψυχική κατάσταση, με πλήρη καταλογισμό και μη αναγνώριση ελαφρυντικής περιστάσης. Είναι φανερό ότι ο Έλληνας Δικαστής δεν υπολογίζει στην τελική ενοχή του θύματος κακοποίησης-δράστη ανθρωποκτονίας, τον ψυχικό και σωματικό βασανισμό που αυτό έχει υποστεί σε μια τόσο στενή διαπροσωπική σχέση, η οποία το έχει εξοντώσει και έχει αλλοιώσει το χαρακτήρα του. Αν έστω αναγνώριζε την ψυχολογική του κατάσταση και την απελπισία στην οποία βρισκόταν, θα αναζητούσε νομικά εργαλεία για να ελαφρύνει τη θέση του.

Σταθμό στην ελληνική νομολογία αποτέλεσε η **529/2009 Απόφαση του Πενταμελούς Αναθεωρητικού Δικαστηρίου**. Στην εν λόγω απόφαση η κατηγορουμένη προσπάθησε να σκοτώσει το σύζυγό της με μπαλτά, την ώρα που αυτός κοιμόταν στην κρεβατοκάμαρά τους, με συνεχή χτυπήματα στο κεφάλι, στο πρόσωπο και στα χέρια. Στην πράξη αυτή οδηγήθηκε λόγω της βάνανσης συμπεριφοράς του παθόντος-συζύγου της. Το Δικαστήριο έκρινε ότι: «... στην υπό κρίση περίπτωση, η κατηγορουμένη κατά τον χρόνο τελέσεως της συγκεκριμένης αξιόποινης πράξεως ευρίσκετο σε περιορισμένης εντάσεως διαταραχή των πνευματικών της λειτουργιών, λόγω της συμπεριφοράς του συζύγου της και παθόντος της πράξης αυτής, η οποία (διατάραξη) δεν αναιρεί πλήρως την ικανότητα να αντιληφθεί τον άδικο χαρακτήρα της πράξης της ή να ενεργήσει σύμφωνα με τα αποτελέσματα των πράξεών της, αλλά οπωσδήποτε ήταν μειωμένη η ικανότητα αυτής της κατηγορουμένης ενόψει της προαναφερθείσας συμπεριφοράς του συζύγου της, και κατ' ακολουθία νομίμως συντρέχει περίπτωση εφαρμογής της στην προκειμένη περίπτωση, ώστε η αξιόποινη πράξη στην οποία κηρύχθηκε ένοχη η κατηγορούμενη να υπαχθεί υπό το νομικό πρίσμα της διάταξης του άρθρου 36 ΠΚ περί μειωμένου καταλογισμού...».

Μάλιστα, από τη μελέτη της ελληνικής νομολογίας προκύπτει ότι η πλειοψηφία των γυναικών-θυμάτων κακοποίησης επιχειρούν να δολοφονήσουν τον σύντροφο-σύζυγό τους την

⁴¹⁵ Αντίθετα όμως, έχει γίνει δεκτός μειωμένος καταλογισμός στο δράστη κακοποίησης που μετά από χρόνια κακοποίηση της συζύγου του επιχειρήσε να τη σκοτώσει. Έτσι, το Μικτό Ορκωτό Εφετείο Αθηνών δέχθηκε ότι ο κατηγορούμενος «πάσχων από **παραληρητική ζηλοτυπική διαταραχή**, εξαιτίας της οποίας, συνιστώσης νοσηρή διατάραξη των πνευματικών λειτουργιών του, έχων ελαττωμένη ικανότητα αντίληψης του αδίκου χαρακτήρα της πράξης του και ενέργειας, σύμφωνα με την αντίληψή του για το άδικο αυτό, αποφάσισε να σκοτώσει τη σύζυγό του ...» [ΑΠ 1498/2007]

ώρα που αυτός κοιμάται και όχι πάνω στην ένταση ενός τσακωμού ή μετά από μια πράξη βίας του δράστη⁴¹⁶. Ωστόσο, το Δικαστήριο έκρινε εντελώς διαφορετικά σε παρόμοιες περιπτώσεις⁴¹⁷.

Θα πρέπει να βρεθεί μία οδός, η οποία θα δίνει τη δυνατότητα μιας επιεικούς μεταχείρισης των θυμάτων κακοποίησης στις περιπτώσεις αυτές, ώστε να συμβαδίσει η δικανική κρίση με το κοινό περί δικαίου αίσθημα. Είναι προφανές ότι η κοινωνία δείχνει κάποια συμπάθεια στο θύμα κακοποίησης και αναγνωρίζει τους λόγους που ωθούν αυτό σε μια τέτοια πράξη απελπισίας. Ως εκ τούτου, δέον είναι όπως η Δικαιοσύνη συμβαδίσει με τις κοινωνικές αυτές αντιλήψεις και κρίνει με επιείκεια παρόμοιες περιπτώσεις. Περαιτέρω, λόγω της χρόνιας κακοποίησης και του ενστίκτου επιβίωσης του θύματος, είναι φυσικό επόμενο η αμυντική του στάση, η οποία πολλές φορές μπορεί να ληφθεί απ' τον τρίτο ως επίθεση. Το θύμα κακοποίησης που επιχειρεί να σκοτώσει το «δυνάστη» του, πράττει τούτο στο πλαίσιο της άμυνάς του, και στην πλειοψηφία των περιπτώσεων δεν επιθυμεί καν το θάνατο του δράστη⁴¹⁸. Λόγω της κλιμακούμενης βίας που δέχεται το θύμα φοβάται για την ίδια του τη ζωή και μοναδική λύση προβάλλει η επίθεση κατά του δράστη. Ως εκ τούτου, δέον είναι όπως αντιμετωπιστεί με επιείκεια το θύμα κακοποίησης-δράστης ανθρωποκτονίας, ώστε να μην νιώσει για ακόμη μια φορά την αδικία εις βάρος του.

Η επιλογή αυτή του μειωμένου καταλογισμού που ακολουθεί το Δικαστήριο στην εν λόγω απόφαση είναι μία καλή αρχή στην επίλυση του εν λόγω προβλήματος. Εάν μάλιστα αναλογιστούμε παρόμοιες περιπτώσεις που έχει εφαρμοστεί ο μειωμένος καταλογισμός του άρθρου 36 ΠΚ, ήτοι σε περιπτώσεις ψυχολογικών διαταραχών, οι οποίες αίρουν την ικανότητα συμμόρφωσης, θα δούμε ότι αρμόζει και στην εν λόγω κατάσταση η εφαρμογή της διατάξεως αυτής. Η χρόνια κακοποίηση, διαμορφώνει την ψυχοσύνθεση του θύματος σε τέτοιο βαθμό, που δεν μπορεί να κατανοήσει σε πλήρη βαθμό τις συνέπειες των πράξεών του. Ζει μονίμως με τον φόβο της εκ νέου πρόκλησης βίας από το σύντροφό του, έχει εξουθενωθεί ψυχικά, με συνέπεια να έχουν διαταραχθεί σε ορισμένο βαθμό οι πνευματικές του λειτουργίες. Το βαθμό της

⁴¹⁶ Από έρευνα στην ελληνική νομολογία προκύπτει ότι συνήθως χρησιμοποιούν μπαλτά (βλ. ΜΟΔΛαρ 60-65/2004), μαχαίρι (βλ. ΠεντΑναθΔικ 529/2009), όπλο (βλ. ΑΠ 1549/2012), ενώ δεν λείπουν και πιο ευρηματικοί τρόποι ανθρωποκτονίας, όπως το ρίξιμο μιας κατσαρόλας βραστό νερό στο δράστη (βλ. ΑΠ 2277/2004)

⁴¹⁷ ΜΟΔΛαρ 60-65/2004, Ποινική Δικαιοσύνη 10/2012, σελ 868 επ. ` ΑΠ 1549/2012

⁴¹⁸ Για παράδειγμα στην εδώ σχολιαζόμενη απόφαση 529/2009 Απόφαση του Πενταμελούς Αναθεωρητικού Δικαστηρίου, η κατηγορούμενη ισχυρίστηκε ότι δεν είχε πρόθεση να σκοτώσει το σύζυγό της-δράστη της κακοποίησης εναντίον της.

διατάραξης αυτής και της κατανόησης των πράξεών του, θα τις εξακριβώσει ο ειδικός προς τούτο πραγματογνώμονας, όπως συνέβη και στην σχολιαζόμενη περίπτωση. Σε κάθε σχέση κακοποίησης δημιουργούνται στο θύμα ψυχολογικές διαταραχές, όπως άγχος, κατάθλιψη, κ.α. σε τέτοιο βαθμό που να μπορεί να συγκριθεί με κάποια ψυχολογική ασθένεια.

Η εν λόγω επιλογή είναι παρόμοια με την επιλογή των αμερικάνικων δικαστηρίων, τα οποία χρησιμοποιούν το Σύνδρομο της Κακοποιημένης Γυναίκας, για την επιμέτρηση μειωμένης ποινής. Και στην 529/2009 Απόφαση του Πενταμελούς Αναθεωρητικού Δικαστηρίου στην ουσία αναγνωρίζεται η χρόνια κακοποίηση ως ψυχική ασθένεια, ήτοι αναγνωρίζεται το ως άνω σύνδρομο χωρίς όμως αυτό να κατονομάζεται ρητώς. Υιοθετείται η ίδια λογική, ωστόσο το Δικαστήριο της χώρας μας κάνει το πρώτο δειλό βήμα προς την κατεύθυνση αυτή. Το Σύνδρομο της Κακοποιημένης Γυναίκας (ή του Κακοποιημένου Άντρα αντίστοιχα), θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί στην ελληνική νομολογία ως ελαφρυντική περίπτωση. Η εφαρμογή του μειωμένου καταλογισμού είναι δυσκολότερο να τύχει εφαρμογής λόγω της απαίτησης της γνωμάτευσης του ψυχιάτρου – πραγματογνώμονα. Αντιθέτως, η αναγνώριση των συνεπειών της χρόνιας κακοποίησης ως ελαφρυντικής περίπτωσης, φαίνεται περισσότερο προσιτή και δίνει μεγαλύτερη ευχέρεια στο δικαστή για την εφαρμογή της.

Περαιτέρω, οι φορείς απονομής της ποινικής δικαιοσύνης φαίνεται να δείχνουν μια επιείκεια προς το δράστη τέλεσης της βίας κατά των γυναικών. Ενδεικτικά, αναφέρουμε την υπ' αριθμόν 1125/2011 Απόφαση του Πλημμελειοδικείου Θεσσαλονίκης, όπου κρίθηκε, για δράστη ο οποίος *«προκειμένου να την εμποδίσει να τον καταγγείλει στην αστυνομία, την ακολούθησε ... διεκοψε την πορεία της ... έθραυσε τον υαλοπίνακα της πόρτας του οδηγού ... χτύπησε με τα χέρια του την εγκαλούσα στο πρόσωπο, προκαλώντας της σωματικές βλάβες, και ειδικότερα μικροδιασχίσεις ...»*, ότι δεν είναι *«απαραίτητη για την προστασία της σωματικής και ψυχικής υγείας της εγκαλούσας η επιβολή περιοριστικού όρου στον κατηγορούμενο, σύμφωνα με τη διάταξη του άρ. 18 του Ν. 3500/2006»*. Είναι φανερό ότι πρόκειται για έναν ιδιαιτέρως επικίνδυνο δράστη, ωστόσο το Δικαστήριο έκρινε ότι δεν υπάρχει θέμα ασφάλειας του θύματος.

Επίσης, άξια μνείας είναι η Εισαγγελική πρόταση επί του υπ' αριθμόν 16/2001 Βουλεύματος του Συμβουλίου Πλημμελειοδικών Σάμου, όπου, όσον αφορά το δικαίωμα της συζύγου στην ιδιωτικότητα της αλληλογραφίας της, κρίθηκε ότι *«ο σύζυγος που εισχωρεί στα*

παραπάνω απόρρητα της συζύγου που έχουν το αναφερθέν περιεχόμενο ενεργεί από δικαιολογημένο ενδιαφέρον και για τη διαφύλαξη δικαιολογημένου συμφέροντος, δεδομένου ότι έχει δικαίωμα να είναι ενημερωμένος και να γνωρίζει ότι οι βάσεις του γάμου δεν είναι υγιείς από υπαιτιότητα του άλλου συζύγου, ώστε να μπορεί να ασκήσει σε αυτήν την περίπτωση το δικαίωμα να ζητήσει διαζύγιο. Έτσι, η συμπεριφορά του δεν είναι και τελικά άδικη, γιατί υπάρχει λόγος που αίρει το άδικο της πράξης». Ενώ για την ανθρωποκτονία της συζύγου του λόγω μια ερωτικής επιστολής που βρήκε και ανέγνωσε ο δράστης προτάθηκε ότι «η διάλυση του γάμου και της οικογένειας και η θλίψη, η οργή, η απόγνωση και η δικαιολογημένη αγανάκτηση (του ανέβηκε το αίμα στο κεφάλι!) που ένιωσε ο κατηγορούμενος ξαφνικά (ξαφνιάστηκε, όπως κατέθεσε) δικαιολογούν την αναγνώριση σε αυτόν βρασμού ψυχικής ορμής. ... Ο βρασμός ψυχικής ορμής, που εκπορευόταν μάλιστα από προηγούμενη ανήθικη και παράνομη συμπεριφορά του θύματος, ήταν μία κατάσταση απόλυτα δικαιολογημένη και συγγνωστή»⁴¹⁹.

Όσον αφορά το έγκλημα του βιασμού, έχει κριθεί ως στοιχείο συναίνεσης του θύματος τα ερωτικά μηνύματα του θύματος προς το δράστη⁴²⁰.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ' – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Η ενδοοικογενειακή βία και η βία μεταξύ των συντρόφων είναι ένα φαινόμενο με μεγάλες διαστάσεις. Οι άνθρωποι είναι πιο πιθανό να δολοφονηθούν και να δεχθούν σωματική βία μέσα στο σπίτι τους παρά οπουδήποτε αλλού μέσα στην κοινωνία⁴²¹. Μάλιστα, κάποιои ερευνητές θεωρούν ότι η βία είναι πιο συχνή από την αγάπη μέσα στην οικογένεια, ενώ η οικογένεια θα έπρεπε να είναι ένα ζεστό, ήσυχο και ασφαλές περιβάλλον. Η επιθυμία μας να εξιδανικεύσουμε την οικογενειακή ζωή είναι εν μέρει η αιτία για την τάση μας να μην

⁴¹⁹ Βλ. και αντίθετη απόφαση ΜΟΕφΘρακ 7/2002, όπου δεν αναγνωρίστηκε βρασμός ψυχικής ορμής στο δράστη που σκότωσε την σύντρόφό του επειδή του είπε ότι ήθελε να χωρίσουν. Ωστόσο, τρία μέλη του Δικαστηρίου είχαν στην αντίθετη άποψη.

⁴²⁰ ΕφΘεσ 277/2007

⁴²¹ Gelles Richard and Pedrick Cornell Claire, ό.π., σελ. 11 · Dobash Emerson and Dobash Russell, ό.π., σελ. 7, μάλιστα αναφέρεται ότι όσο πιο στενή η σχέση της γυναίκας και του άντρα, τόσο πιο μεγάλη είναι η πιθανότητα ανθρωποκτονίας, ενώ οι ανθρωποκτονίες στην οικογένεια είναι οι πιο σοβαρές. Βλ. Dobash Emerson and Dobash Russell, ό.π., σελ. 16

διακρίνουμε την ενδοοικογενειακή βία ή να την αποδεχόμαστε ως απαραίτητη για την ανατροφή των παιδιών και τις σχέσεις των συζύγων.⁴²²

Τα ψυχολογικά τραύματα από τη βία που δέχεται το θύμα από έναν άνθρωπο τόσο κοντινό του είναι πολύ βαθιά και δύσκολα θεραπεύσιμα. Ακόμη κι αν η βία δεν έχει στόχο τα παιδιά, όταν αυτά είναι παρόντα επηρεάζονται και μπορεί να φτάσουν να αποδέχονται τη βία και ίσως να τη χρησιμοποιήσουν στην ενήλικη ζωή τους για την επίλυση των διαφωνιών ή όταν αντιμετωπίζουν προβλήματα οικονομικά, εργασιακά, κ.ά.

Όσον αφορά τα αίτια της κακοποίησης, δεν έχει αποδειχτεί κάποια θεωρία, ωστόσο κατά τη γνώμη μου θα έπρεπε να αναζητήσουμε τα αίτια του εν λόγω φαινομένου, τόσο σε κοινωνικούς όσο και ψυχολογικούς παράγοντες. Είναι προφανές ότι η ανθρώπινη συμπεριφορά διαμορφώνεται από τις κοινωνικές αντιλήψεις. Προκειμένου να είμαστε αρεστοί στους ανθρώπους υιοθετούμε συμπεριφορές που είναι αποδεκτές από αυτούς, καθώς είμαστε κοινωνικά όντα και ενστικτωδώς έχουμε την ανάγκη να ταιριάζουμε με την ομάδα. Έτσι, στην κοινωνία μας ο άντρας επιβραβεύεται όταν είναι βίαιος και δεν εκφράζει τα συναισθήματά του, ενώ η γυναίκα επιβραβεύεται όταν είναι αδύναμη και εξαρτημένη από τον άντρα. Σημαντικό ρόλο όμως παίζουν και τα ατομικά χαρακτηριστικά του κάθε ατόμου, καθώς άτομα που έχουν μεγαλώσει με τις ίδιες κοινωνικές αντιλήψεις και άρα επιβραβεύονται για τις ίδιες συμπεριφορές, δεν υιοθετούν τελικά αυτές.

Ως εκ τούτου, επιβάλλεται να διενεργηθούν περισσότερες έρευνες, ώστε να μάθουμε περισσότερα για τα αίτια της βίας στις στενές διαπροσωπικές σχέσεις και να μπορέσουμε να την καταπολεμήσουμε. Ειδικότερα, θα πρέπει να γίνουν έρευνες και στην Ελλάδα, καθώς κάθε κοινωνία είναι διαφορετική και τα αίτια της βίας είναι διαφορετικά.

Για την καταπολέμηση της βίας στις στενές διαπροσωπικές σχέσεις, σημαντικό ρόλο παίζει η αλλαγή της συμπεριφοράς μέσα από τη διαπαιδαγώγηση στην παιδική ακόμα ηλικία. Τα παιδιά μιμούνται τις συμπεριφορές που παρατηρούν, ειδικά μέσα στην οικογένεια, που είναι ο πρωταρχικός τομέας κοινωνικοποίησης. Αλλά εκεί που δεν μπορεί να επηρεάσει θετικά το οικογενειακό περιβάλλον οφείλει να αναλάβει το σχολικό περιβάλλον το καθήκον να

⁴²² Gelles Richard and Pedrick Cornell Claire, ό.π., σελ. 11

διαπαιδαγωγήσει νέους με ιδανικά, οι οποίοι επιλύουν τις διαφορές τους με τη συζήτηση και όχι με τη χρήση βίας.

Στις περιπτώσεις άσκησης βίας μεταξύ των συντρόφων ή των συζύγων, μερίδιο ευθύνης πέρα από το δράστη έχει και το θύμα, διότι ανέχεται αυτή τη συμπεριφορά. Έτσι, ο δράστης είναι αυτός που χρειάζεται περισσότερο την θεραπεία ώστε να μάθει τεχνικές επίλυσης των διαφορών με άλλους τρόπους πέρα από τη βία και να αποβάλει τις στερεοτυπικές αντιλήψεις για τα δύο φύλα, αλλά και το θύμα μέσω της ψυχοθεραπείας μπορεί να επωφεληθεί. Πέρα από την θεραπεία των ψυχικών τραυμάτων που έχει προκαλέσει η βία στο θύμα, όπως είναι και το μετατραυματικό στρες, είναι σημαντικό το θύμα να μάθει να σέβεται τον εαυτό του, να θεραπεύσει την χαμηλή του αυτοεκτίμηση, να απαλλαχθεί από τις στερεοτυπικές αντιλήψεις για τα δύο φύλα και να νιώσει σίγουρο να συνεχίσει τη ζωή του ανεξάρτητα από το δράστη. Εάν δεν ακολουθήσει κάποια ψυχοθεραπεία, ακόμη κι αν καταφέρει να απεμπλακεί από το δράστη, είναι πολύ πιθανό να ξαναβρεθεί στην ίδια θέση σε μια επόμενη ερωτική σχέση, στον εργασιακό του χώρο ή αλλού, καθώς έχει μάθει, ίσως και από την παιδική ηλικία, να δέχεται τη βία ως φυσιολογική συμπεριφορά.

Το άτομο που δέχεται βία, είτε αυτή είναι ψυχολογική-λεκτική είτε σωματική-σεξουαλική βιώνει δυσάρεστα συναισθήματα που επηρεάζουν κάθε τομέα της ζωής του. Για παράδειγμα μια γυναίκα που δέχεται βία από τον σύντροφο ή τον σύζυγό της μπορεί να νιώθει ότι δεν αξίζει και κατά συνέπεια να εγκαταλείψει την εκπαίδευσή της, την εργασία της, τις ασχολίες της, τους φίλους της, κλπ. Μπορεί ακόμα να αποξενωθεί από τα συγγενικά της πρόσωπα με αποτέλεσμα να μην έχει κανέναν άνθρωπο να στηριχτεί. Έτσι, ζώντας με αυτά τα άσχημα συναισθήματα κατά του ίδιου της του εαυτού και νιώθοντας μόνη και ανήμπορη, καταλήγει ορισμένες φορές στη λύση της αυτοκτονίας. Ως κοινωνία και ως άνθρωποι οφείλουμε να βοηθήσουμε τα θύματα βίας, από οπουδήποτε κι αν προέρχεται αυτή, να βρουν μια σανίδα σωτηρίας και να νιώσουν και πάλι σίγουροι με τον εαυτό τους.

Από την άλλη πλευρά, και οι δράστες χρειάζονται την βοήθειά μας. Πρόκειται για ανθρώπους με ψυχολογικά προβλήματα που τους βασανίζουν. Πολύ πιθανό και οι ίδιοι να έχουν δεχτεί βία σε κάποια φάση της ζωής τους. Όταν ασκούν βία νιώθουν ότι έχουν τον έλεγχο της κατάστασης και εξουσία πάνω στο θύμα. Είναι ένας τρόπος να νιώσουν καλύτερα με τον εαυτό

τους. Χωρίς ψυχοθεραπεία τόσο του δράστη όσο και του θύματος, η βία μέσα στην σχέση δεν πρόκειται να παύσει, παρά τη μεταμέλεια και τις υποσχέσεις του δράστη προς το θύμα.

Σε πολιτειακό επίπεδο, είναι επιτακτική ανάγκη να διοργανωθούν ημερίδες ενημέρωσης για την καταπολέμηση της βίας γενικά αλλά και για την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και την εξάλειψη της ανισότητας μεταξύ των φύλων. Μη κυβερνητικές οργανώσεις πρέπει επίσης να αναλάβουν δράση προς αυτή την κατεύθυνση. Οι πολίτες χρειάζεται να μάθουν ότι αυτές οι συμπεριφορές, ακόμη κι αν προέρχονται από έναν τόσο κοντινό τους άνθρωπο, συνιστούν εγκλήματα και δεν πρέπει να τις ανέχονται. Περαιτέρω, η Πολιτεία οφείλει να χρηματοδοτήσει καταφύγια κακοποιημένων γυναικών, ώστε να έχουν τα θύματα ένα μέρος που να νιώθουν ασφάλεια και να μπορούν να λάβουν την απαραίτητη βοήθεια, ενώ και οι ιατροί πρέπει να εκπαιδευτούν να μην παραβλέπουν τα σημάδια βίας, όταν τα θύματα έρχονται σε αυτούς για να λάβουν ιατρική βοήθεια.

Επομένως, πρέπει να κατανοήσουμε ότι η βία τόσο μέσα στην οικογένεια μεταξύ των συζύγων και μεταξύ των συντρόφων δεν είναι ένα ιδιωτικό ζήτημα, αλλά αφορά όλους μας και δεν πρέπει να αδιαφορούμε για το εν λόγω φαινόμενο. Πολλές φορές αποφεύγουμε να εμπλακούμε και να βοηθήσουμε το θύμα κακοποίησης, διότι θεωρούμε ότι είναι ένα ιδιωτικό ζήτημα που πρέπει να λύσει μόνο του το ζευγάρι. Ωστόσο, οφείλουμε να κατανοήσουμε ότι το θύμα νιώθει ανήμπορο να αλλάξει την κατάσταση στην οποία έχει βρεθεί, διότι αυτό έχει διδαχθεί είτε παλαιότερα στη ζωή του είτε μετά από αποτυχημένες προσπάθειες διαφυγής. Έτσι, το θύμα έχει ανάγκη κάποιον άλλον να το βγάλει από αυτή τη χωρίς αδιέξοδο κατάσταση, γι' αυτό δεν πρέπει να κωφεύουμε όταν υποπέσει στην αντίληψή μας ένα γεγονός κακοποίησης, ειδικά όταν παιδί εμπλέκεται στο συμβάν, είτε ως θύμα είτε ως μάρτυρας της βίας.

Αλλά και η αντιμετώπιση του θύματος στο Σύστημα Απονομής της Ποινικής Δικαιοσύνης έχει μεγάλη σημασία. Αρχικά η αντιμετώπιση στο πλαίσιο της Αστυνομίας τόσο του θύματος όσο και του δράστη οφείλει να κινείται προς την κατεύθυνση της εξάλειψης της ενδοοικογενειακής βίας. Οι αστυνομικοί οφείλουν να δείχνουν κατανόηση προς το θύμα και να προβαίνουν σε σύλληψη του δράστη όταν υποπέσει στην αντίληψή τους κάποιο αδίκημα ή καταγγελλθεί ένα περιστατικό, και να μην το παραβλέπουν λόγω της σχέσης οικειότητας μεταξύ δράστη και θύματος. Το ίδιο βέβαια ισχύει βέβαια και για τους εισαγγελείς και τους δικαστές, οι

οποίοι κατά την διαμόρφωση της κρίσης τους δεν πρέπει να επηρεάζονται από την ύπαρξη γάμου ή σχέσης μεταξύ του δράστη και του θύματος. Περαιτέρω, πρέπει να αποφεύγεται όσο είναι δυνατόν η δευτερογενής θυματοποίηση και να μην γίνεται επίκληση, όπως μερικές φορές συμβαίνει, στους μύθους που επικρατούν στην κοινωνία για το εν λόγω φαινόμενο, οι οποίοι, όπως αναπτύχθηκε ανωτέρω, δεν ισχύουν. Για την εξάλειψη της βίας μεταξύ συζύγων ή συντρόφων, χρειάζεται το θύμα να νιώσει ασφάλεια να προσφύγει στην ελληνική δικαιοσύνη, πράγμα που ασφαλώς δεν θα πράξει εάν είχε προηγούμενες άσχημες εμπειρίες από αυτήν.

Ο Ν. 3500/2006 παρέχει τα απαραίτητα μέσα για την προστασία του θύματος και η Πολιτεία οφείλει να βρει τους πόρους και τις υποδομές ώστε να μπορούν όλες οι διατάξεις του καινοτόμου αυτού νόμου να εφαρμόζονται, και ιδίως η ποινική διαμεσολάβηση, με την οποία επιδιώκεται η θεραπεία του δράστη, αλλά και η αποφυγή της δευτερογενούς θυματοποίησης του θύματος και η παράλληλα γραηγρότερη ικανοποίησή του. Στην Ελλάδα η δυνατότητα της ποινικής διαμεσολάβησης δεν φαίνεται να έχει την ίδια έκταση εφαρμογής σε σχέση με τις χώρες της Ευρώπης και της Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής.

Εν κατακλείδι, οφείλουμε όλοι μας να κατανοήσουμε την έκταση του φαινομένου της κακοποίησης των γυναικών στις στενές διαπροσωπικές σχέσεις και τις τεράστιες συνέπειες που αυτό έχει στην ελληνική κοινωνία και να κάνουμε ό, τι είναι δυνατόν για την καταπολέμηση της βίας και την εξάλειψη της ανισότητας μεταξύ των δύο φύλων.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αντωνίου Κατσιγάρκη Ευτυχία, Οικογένεια και Παραβατικότητα, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, ΑΘΗΝΑ – ΚΟΜΟΤΗΝΗ 2004
- Αποσπόρη Ελένη, Έμφυλη Εγκληματικότητα: Ποινική και εγκληματολογική προσέγγιση του φύλου, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, ΑΘΗΝΑ – ΚΟΜΟΤΗΝΗ 2009
- Αρτινοπούλου Βάσω, Ενδοοικογενειακή Κακοποίηση Γυναικών, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2006
- Αρτινοπούλου Β. – Μαγγανάς Α., Θυματολογία και όψεις θυματοποίησης, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, ΑΘΗΝΑ 1996
- Βλάχου Βασιλική, Η Αντιμετώπιση της Σωματικής Βίας κατά των Γυναικών από το Σύστημα Απονομής της Ποινικής Δικαιοσύνης, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΛΛΗΝ, 2005
- ΘΥΜΑΤΟΛΟΓΙΚΑ, Η βία στην οικογένεια, Εκδόσεις της Ελληνικής Εταιρείας Θυματολογίας, ΑΘΗΝΑ 1990
- Νικολαΐδης Γ. – Σταυριανάκη Μ. (επιμ.), Βία στην Οικογένεια: Τεκμηριωμένη Πρακτική και Τεκμήρια από την πρακτική, Εκδόσεις ΚΨΜ, 2009
- Παπαμιχαήλ Π. Στέλλα, Κοινωνικές αναπαραστάσεις της κακοποίησης των γυναικών από τους συζύγους/συντρόφους τους, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, ΑΘΗΝΑ – ΚΟΜΟΤΗΝΗ 2005

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

- Βέης Κώστας, Αντιμετώπιση της φθοράς στις υποθέσεις βίας στην οικογένεια, Εγκληματολογία 2/2012, σελ. 75
- Βλάχου Βασιλική, Η κοινωνιολογική διερεύνηση της ενδοοικογενειακής βίας: Θεωρητικές προσεγγίσεις, μεθοδολογικοί προβληματισμοί και θεσμικές παρεμβάσεις, Ποινική Δικαιοσύνη 5/2007, σελ. 625
- Μαγγανάς Αντώνης, Προγράμματα θεραπείας και βραχείες ποινές, Ποινική Δικαιοσύνη 3/2000, σελ. 307

- Μαγγανάς Αντώνης, Το σύνδρομο της κακοποιημένης γυναίκας και το σύνδρομο συνεξάρτησης: Μια προσπάθεια «παθολογικοποίησης» της γυναικείας συμπεριφοράς, Ο Αγώνας της Γυναίκας, 1198, Τεύχος 66-67
- Μαγγανάς Αντώνης, Το σύνδρομο της κακοποιημένης γυναίκας και το σύνδρομο της συνεξάρτησης: Μια προσπάθεια «παθολογικοποίησης» της γυναικείας συμπεριφοράς, Ο Αγώνας της Γυναίκας, Τεύχος 66-67, 1998
- Πανάγος Κωνσταντίνος, Η ποινική αντιμετώπιση του συζυγικού βιασμού: Οι μετασχηματισμοί της έννοιας του εγκλήματος και οι συμβολικές διαστάσεις των νομοθετικών επιλογών, Εγκληματολογία 1-2/2014, σελ. 104
- Παπαθεοδώρου Θεόδωρος, Η ποινικοποίηση της ενδοοικογενειακής βίας, Συγκριτική προσέγγιση, Ποινική Δικαιοσύνη 1/2007, σελ. 71
- Παπαγεωργίου-Γονατά Στυλιανός, Μπορεί η απόπειτα της παρά φύση ασέλγειας να δικαιολογήσει βρασμό ψυχικής ορμής;, Ποινικά Χρονικά ΝΓ/2003, σελ. 953
- Χαραλαμπίδης Αριστοτέλης, Οι νομολογιακές εξελίξεις στο χώρο του ποινικού δικαίου που αφορούν οικογενειακές ή συγγενικές σχέσεις, Ποινικά Χρονικά ΞΑ/2011, σελ. 562
- Χατζησπύρου Κ. Θεοφίλης, Ενδοοικογενειακή βία & ποινική διαμεσολάβηση, Θεωρητική μελέτη με έμφση στη βία μεταξύ συζύγων/συντρόφων & εμπειρική έρευνα υποθέσεων Ποινικής Διαμεσολάβησης στην Εισαγγελία Πρωτοδικών Θεσσαλονίκης, Εγκληματολογία 1-2/2015, σελ. 117

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Dobash Emerson and Dobash Russell, Violence against wives: a case against the patriarchy, THE FREE PRESS, 1983
- Felson Richard and Tedeschi James, Aggression and Violence: Social Interactionist Perspectives, AMERICAN PSYCHOLOGICAL ASSOCIATION, WASHINGTON DC, 1993
- Gelles Richard, The violent home, SAGE Publications, 1987
- Gelles Richard and Pedrick Cornell Claire, Intimate Violence in Families, Second Edition, SAGE Publications, 1990

- Gelles J. Richard and Straus A. Murray, Intimate Violence, Simon & Schuster Inc., New York London Toronto Sydney Tokyo Singapore, 1988
- Hall Harold, Lethal violence: a sourcebook on fatal domestic, acquaintance and stranger violence, CRC Press, 1999
- Kennedy Bergen Raquel, Issues in intimate violence, SAGE Publications, 1998
- Klein Ethel, Campbell Jacquelyn, Soler Esta, Ghez Marissa, Ending Domestic Violence Changing Public Perceptions/Halting the Epidemic, SAGE Publications, 1997
- Levinson David, Family violence in cross-cultural perspective, SAGE Publications, 1989
- Mies Maria, Patriarchy and accumulation on a world scale: women in the international division of labour, Zed Books, 1998
- Pagelow Mildred Daley with the assistance of Lloyd W. Pagelow, Family violence, New York: Praeger, 1984
- Van Hasselt Vincent, Morrison Randall, Bellack Alan and Hersen Michel, Handbook of Family Violence, Plenum Press, 1988
- Viano Emilio, Intimate Violence: Interdisciplinary Perspectives, Taylor & Francis, 1992
- Walker Leone, Η κακοποιημένη γυναίκα, Εκδόσεις «ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ», ΑΘΗΝΑ 1989

ΞΕΝΗ ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

- Alison M. Heru, Intimate partner violence: treating abuser and abused, Advances in Psychiatric Treatment (2007), vol. 13, σελ. 376
- Amy Holtzworth-Munroe, Male Versus Female Intimate Partner Violence: Putting Controversial Findings Into Context, Journal of Marriage and Family 67 (December 2005), σελ. 1120
- Ask Elklit and Ole Brink, Acute Stress Disorder as a Predictor of Post-Traumatic Stress Disorder in Physical Assault Victims, Journal of Interpersonal Violence, 2004 19, σελ. 709
- Callie Marie Rennison and Sarah Welchans, Intimate Partner Violence, Bureau of Justice Statistics, Special Report, U.S. Department of Justice, Office of Justice Programs, May 2000

- Carol B. Cunradi, Intimate Partner Violence Among Hispanic Men and Women: The Role of Drinking, Neighborhood Disorder, and Acculturation-Related Factors, *Violence and Victims*, Volume 24, Number 1, 2009, σελ. 83
- Carolyn M. West, Black Women and Intimate Partner Violence, *New Directions for Research, Journal of Interpersonal Violence* 2004, Vol. 19, No. 12, σελ. 1487
- Denise D. Walker, Clayton Neighbors, Lyungai F. Mbilinyi, Allison O'Rourke, Joan Zegree, Roger A. Roffman and Jeffrey L. Edleson, Evaluating the Impact of Intimate Partner Violence on the Perpetrator: The Perceived Consequences of Domestic Violence Questionnaire, *Journal of Interpersonal Violence*, 2010, 25, σελ. 1684
- Echo A. Rivera, Heather Phillips, Carole Warshaw, Eleanor Lyon, Patricia J. Bland, Orapan Kaewken, The Relationship Between Intimate Partner Violence and Substance Use, An Applied Research Paper, National Center of Domestic Violence, Trauma and Mental Health, Chicago 2015
- Frank D. Fincham, Ming Cui, Scott Braithwaite, and Kay Pasley, Attitudes Toward Intimate Partner Violence in Dating Relationships, *Psychological Assessment* 2008, Vol. 20, No. 3, σελ. 260
- Jennifer L. Truman and Rachel E. Morgan, Special Report, Nonfatal Domestic Violence, 2003-2012, U.S. Department of Justice, Office of Justice Programs, Bureau of Justice Statistics
- Jorielle R. Brown, Hope M. Hill and Sharon F. Lambert, Traumatic Stress Symptoms in Women Exposed to Community and Partner Violence, *Journal of Interpersonal Violence* 2005, 20, σελ. 1478
- Julia C. Babcock, Charles E. Green, Chet Robie, Does batterers' treatment work? A meta-analytic review of domestic violence, *Clinical Psychology Review* 23 (2004), σελ. 1023
- Larry Benett, Stephanie Riger, Paul Schewe, April Howard, Sharon Wasco, Effectiveness of Hotline, Advocacy, Counseling, and Shelter Services for Victims of Domestic Violence, A Statewide Evaluation, *Journal of Interpersonal Violence*, Vol. 19 No. 7 July 2004, σελ. 815

- Lori L. Heise, Violence Against Women: An Integrated, Ecological Framework, Violence Against Women, Vol. 4, No. 3, June 1998, σελ. 262
- Mary Ann Dutton, Bonnie L. Green, Stacey I. Kaltman, Darren M. Roesch, Thomas A. Zeffiro and Elizabeth D. Krause, Intimate Partner Violence, PTSD, and Adverse Health Outcomes, Journal of Interpersonal Violence 2006, 21, σελ. 955
- Theresa Mignone, Emma Papagni, Melissa Mahadeo, Keith Klostermann and Rene A Jones, PTSD and Intimate Partner Violence: Clinical Considerations and Treatment Options, Journal of Addiction Medicine and Therapeutic Science (February 2017)
- TK Logan, Lisa Shannon, Robert Walker, Police Attitudes Toward Domestic Violence Offenders, Journal of Interpersonal Violence, Volume 21 Number 10, σελ. 1365
- Walker E. Leone, Psychology and Domestic Violence Around the World, American Psychologist (PsycARTICLES), January 1999, 54, 1, σελ. 21

NΟΜΟΛΟΓΙΑ

- ΑΠ (Συμβ.) 966/1984, Ποινικά Χρονικά ΑΕ', σελ. 149
- ΑΠ 126/1985, Ποινικά Χρονικά ΑΕ', σελ. 673
- ΜΟΕφΠατρ 78-79-80/1996, Ποινική Δικαιοσύνη 5/1998, σελ. 432
- ΜΟΕφΘεσ 22-26/1997, Ποινική Δικαιοσύνη 4/1998, σελ. 307
- ΣυμβΠλημΣάμου 16/2001, Ποινική Δικαιοσύνη 8-9/2001, σελ. 819
- ΣυμβΠλημΡοδόπ 53/2001, Ποινική Δικαιοσύνη 5/2002, σελ. 493
- ΜΟΕφΘράκ 7/2002, Ποινική Δικαιοσύνη 1/2004, σελ. 6
- ΑΠ 118/2003, Ποινικά Χρονικά 118/2003, σελ. 906
- Στρατοδικείο Αθηνών 552/2003, Ποινικά Χρονικά ΝΕ', σελ. 74

- ΜΟΔΛαρ 60-65/2004, Ποινική Δικαιοσύνη 10/2012, σελ. 868
- ΑΠ 2277/2004, Ποινικά Χρονικά ΝΕ', σελ. 794
- ΠλημΘεσ 1170/2005, Ποινικά Χρονικά ΝΣΤ', σελ. 993
- ΠλημΗρακλείου 199/2006, Ποινικά Χρονικά ΝΗ', σελ. 565
- ΑΠ 623/2006, Ποινικά Χρονικά ΝΖ', σελ. 141
- Εγκύκλιος Εισαγγελέα 2/2007, Ποινικά Χρονικά ΛΗ', σελ. 374, Ποινική Δικαιοσύνη 5/2007 σελ. 566
- ΣυμβΠλημΕδεσ 27/2007, Ποινική Δικαιοσύνη 1/2009, σελ. 30
- ΜΟΕ Πειραιώς 155,156,157,158/2007, Ποινικά Χρονικά ΝΗ', σελ. 355
- ΕφΘεσ 277/2007, Ποινικά Χρονικά ΝΖ', σελ. 846
- ΑΠ (Συμβ.) 561/2007, Ποινικά Χρονικά ΛΗ', σελ. 314
- ΑΠ 1466/2007, Ποινικά Χρονικά ΝΗ', σελ. 615
- ΑΠ 1498/2007, Ποινικά Χρονικά ΝΗ', σελ. 517
- Εγκύκλιος Εισαγγελέα 5/2008, Ποινικά Χρονικά ΝΘ', σελ. 476
- ΣυμβΠλημΠειρ 94/2008, Ποινική Δικαιοσύνη 3/2008, σελ. 292
- Διάταξη ΕισΠρωτΣύρου της 16.02.2009, Ποινική Δικαιοσύνη 3/2009, σελ. 299
- Αναθεωρητικό Δικαστήριο 291/2009, Ποινικά Χρονικά Ξ', σελ. 700
- ΠεντΑναθΔικ 529/2009, Ποινική Δικαιοσύνη 10/2012, σελ. 861
- ΣυμβΠλημΜυτιλ 21/2011, Ποινική Δικαιοσύνη 7/2012, σελ. 594
- Αεροδικείο Αθηνών 152/2011, Ποινικά Χρονικά ΞΒ', σελ. 384
- ΑΠ 552/2011, Ποινική Δικαιοσύνη 3/2012, σελ. 206

- ΠλημΘεσ 806/2011, Ποινικά Χρονικά ΞΒ', σελ. 469
- ΠλημΘεσ 1125/2011, Ποινικά Χρονικά ΞΒ', σελ. 695
- ΑΠ 268/2014, Ποινικά Χρονικά ΞΣΤ', σελ. 36
- ΑΠ 621/2014, Ποινικά Χρονικά ΞΕ', σελ. 266, 273
- ΑΠ 1203/2015, Ποινικά Χρονικά ΞΣΤ', σελ. 676